

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΒ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1-15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

ΑΡΙΘ. 13

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Ὁ ἅγιος Ἀνθίμος. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Προσωπεῖο καὶ πρόσωπο. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κἀνονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀνθούσης μοναχῆς, Ἡ μεταστροφή τῆς Beate. — Ἀρχιμ. Μακ. Φιλοθέου, Μ. Μ. Ἐννιμέρωσης καὶ Παιδεία. — Πρωτοπρ. Ἀντ. Ἀλεβιζόπουλου, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς παραθορησκείας. — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Αἰγαιοπελαγίτικες σελίδες. — Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ἡ ἐνορία στὴ Λευκάδα τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1330 - 1797). — Παν. Θ. Παπαθεοδώρου, Διάκονοι τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἑδρας. — Ἰω. Περράκη - Ἑλένης Κωνσταντέλου, Ἡ θρησκευτικὴ ἐξέλιξη τοῦ ἐφήβου (ἔρευνα). — Δημ. Φερούση, Ἀνοιχτοὶ ὁρίζοντες - Ραδιόφωνο καὶ Τηλεόραση στὴν Ἐκκλησία. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἱΒ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους. — **Ἐπίκαιρα.**

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

115 21 Ἀθήναι, Ἰασιίου 1 — Τηλέφωνο 72.10.734 • Προϊστάμενος
Τυπογραφείου: Σωκράτης Μαν-
ρογόνατος, Ἡπείρου 132 —

Πέραμα.

Ὁ ἅγιος Ἀνθίμος

Κοινὸς ἅγιος τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ἅγιος ἱερομάρτυς Ἀνθίμος, ἐπίσκοπος Νικομηδείας τῆς Βιθυνίας, ποὺ στὴ μὲν Ἀνατολὴ ἐορτάζεται τὴν 3ῃ Σεπτεμβρίου, στὴ δὲ Δύσει τὴν 27ῃ Ἀπριλίου. Ἐξῆσε τὸ β' ἡμῶν τοῦ γ' καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ δ' αἰῶνος. Κατόπιν ἐντόνων παρακλήσεων κλήρου καὶ λαοῦ, ποὺ ἐκτιμοῦσαν τὴν εὐσέβεια καὶ τὶς ἀρετὲς του, ἔγινεν ἱερεὺς καὶ διέπρεψεν ὡς «οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ» καὶ ὡς κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀργότερα, ὁ ἅγιος Ἀνθίμος, ἀνταποκρινόμενος στὴ γενικὴ ἀπαίτησι τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, διαδέχθηκε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνον τὸν ἀποθανόντα ἐπίσκοπο Νικομηδείας Κύριλλο. Τότε ἀναδείχθηκε ἐξαιρετος καὶ λαμπρὸς ποιμενάρχης καὶ συνετέλεσε στὴν αὐξήσει καὶ ἀνθήσει τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Νικομηδείας, ἡ ὁποία μετέδιδε τὸ φῶς στοὺς «καθημένους ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου» (Ματθ. δ' 16). Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξώργισε τοὺς διώκτες - εἰδωλολάτρες. Ἔτσι στὸν φοβερὸ διωγμὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ χιλιάδες Χριστιανῶν ὠδηγήθηκαν σὲ φρικτὸν μαρτυρικὸ θάνατο. Ὅλοι αὐτοί, ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀνθίμο, δέχθηκαν μὲ χαρὰ τὸν στέφανο τοῦ μαρτυρίου. Ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ ἀξιωματοῦχοι, συγκλητικοὶ καὶ ἄνθρωποι τοῦ παλατιοῦ, ὅπως λ.χ. ὁ ἅγιος Ἰνδῆς καὶ ἡ πρῶν ἱέρεια τῶν εἰδωλολατρῶν ἀγία Δόμνα, τῶν ὁποίων ἐορτάζουμε τὴ μνήμη τὴν 28ῃ Δεκεμβρίου.

Στὸ τέλος ἡ μανία τῶν διωκτῶν ἐστράφη ἐναντίον τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ὑπέστη φρικτὰ βασανιστήρια, ἀποκεφαλίσθηκε. Ὁ Εὐσέβιος στὴν Ἐκκλ. Ἱστορία του γράφει: «Τῆς κατὰ Νικομήδειαν Ἐκκλησίας ὁ τῆνικαῦτα προεστὼς Ἀνθίμος διὰ τὴν εἰς Χριστὸν μαρτυρίαν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμεται· τούτῳ δὲ πλῆθος ἄθρουν (=ἄθροον) μαρτύρων προστίθεται» (Η' 6,6). Στὴ συνέχεια ὁ Εὐσέβιος ἐπαναλαμβάνει: «Τῶν δὲ κατὰ τὰς ἐπισήμους πόλεις μαρτυρησάντων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων πρῶτος ἡμῖν ἐν εὐσεβῶν στήλαις τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀνηγорεύσθω μάρτυς ἐπίσκοπος τῆς Νικομηδέων πόλεως, τὴν κεφαλὴν ἀπομηθεὶς Ἀνθίμος» (Η' 13,1) («Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησ. Συγγραφέων», ἔκδ. «Ἀποστ. Διακονίας», τόμ. 20, Ἀθήναι, 1959, σσ. 49 καὶ 56). Ὁ Συμεὼν Μεταφράστης περιγράφει τὸ μαρτυρικὸ τέλος στὸ Συναξάριο τῆς ζωῆς τοῦ ἱερομάρτυρος, τὸ ὁποῖο σώζεται στὴν Ἱ. Μονὴ Μεγίστης Λαύρας, στὴν Ἱ. Μονὴ Ἰβήρων καὶ σὲ ἄλλες Ἱ. Μονές.

Δὲν γνωρίζουμε συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου. Πιθανώτατα ἔγραφε ποιμαντορικὰ ἐγκυκλίους, ὅπως συμπεραίνουμε ἀπὸ τὸ Συναξάριο τῶν ἁγίων Δόμνας καὶ Ἰνδῆς, τὸ ὁποῖο ἀναφέ-

1. ΠΡΟΣΩΠΕΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΟ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Σὲ μιὰ προηγούμενη σειρὰ ἄρθρων, ἐξετάσαμε σὲ βάθος τὴ θρησκευτικότητα τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου καὶ ἀναφερθήκαμε σὲ ὀρισμένα στοιχεῖα τῆς ποῦ ἐπιβιώνουν στὶς συνειδήσεις τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ στὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο τὰ πρωτόγονα αὐτὰ στοιχεῖα πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας, σὲ μιὰ προσπάθεια ἐκκαθάρισης τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητας.

Ἱστορικῶς ὅμως, μετὰ τὸν πρωτόγονο καὶ εἰδωλόλατρη Homo religiosus, παρουσιάσθηκε καὶ ἕνας ἄλλος θρησκευτικὸς ἄνθρωπος: πρόκειται γιὰ τὸν ἑβραϊκὸ τύπο θρησκευτικοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν ὁποῖο πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα δίνουν τὰ κείμενα τόσο τῆς Παλαιᾶς ὥς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ πρὸ γνωστοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ἑβραίου θρησκευτικοῦ ἀνθρώπου ἦταν οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι τοὺς ὁποίους, μὲ πολλὴ παραστατικότητα καὶ ζωντάνια, περιέγραψε ὁ Κύριος (βλ. κυρίως Ματθ. κγ').

Τὸ κυριότερο χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ὅπως ἐπανειλημμένα ἐτόνισε ὁ Κύριος, ἦταν ἡ ὑποκρισία, τὸ γεγονός δηλαδή, ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δὲν ἦταν σύμφωνη μὲ τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔδιναν στοὺς ἄλλους. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ αὐτοὶ τύποι παρουσίαζαν στὸν κόσμον μιὰ ἀνακριβὴ καὶ ψεύτικη εἰκόνα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Δημιουργοῦσαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἕνα «προσωπεῖο», μιὰ μάσκα. Ἡ θρησκευτικότητά τους ἦταν ἕνας σκέτος «θεατρinισμός». Οἱ ἀρχαῖοι, Ἕλληνες, Ἰάπωνες κ.ἄ., στὶς θεατρικὲς

παραστάσεις φοροῦσαν μάσκες χαρᾶς ἢ λύπης, τίς ὁποῖες χρησιμοποιοῦσαν ἀναλόγως. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς σύγχρονους ἡθοποιούς: ὑποδύονται τὸ ρόλο ἄλλων προσώπων. Ὅσα οἱ ἴδιοι λένε καὶ πράττουν δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴ δική τους ζωὴ ἢ τίς πεποιθήσεις τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀρχαία θεατρικὴ τέχνη λεγόταν «ὑποκριτικὴ». Οἱ Φαρισαῖοι ἔκαμαν τὸ θρησκευτικὸ ἄνθρωπο, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν ἦταν. Ἡ θρησκευτικότητά τους ἦταν ἕνα προσωπεῖο, μιὰ μάσκα ποὺ φοροῦσαν, κατὰ τίς περιστάσεις καὶ κυρίως γιὰ ἐξωτερικὴ κατανάλωση: «ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις», «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις», ὅπως τόνιζε ὁ Κύριος. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ θρησκευτικότητα τῶν Φαρισαίων ἦταν ἕνα ἐπίχρυσμα, μιὰ ἐπιφανειακὴ κατάσταση καὶ ὄχι γνήσιο καὶ ἀληθινὸ βίωμα τῆς ὑπαρξῆς τους.

Ὁ Κύριος χτύπησε ἀμείλικτα τὸν ψεύτικο καὶ ὑποκριτικὸ αὐτὸ θρησκευτικὸν τύπο. Ὁ Ἰησοῦς κατηγοροῦσε κυρίως τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους γιὰ διπλοπροσωπία. Ἄλλοι φαίνονταν ἐξωτερικὰ καὶ ἄλλοι ἦταν ἐσωτερικὰ. Στὴ δημόσια ζωὴ καὶ στὶς σχέσεις τους μὲ τοὺς ἄλλους φοροῦσαν τὸ προσωπεῖο, τὴ μάσκα τοῦ εὐσεβοῦς, τοῦ θεοφοβούμενου, τοῦ σεμνοῦ, τοῦ τρομερὰ εὐαίσθητου σὲ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἐνῶ στὸ βάθος, στὴν ψυχὴ τους ἦταν κακοὶ καὶ διεστραμμένοι: «Οὐαί, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας... Παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμέ-

ρει, ὅτι ὁ ἅγιος Ἀνθίμος εἶχε γράψει ἐπιστολὴν πρὸς ἐνίσχυσι τοῦ δοκιμαζομένου ἐκ τῶν διωγμῶν ποιμνίου του (Migne Ἐ. Π. 116, 1073, 1076). Στὴ σειρὰ «Studi e Testi» ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν A. Mercati ὡς συγγραφείσα ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀνθίμο μελέτη «Περὶ τῆς Ἐκκλησίας» (τόμ. 5, Ρώμη 1901, σσ. 87-98). Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐπιστήμονες M. Richard, O. Bardenhewer, B. Altaner καὶ Hugo Rahner ἡ μελέτη αὐτή, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἱστορικὲς ἐνδείξεις, πρέπει ν' ἀποδοθῇ στὸν Μάρκελλο Ἀγκύρας (δ' αἰών). Παρὰ ταῦτα, ὅπως τονίζει ὁ Hugo Rahner, δὲν μπορούμε νὰ ἀποκλείσωμε ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Ἀνθίμος ἔγραψε μελέτη μὲ τὸν ἴδιο τίτλο.

Ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος τῆς Νικομηδείας τιμᾶται ἰδιαίτερως στὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ

Προκόπιος Καισαρείας στὸ ἔργο του «Περὶ τῶν τοῦ δεσπότης Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων» (I, 6) ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε περικαλλῆ ἰ. ναόν, ἀφιερωμένον στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου. Ὁ Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης στὸ «Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (ἐκδ. «Ἀποστολ. Διακονίας, σ. 42) σημειώνει, ὅτι ὑπάρχει πλουσία ἀνέκδοτη ἐκκλησιαστικὴ ποίησις, ἀφιερωμένη στὸν ἅγιο Ἀνθίμο. Ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Γεώργιος Νικομηδείας ἐποίησαν Κανόνες, ποὺ βροῦσκονται σὲ παρισινούς κώδικες. Ἐξ ἄλλου ἡ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου, ποὺ συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Δ. Γρηγοριάδην, ἐκδόθηκε στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1840 (Πρβλ. τὸν Συναξαριστὴ τοῦ Κ. Δουκάκη, σσ. 52-57).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

νοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Ἐξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρισεως καὶ ἀνομίας» (στ. 25-28).

Ὡστόσο, μαζί με τὴν αὐστηρὴ κριτικὴ τοῦ ἐναντίον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ὁ Κύριος μᾶς ἔδωσε καὶ λεπτομερῆ στοιχεῖα τόσο τῆς ὑποκριτικῆς συμπεριφορᾶς ὅσο καὶ τῆς ὑποκριτικῆς θρησκευτικότητάς τους. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ὑποκριτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν Φαρισαίων, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὁ Κύριος, τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον, ἡ ἐξεζητημένη ἐμφάνιση. Οἱ Φαρισαῖοι φοροῦσαν διαφορετικὰ ρούχα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐκοβαν, ἔραβαν καὶ διακοσμοῦσαν τὴν ἐνδυμασίαν τους, μὲ ἐξεζητημένους τρόπους, ὥστε νὰ δίνουν τὴν ἐντύπωση «βαθείας θρησκευτικότητος», ὅπως εἶπε ὁ Κύριος: «πлатύνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγάλυνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν» (στ. 5). Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ἡ ὑπερβολή, ὡς στοιχεῖο ἐπίδειξης: τὸ περισσότερο, τὸ πλατύτερο, τὸ μεγαλύτερο, σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους, πού, ἀντίστοιχα, κατακρίνονται, γιατί ἀρκοῦνται στὸ λίγο, τὸ περιορισμένο, τὸ μικρό!

Δεύτερον, ἡ ἐξεζητημένη κόμμωση. Ἀκόμη καὶ τὴν κόμμωσή τους χρησιμοποιοῦσαν οἱ Φαρισαῖοι, γιὰ νὰ παραπλανήσουν τοὺς ἄλλους. Γιὰ νὰ δείξουν λ.χ. ὅτι νηστεύουν, καὶ μάλιστα ὑπερβολικά, ἄφηναν τὰ μαλλιά τους ἀπεριποίητα καὶ γενικά παρουσίαζαν μιὰ ὀψη σκυθρωπὴ καὶ βασανισμένη, ὅπως πάλι σημείωσε ὁ Κύριος: «ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες... καὶ γίνονται σκυθρωποὶ» (Ματθ. στ' 16-17).

Μὲ τοὺς ὑποκριτικούς αὐτοὺς τρόπους, οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἐνέπαιζαν καὶ παραπλανοῦσαν τοὺς συνανθρώπους τους. Τὸ σημαντικὸ ὅμως ἦταν, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ αὐτοὶ τύποι, δὲν δίσταζαν, μὲ παρόμοιους ὑποκριτικούς τρόπους, νὰ ἐμπαίζουν καὶ τὸν Θεό. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι εἶχαν φθάσει στὸ ἔσχατο σημεῖο τῆς κοινωνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐξαχρείωσης, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Κυρίου: «τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενοι καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενοι» (Λουκ. ιη' 2).

Ἐξάλλου, ἡ **ὑποκριτικὴ θρησκευτικότητα** τῶν Φαρισαίων εἶχε τὶς ἑξῆς ἐκδηλώσεις:

Πρῶτον, ἐπιδεικτικὴ προσευχή. Οἱ Φαρισαῖοι, προκειμένου νὰ προσευχηθῶν, τόσο σὲ ἐξωτερικούς ὅσο καὶ σὲ ἐσωτερικούς χώρους, ἐπέλεγαν ἐμφανῆ καὶ περίοπτα σημεῖα, ὥστε νὰ τοὺς βλέπουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότεροι: «φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐσῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. ζ' 5).

Δεύτερον, ἐπιδεικτικὴ ἐλεημοσύνη. Οἱ Φαρισαῖοι διαφῆμιζαν ἐπίσης τὴν ἐλεημοσύνη πού ἔκαναν: «ποιεῖτε τὴν ἐλεημοσύνην ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς... ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῆτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. στ' 1-2).

Τρίτον, ἐπιδεικτικὴ νηστεία. Οἱ Φαρισαῖοι, ὅπως εἶπαμε καὶ πρὶν πάνω, σὲ περιόδους νηστείας, ἄφηναν τὰ μαλλιά τους ἀπεριποίητα καὶ παρουσίαζονταν «σκυθρωποί», γιὰ νὰ δείξουν ὄχι μόνο ὅτι νηστεύουν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑποφέρουν ἀπὸ τὴ μεγάλη νηστεία!

Ὡστόσο, ὁ Κύριος δὲν περιορίσθηκε μόνο στὴν κριτικὴ τοῦ φαρισαϊκοῦ θρησκευτικοῦ τύπου. Παρουσίασε ταυτόχρονα καὶ καθιέρωσε μιὰ ἐντελῶς καινούρια μορφὴ θρησκευτικότητος, τὴν ὁποία μάλιστα παρομοίασε ὡς **καινούριο κρασί**: «οἶνον νέον» (Ματθ. θ' 17). Δὲν παρέλειπε δὲ νὰ καθιστᾷ σαφὲς στοὺς μαθητὲς του, ὅτι πρέπει νὰ ἀσκοῦν τὴ νέα αὐτὴ θρησκευτικὴ ποὺ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν ὑποκριτικὴ θρησκευτικὴ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων: «Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε' 20). Τὰ κυριώτερα **χαρακτηριστικὰ** τῆς καινῆς, **χριστιανικῆς θρησκευτικότητος** εἶναι τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον, εἶναι αὐθεντικὴ καὶ γνήσια. Ὁ Χριστὸς κάλεσε τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν Θεό, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι. Μὲ τὸ ἀληθινό, καθημερινό του πρόσωπο. Νὰ μὴ μακιγιάρται. Νὰ μὴν φοράει μάσκα, ὥστε ἄλλοτε νὰ παρουσιάζεται χαρούμενος καὶ ἄλλοτε θλιμμένος. Ὁ χριστιανὸς καλεῖται νὰ παρουσιάζεται μπροστὰ στὸν Θεὸ στὴν **πραγματικὴ** του κατάσταση: «εἰ καὶ στίγματα φέρων πταισμάτων». Ὁ Χριστὸς, στὴ σχετικὴ παραβολή, δικαίωσε τὸν Τελῶνι καὶ κατεδίκασε τὸν Φαρισαῖο, γιατί ὁ πρῶτος στάθηκε ἀληθινός, γνήσιος μπροστὰ στὸν Θεό. Γιατί, ἡ μάσκα μπορεῖ νὰ ξεγελάει τοὺς ἀνθρώπους. Ὅχι ὁμως καὶ τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς βλέπει «ἐν τῷ κρυπτῷ». Βλέπει πίσω ἀπὸ τὴ μάσκα. Καμμιά μάσκα δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ παραπλανήσῃ τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ: «Θεὸς οὐ μνητερίζεται» (Γαλ. στ' 7).

Δεύτερον, εἶναι λυτρωτικὴ. Ὁ ἄνθρωπος προσέρχεται στὸν Θεό, ὄχι γιὰ νὰ διασκεδάσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ λυτρωθεῖ. Ἐκεῖνος ὅμως πού προσέρχεται στὸν Θεό, φορώντας τὸ προσωπεῖο τῆς «θρησκευτικότητος», δείχνοντας δηλαδὴ τὸ ψεύτικο καὶ ὄχι τὸ ἀληθινὸ πρόσωπό του, παραμένει οὐσιαστικὰ ἀβοήθητος καὶ ἀλύτρωτος. Ὁ ἄρρωστος πού κάνει τὸν ὑγιή, δὲ θεραπεύεται. Ἀντίθετα, ὁ ἀσθενὴς πού ἐκθέτει στὸ γιατρὸ τὴν κατάστασή του καὶ δὲν τοῦ κρύβει τίποτε,

αὐτὸς ἐξασφαλίζει σὲ μεγάλο βαθμὸς τὴν θεραπεία καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας του. Ὁ Κύριος πραγματοποιοῖ πολλὰ θαύματα. Σὲ ποιούς ὁμως χάρισε ἄφεση ἁμαρτιῶν; Σὲ ὅσους τὸν πλησίασαν, φανερώνοντας τὸ ἀληθινό, ἁμαρτωλὸ πρόσωπό τους: «Ἐλέησόν με, Υἱὲ Δαβίδ». «Μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου»!

Τρίτον, εἶναι **ὕπευθυνος**. Ὁ ἄνθρωπος φορᾷ τὸ προσωπεῖο τῆς θρησκευτικότητος, διότι φοβᾷται τὸν Θεὸν (πρβλ. ὅσα σημειώσαμε στὴν προηγούμενη σειρὰ, γιὰ τὸ φόβο τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου). Γνωρίζοντας τὴν κακὴ ἡθικὴ του κατάσταση, προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀποκρύψει, νὰ τὴν ἐξωραΐσει. Ὅταν τὸ παιδί κάνει κάποια ἀταξία, προσπαθεῖ νὰ ξεγελάσει τὴ μητέρα του, φορώντας ἓνα πλατὺ χαμόγελο. Μὲ τὸ γελαστὸ αὐτὸ προσωπεῖο θέλει νὰ κρύψει τὴν πραγματικότητά. Νὰ δείξει πὼς δὲ συμβαίνει τίποτε. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ εἶναι ἀνώριμος. Φοβᾷται τὶς συνέπειες. Δὲν εἶναι ἀκόμη ἔτοιμος νὰ ἀναλάβει τὶς εὐθύνες τῶν πράξεών του.

Ὁ Χριστὸς ἐγκαινίασε τὴν ὑπεύθυνη θρησκευτικότητα. Καλεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ φοβούνται καὶ νὰ μὴ κρύβονται. Ἀλλὰ σὰν ὄριμοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ ὁμολογοῦν τὰ λάθη καὶ τὶς ἁμαρτίες τους καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν τὶς εὐθύνες τῶν πράξεών τους. Ἡ χριστιανικὴ θρησκευτικότητα ἀπευθύνεται σὲ ὄριμους ἀνθρώπους καὶ ἀποβλέπει στὴ δημιουργία ὑπευθύνων προσώπων: «μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες... εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ' 13).

Ὅπως ὁμως διαπιστώνεται στὴν καθημερινὴ πραγματικότητα, ἀρκετὰ στοιχεῖα τοῦ ἐβραϊκοῦ θρησκευτικοῦ τύπου ἐπιβιώνουν καὶ στὶς συνειδήσεις καὶ τὴ θρησκευτικότητά τῶν χριστιανῶν. Ἐπομένως, μιὰ χριστιανικὴ ἀγωγή, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκει, ἀφενὸς νὰ ξεριζώσῃ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς φαρισαϊκῆς θρησκευτικότητος καὶ ἀφετέρου νὰ καλλιεργήσῃ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ συνθέτουν καὶ χαρακτηρίζουν τὴ θρησκευτικότητά τοῦ «καινοῦ ἀνθρώπου», τοῦ Χριστιανοῦ!

Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, θὰ πρέπει νὰ προσέχουν τὰ ἑξῆς:

α) Νὰ μὴ ἐντοπίζουν καὶ περιορίζουν τὴ χριστιανικὴ θρησκευτικότητά μόνο σὲ θέματα **ἐμφάνισης** τῶν χριστιανῶν, δηλαδὴ στὴν ἐνδυμασία, τὴν κόμμωση, τὸ μακιγιάζ κ.λπ. Ὑπάρχουν, δυστυχῶς, πολλοὶ κληρικοί, οἱ ὁποῖοι ἀπολυτοποιοῦν τὸ θέμα τῆς ἐμφάνισης τῶν χριστιανῶν. Δημιουργοῦν συνεχῶς ἐπεισόδια, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θ. Λειτουργίας. Δὲ διστάζουν μάλιστα νὰ προσβάλλουν καὶ συγκεκριμέ-

να πρόσωπα, ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη ἢ τὸν Ἀμβωνα!

Ἡ Ἐκκλησία, ὁμως, δὲν ἐπεδίωξε ποτὲ νὰ ἀλλοιώσῃ **ἐξωτερικῶς** τοὺς ἀνθρώπους. Ποτὲ δὲν ἐπέβαλε καὶ δὲν καθιέρωσε συγκεκριμένο τύπο ἐνδύματος ἢ κομμώσεως, γιὰ τοὺς χριστιανούς. Ἐκκλησιαστικὴ «μόδα» δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικό, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ἐπέβαλε οὔτε καὶ τὴν «καλύπτρα τῶν γυναικῶν», γιὰ τὴν ὁποία ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορ. ια' 5-6). Εἶναι ἀκόμη ἐνδεικτικὸ ὅτι οἱ διάφορες θρησκευτικὲς καὶ αἵρετικὲς ὁμάδες ἐπιβάλλουν ἐνδυματικά καὶ κομμωτικά πρότυπα (καλούπια) στοὺς ὁπαδοὺς τους, «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις».

Σὲ μερικοὺς ἐπίσης ναοὺς, τοποθετοῦνται πινακίδες στὶς ὁποῖες ἀναγράφονται ἀπαγορευτικὲς διατάξεις, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐνδυμασία καὶ τὴν ἐμφάνιση τῶν εἰσερχομένων: «ΜΗ ΕΙΣΕΡΧΕΣΘΕ, ἂν φορᾶτε παντελόνια! κ.λπ.». Οἱ ἀπαγορεύσεις αὐτὲς θυμίζουν, καταρχὴν ἰουδαϊκὴ νοστοροπία. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε τὸν θετικὸ χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς θρησκευτικότητος. Θὰ ἦταν λοιπὸν προτιμότερο, οἱ πινακίδες αὐτὲς, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖο νὰ τοποθετοῦνται, νὰ μὴ ἔχουν ἐντονο ἀρνητικὸ καὶ ἀπαγορευτικὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ ἡ ἴδια ὑπόδειξη νὰ γίνεται μὲ θετικὸ τρόπο: «Ο ΧΩΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΟΣ. ΕΙΣΕΡΧΕΣΘΕ ντυμένοι εὐπρεπῶς».

β) Ὁ καλὸς ποιμένας δὲ θ' ἀρχίσει τὴν ποιμαντικὴν τοῦ ἐπαφῇ μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά, ἀπὸ τὸ ἐνδυμα κ.λπ. ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό, ἀπὸ τὴν ψυχὴ. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἀκόμη μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ δείχνῃ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ἐμφάνιση. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή νὰ πλησιάσῃ τὴν Ἐκκλησία, εἶναι φυσικὸ νὰ προσέλθῃ **ὅπως εἶναι** ἐξωτερικῶς, μὲ τὰ ρούχα τῆς ἐπιλογῆς του καὶ ἐσωτερικῶς, βέβαια, μὲ τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν πρέπει καταρχὴν νὰ ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τῶν ἀνθρώπων. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς, νὰ θυμᾶται τὸ γιὰτὸ ἢ τὸ νοσοκόμο, ποὺ δὲν ἀποφεύγει καὶ δὲν ἀποστρέφεται τὸν τραυματία, τὸν ἀρρωστο, ἐπειδὴ εἶναι ματωμένος ἢ λερωμένος κ.λπ. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ καλὸς ποιμένας, πρέπει νὰ ἐπιδιώκει κυρίως καὶ πρωτίστως τὴ μετάνοια καὶ τὸν ἁγιασμὸ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅταν αὐτὰ ἐπιτευχθοῦν, ὅλα τὰ ἄλλα θὰ ἀκολουθήσουν μόνα τους, ὡς ἐλεύθερη ἐπιλογὴ τοῦ συνειδητὰ θρησκευομένου ἀνθρώπου.

γ) Οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ διευκολύνουν τοὺς χριστιανούς νὰ ἐπιδίδονται σὲ ἐκδηλώσεις γνήσιας, χριστιανικῆς θρη-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

508. Τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος τῆς Προηγιασμένης τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος προηγείται τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς...» ἢ μόνο τὸ «Σοφία, ὀρθοί...»; (Ἐρώτηση π. Φ. Α.).

Ἡ νεωτέρα πράξις ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ «Σοφία, ὀρθοί...» μόνου, χωρὶς τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι...», ἀλλὰ οὔτε καὶ τώρα οὔτε καὶ παλαιότερα ὑπῆρχε ὁμοφωνία. Οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς ἐφάρμοζαν ἓνα πρακτικὸ, προφορικῶς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους παραδιδόμενον κανόνα, κατὰ τὸν ὁποῖο, ὅταν τοῦ Εὐαγγελίου προηγείται Ἀπόστολος λέγεται τὸ «Σοφία, ὀρθοί...», ὅταν ὅμως δὲν διαβάζεται Ἀπόστολος τότε ἀπαραιτήτως λέγεται τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι...». Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς τῆς ὁδηγίας, κατὰ τὰ Εὐαγγέλια τῶν Προηγιασμένων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ποὺ σὲ λειτουργία εἶναι τὰ μόνον χωρὶς Ἀπόστολο, ἔλεγαν τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι...». Ἀπὸ τὰ νεώτερα ἐντυπα Τυπικά, τὸ μὲν Τυπικὸ τοῦ Κωνσταντίνου σημειώνει ἀπλῶς: «Τὸ “Κατευθυνθήτω”, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία». Ἀκόμη πιδ ἀπλῇ καὶ ἀσαφῆς εἶναι ἡ σχετικὴ διάταξις τοῦ Τριωδίου: «“Κατευθυνθήτω” καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία». Ἀντίθετα τὸ Τυπικὸ τοῦ Βιολάκη εἶναι σαφές. Στὴ διάταξις περὶ τῆς Μεγάλης Δευτέρας γράφει: «Τὸ “Κατευθυνθήτω” καὶ εὐθὺς μετ’ αὐτὸ “Σοφία, ὀρθοί ἀκούσωμεν...” καὶ λέγεται τὸ Εὐαγγέλιον». Ἐ-

τσι, ἐνῶ οἱ παλαιότερες ἐκδόσεις ἀφήνουν τὸ ζήτημα ἀσαφές, ὅπως στὸ Τριώδιο, οἱ νεώτερες, ἐπηρεαζόμενες προφανῶς ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τοῦ Βιολάκη, ὀρίζουν τὸ «Σοφία, ὀρθοί...» μόνο.

Ἡ παλαιότερα πράξις ἦταν κυμαινόμενη. Αὐτὸ βέβαιον δὲν συνάγεται ἀπὸ τὶς ἀσαφεῖς διατάξεις τῶν περισσότερων παλαιῶν Τυπικῶν, ἀλλὰ ἀπὸ σαφεῖς μαρτυρίες ποὺ ὑπάρχουν σὲ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ἀπὸ τὶς ὁποῖες φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε διπλὴ παράδοσις. Ἀπὸ τὰ τρία ἀρχαιότατα καὶ ἰδιαίτερα ἀξιόπιστα Τυπικά ποὺ σώζονται, ποὺ ἀνάγονται καὶ τὰ τρία στὸν ΙΒ' αἰῶνα, τὰ δύο ἔχουν μόνο τὸ «Σοφία, ὀρθοί...» καὶ τὸ ἓνα τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι...». Παραθέτουμε τὶς σχετικὲς τυπικὲς διατάξεις: «Τὸ “Κατευθυνθήτω” καὶ εὐθὺς “Σοφία, ὀρθοί ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου”». Ὁ διάκονος: “Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον” καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον» (Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργετίδος). «Τὸ “Κατευθυνθήτω” καὶ εὐθέως ὁ διάκονος “Σοφία, ὀρθοί...”» (Τυπικὸν τῆς Μονῆς Σωτήρος Μεσσήνης). Ἀλλὰ καί: «Ὁ διάκονος συναπτῇ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον», σαφέστατα δὲ τῇ Μεγάλῃ Τρίτῃ «Εὐθὺς ὁ διάκονος λέγει “Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς”... καὶ ὁ Πατριάρχης τὸ Εὐαγγέλιον» (Τυπικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως Ἱεροσολύμων). Καὶ σὲ νεώτερα χειρόγραφα Τυπικά πάλι διαπιστώνουμε τὴν ἴδια διπλὴ πρακτικὴ. Ἔτσι

σκευτικότητας, ὅπως εἶναι ἡ προσευχή, ἡ ἀκρόασις κηρυγμάτων, ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ ἡ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ καὶ τὰ ἱερὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μέγα πρόβλημα τῶν ὀρθοδόξων εἶναι ὅτι, ἐνῶ κατακλύζουν τοὺς ναοὺς, ἰδίως κατὰ τὶς μεγάλες ἐορτὲς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, στὴν πραγματικότητά ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μετέχουν οὐσιαστικὰ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Στὴ λειτουργικὴ πρόσκλησις τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ συμμετοχὴ στὸ μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας: «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε», ἀνταποκρίνονται τελικὰ μόνο τὰ βαπτισμένα βρέφη καὶ τὰ νήπια, ἐνῶ οἱ μεγάλοι παραμένουν ἀκοινωνῆτοι, ἀπαθεῖς καὶ ἀδιάφοροι. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὅμως, ἡ χριστιανικὴ θρησκευτικότητά χάνει τὴ γνησιότητα καὶ τὴν αὐθεντικότητά της.

Στὴν καλλιέργεια γνήσιας χριστιανικῆς θρησκευτικότητας συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ μελέτη χριστιανικῶν

βιβλίων καὶ ἐντύπων. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὸ χριστιανικὸ βιβλίον. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτό, θὰ βοηθήσει πολὺ ἡ δημιουργία μιᾶς **ἐνοριακῆς βιβλιοθήκης**, ἀλλὰ καὶ ἡ σύστασις στοὺς χριστιανοὺς νὰ δημιουργήσουν καὶ στὸ σπίτι τους μιὰ μικρὴ **οἰκογενειακὴ** χριστιανικὴ βιβλιοθήκη. Οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ βοηθοῦν ὥστε νὰ ἀγαπήσουν τὸ χριστιανικὸ βιβλίον, ποὺ εἶναι οὐσιαστικὸ μέσο, γιὰ τὴν προσέγγισι καὶ βίωσις τῆς χριστιανικῆς θρησκευτικότητος.

Τὸ παντελόνι ἔχει καθιερωθεῖ ὡς ἀνδρικὸ ἐνδύμα στὶς χώρες τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες. Ἐνῶ στὶς χώρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς, τὸ παντελόνι εἶναι κοινὸ ἐνδύμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια. Γιὰ τοὺς ναοὺς ἐπομένως τῆς ὀρθόδοξης ἱεραποστολῆς, τόσο στὴν Ἀσία ὅσο καὶ τὴν Ἀφρική, μιὰ τέτοια ἀπαγορευτικὴ διάταξις θὰ ἦταν τοῦλάχιστον ἀκατανόητη.

π.χ. τὸ Τυπικὸ τοῦ κώδικος Παντελεήμονος 435 τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος σημειώνει· «Εἰ δὲ ἐνὶ μόνον Εὐαγγέλιον, οἷον ἐν ταῖς τρισὶ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἡμέραις, ἐτι ψαλλομένου τοῦ "Κατευθυνθήτω" αἰτεῖ ὁ διάκονος τὴν ευχήν, καὶ πληρουμένου τοῦ τελευταίου (ἐννοεῖται "Κατευθυνθήτω") ἐξέρχεται καὶ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον». Ἡ ἀσάφεια τῆς διατάξεως εἶναι φανερή, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα προηγουμένως γράφει γιὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὶς μνήμες ἀγίων κατὰ τὴν Τεσσαρακοστή, φαίνεται ὅτι ὑπονοεῖ ὅτι ὅπως ἐκεῖ ἔτσι καὶ ἐδῶ τοῦ Εὐαγγελίου προηγείται μόνον τὸ «Σοφία, ὀρθοί...». Ἐνα ἄλλο χειρόγραφο Τυπικὸ τοῦ περασμένου αἰῶνος, γραμμένον ἀπὸ τὸν Ἁγιορείτη ἱερομόναχο Μεθόδιο, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἄλλη παράδοση μὲ ρητὴ ἀναφορὰ στὴν πρακτικὴ προφορικὴ διάταξη, γιὰ τὴν ὁποία κάναμε λόγο προηγουμένως: «Εἰς τὴν Προηγιασμένην ἔχει μόνον Εὐαγγέλιον (ἀρχόμενον "Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι" ὅταν δὲν ἔχει Ἀπόστολον) μετὰ τὸ "Κατευθυνθήτω", οὐχὶ δὲ καὶ Ἀπόστολον».

Ἡ διαπίστωση στὴν ὁποία καταλήξαμε περὶ ὑπάρξεως δύο παραδόσεων, μαρτυρουμένων ἤδη ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μέχρι σήμερα, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰμαστε ἀπόλυτοι στὴν ἐπιλογὴ μας, οὔτε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴ μία ὀρθὴ καὶ τὴν ἄλλη ἐσφαλμένη. Τὸ ὀρθότερο εἶναι νὰ συστήσει κανεὶς τὴν τήρηση τῆς τοπικῆς παραδόσεως. Θὰ ἦταν ὁμως ἐνδιαφέρον νὰ προσπαθήσουμε νὰ κατανοήσουμε τὴν αἰτία τῆς διαφοροποιήσεως ὡς πρὸς τὸν τρόπο εἰσαγωγῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος, ἄλλοτε μόνον μὲ τὸ «Σοφία, ὀρθοί...» καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν ἐπὶ πλέον διακονικὴ παρακέλευση, τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...».

Κατ' ἀρχὴν ἡ παρατήρηση ὅτι ὅταν προηγείται ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα λέγεται μόνον τὸ «Σοφία, ὀρθοί...» εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβής. Τὸ σχῆμα αὐτὸ τοῦ διπλοῦ ἀναγνώσματος, ἀπόστολος - εὐαγγέλιο, ἀπαντᾷ κατ' ἀρχὴν στὴ θεία λειτουργία, στὶς ἀκολουθίες ποὺ ἄλλοτε συνδεόταν μὲ αὐτὴ (βάπτισμα, γάμος, εὐχέλαιο, νεκρώσιμος, μοναχικὴ κουρὰ κ.λπ.), ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις (ἀγιασμοί, μεγάλες ὥρες).

Ἐπομένως τὸ ἐπιχείρημα ὅτι στὶς τρεῖς πρῶτες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος δὲν λέγεται τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...» ἐπειδὴ πρόκειται περὶ λειτουργίας, δὲν εἶναι ἰσχυρό. Οὔτε τὸ ὅτι ἐπειδὴ προηγείται τὸ «Κατευθυνθήτω» — προκείμενο παρέλκει τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι». Καὶ στὸν ἐορταστικὸ ὀρθρο προηγείται τοῦ εὐαγγελίου

προκείμενο καὶ μάλιστα διπλὸ καὶ ὁμως λέγεται τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι». Εἶναι νομίζω ἐμφανὲς ὅτι τὴ διπλὴ αὐτὴ εἰσαγωγικὴ προτροπὴ («Καὶ ὑπὲρ... Σοφία, ὀρθοί...») προκάλεσε ἡ ἔλλειψη ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος στὶς περιπτώσεις αὐτές. Τὸ ὅλο σύστημα, προκείμενο τοῦ ἀποστόλου - Ἀπόστολος - ἀλληλουάριο, προετοιμάζει στὴν ἀκρόαση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἶναι τὸ σύνηθες εἰσαγωγικὸ σχῆμα σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις ἀναγνώσεως εὐαγγελικῆς περικοπῆς (πλὴν τῶν μεγάλων ὥρων, ποὺ δὲν ἔχουν ἀλληλουάριο). Στὶς ἄλλες περιπτώσεις ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου παρεμβάλλεται τρόπον τινὰ ἐξ ἐφόδου. Ἡ διπλὴ προαναγγελία τοῦ ἀναγνώσματος ἔχει ἐμφανὴ πρακτικὴ σκοπιμότητα γιὰ τὴ διέγερση τῆς προσοχῆς τοῦ λαοῦ. Καὶ κάτι ἄλλο, ὡς ἀπλὴ αὐτὴ τὴ φορὰ ὑπόθεσις: Ὅπως εἶναι διατυπωμένο τὸ διακονικὸ παράγγελμα «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...», κατ' ἀκριβείαν ἐρμηνευόμενο, προϋποθέτει ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸ λέγει — ὁ διάκονος — ἀκροᾶται καὶ δὲν διαβάζει ὁ ἴδιος τὴν περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Πράγματι τὰ Εὐαγγέλια αὐτά, πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὁποίων προβλέπεται τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...» (ὁρθρων Κυριακῶν καὶ ἐορτῶν, ἀγίων παθῶν, ἐσπερινοῦ τοῦ Πάσχα, ἀναστάσεως, ἀρχαίων λιτανειῶν) δὲν ἀναγινώσκονται ἀπὸ τὸν διάκονο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἱερέα ἢ τὸν ἐπίσκοπο. Ὁ διάκονος στὶς περιπτώσεις αὐτὲς παρεμβαίνει, ὡς τρόπον τινὰ τελετάρχης, γιὰ νὰ ἀναγγεῖλει τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα καὶ νὰ διεγείρει τὴν προσοχὴ τοῦ παρευστώτος λαοῦ. Τὰ Εὐαγγέλια τῶν Προηγιασμένων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος σήμερα διαβάζονται ἀπὸ τὸν διάκονο. Κατὰ τὴν ἀρχαία ὁμως τάξη μᾶλλον τὰ ἀνεγίνωσκε ὁ ἀρχιερεὺς ἢ ὁ ἱερεὺς, κατὰ τὸ Τυπικὸ δὲ τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ εἶδαμε, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Μεγάλης Τετάρτης τουλάχιστον διάβαζε ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης. Κατ' ἄλλα ἐξ ἴσου ἀρχαία Τυπικά, ὅπως ἐπίσης εἶδαμε, ἡ ἀνάγνωση τῶν Εὐαγγελίων αὐτῶν γινόταν ἀπὸ τὸν διάκονο. Ἐκεῖ νομίζω ἔγκειται ἡ διαφορὰ, ποὺ εἶχε ὡς συνεπαγόμενο τὴν πρόταξη ἢ μὴ πρόταξη τοῦ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...» σὲ ἐποχὴ ποὺ στὰ Τυπικά ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ σχετικὴ εὐελιξία. Καὶ ἀκόμα πιὸ πέρα: Ἡ διαφορὰ συνίσταται στὸ ποῦ ἀνήκαν τὰ Εὐαγγέλια αὐτά, στὸν ἐσπερινό, ὅποτε θὰ τὰ διάβαζε κατὰ τὴν τάξη ὁ ἱερεὺς καὶ θὰ προτασσόταν τὸ διακονικὸ «Καὶ ὑπὲρ...», ἢ στὴ λειτουργία, ὅποτε θὰ τὰ ἀνεγίνωσκε ὁ διάκονος χωρὶς τὸ «Καὶ ὑπὲρ...». Ἱστορικὰ δικαιώνεται μᾶλλον τὸ πρῶτο.

Ἡ μεταστροφή τῆς Beate

ΠΩΣ ΒΡΗΚΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἀνθούσης μοναχῆς, τῆς Ἱ. Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Πάτμου

Ἡ Beate B.-S., τώρα Φωτεινή, εἶναι πρωτοκόρη μιᾶς οἰκογένειας προτεσταντικῆς, τῆς ὁποίας οἱ τρεῖς μικρότεροι ἀδελφοί της εἶναι σπουδαστές (ιατρικῆς, νομικῆς, στρατιωτικῆς σχολῆς). Ὁ πατέρας της, πού πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, ἀνώτερος δημόσιος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, ὑπῆρξε θαυμαστής τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, γνώριζε τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ εἶχε ἐπισκεφθῇ μὲ τὴ σύζυγό του τὴν Ἑλλάδα. Ὁ πάππος του (ἐκ μητρὸς) ἦταν Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Leipsig, ἐρευνητής. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 2ου Παγκοσμίου πολέμου μὲ ἐπιτελεῖο ἐρευνητῶν ἐπεδίδετο σὲ ἐρευνες, καρπὸς τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ἡ Τηλεόραση.

Ἡ Beate λοιπὸν ἔζησε μέσα σ' ἓνα περιβάλλον καλλιεργημένων προσώπων καὶ πῆρε μιὰ ἐπιμελημένη ἀνατροφή σύμφωνα μὲ τὴν παραδοσιακὴ γερμανικὴ ἀγωγή καὶ τὰ προτεσταντικὰ ἤθη. Ἐπομένως ὅλο τὸ οἰκογενειακὸ της περιβάλλον τὴν ἐπηρέασε θετικὰ στὸ ζήτημα τῆς θρησκείας. Στὴν προτεσταντικὴ ἐκκλησίᾳ παρακολουθοῦσε μικρὰ μαθήματα Κατηχητικά. Ἡ Ἰ.δ. ὁμολογεῖ ὅτι χάρις στὶς προσευχὰς τῶν δικῶν της, ὅταν ἀργότερα βρέθηκε στὸ Πανεπιστήμιον, δὲν παρασύρθηκε ἀπὸ τὶς ἀθεϊστικὰς ιδέες.

Ἡ πρώτη σημαντικὴ πνευματικὴ της ἐμπειρία, στὰ 13 χρόνια της, ἦταν ὅταν ὁ θεὸς της ὁ pastor, πού συχνὰ τὴν συμβούλευε καὶ τὴν παρῴτρυνε νὰ δώσῃ τὴ ζωὴ της στὸ Χριστό, τῆς σύστησε νὰ γράψῃ τὶς ἁμαρτίες της καὶ νὰ πᾶν κατόπιν στὴν ἐκκλησίᾳ νὰ τὶς ἐξομολογηθῇ στὸ Θεὸ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴ συγχώρηση. Πράγματι συμμορφώθηκε μὲ τὴ συμβουλὴ τοῦ θεοῦ της καὶ παρ' ὅλο πὺ ἀργότερα δὲ βάδιζε μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δὲν ξέχασε αὐτὸ τὸ γεγονός.

Ἄς ἀκούσουμε τώρα τὴν ἴδια νὰ διηγῆται τὰ στάδια τῆς πνευματικῆς της ζωῆς: «Ὅσο μεγάλωνα ἔκανα πολλὰς ἁμαρτίες σὰν τὴ Σαμαρεΐτιδα. (Ἡ εὐαίσθητη, λεπτὴ συνείδησή της τὶς νεανικὰς ἀταξίες της τὶς μεγέθυσε καὶ θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ της ἁμαρτωλὸν σὰν τὴ Σαμαρεΐτιδα!)

Μετὰ ὅμως αἰσθανόμενον ἀπογοητευμένη καὶ δυστυχισμένη ἀπ' τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦσα. Δὲν μπορούσα ὅμως νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο. Εἶχα χάσει τὴν εἰρήνη τῆς ψυχῆς μου. Ἦταν κάτι φοβερὸ αὐτὸ πὺ ζοῦσα, σὰν νὰ βρισκόμουν στὰ προπύλαια τῆς κολάσεως. Ἀργότερα στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Bielefeld, ὅπου σπούδαζα νομικά, μιὰ συμφοιτήριά μου μοῦ ἔδωσε νὰ διαβάσω μερικὰ φεμινιστικὰ βιβλία, πὺ διαβάζοντάς τα σχημάτισα τὴν γνώμη ὅτι ὅλα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου προέρχονταν ἀπ' τοὺς ἄνδρες!

Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, πὺ βρισκόμουν σ' αὐτὴ τὴν ψυχολογικὴ κατάστασιν, συνάντησα μιὰ φίλη μου, πὺ τὴ γνώριζα ἀπ' τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ζοῦσε καὶ κείνη ὄχι καλὴ ζωὴ. Ἀλλὰ τότε μὲ βεβαίωσε ὅτι ἔχει ἀλλάξει, γιατί πίστευσε στὸ Θεὸ καὶ εἶχε δώσει τὴν καρδιά της στὸν Χριστό. Ζήτησα νὰ μάθω, πὺς μπορεῖ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ νοιώθῃ τώρα ἔτσι. Μοῦ διηγήθηκε τὴ μεταστροφή της: Μιὰ φίλη της τῆς σύστησε νὰ διαβάσῃ τὸ Δ' κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, πὺ ἀναφέρεται στὸ διάλογον τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ Σαμαρεΐτιδα. Αὐτὸ ἀμέσως τὸ διάβασα καὶ ἐγὼ, ἐντυπωσιάσθηκα καὶ ἔτσι ἐξήγησα γιατί εἶχε ἀλλάξει τόσο ἡ φίλη μου. Ὡς τότε τὸν Χριστὸν τὸν πίστευα σὰν ἓνα ἱεραπόστολον τῆς ἡθικῆς, ὅμως τώρα γνώρισα ἓναν ἄλλον Χριστό. Ἀναλογιζόμενον μὲ πόσῃ ἀγάπῃ ἀντιμετώπισε τὴν Σαμαρεΐτιδα! Σ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα πὺ ζητοῦσε τὴν ἀγάπην στοὺς ἄνδρες, ὁ Χριστὸς τῆς ἔδωσε τὴν ἀληθινὴ ἀγάπην, πὺ ἔψαχνε νὰ βρῇ. Κι ἐγὼ ὡς τότε προσπαθοῦσα νὰ βρῶ τὴν εὐτυχίαν στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀναγνώρισα ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Ἐκεῖνος πὺ μπορεῖ νὰ μοῦ δώσῃ τὴν εὐτυχίαν. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία ἦταν κάτι τὸ συγκλονιστικὸν γιὰ μένα, γιατί κατάλαβα ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὸς («ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι» Ἰω. ιζ' 17).

Αὐτὸ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἀλλάξω ζωὴ καὶ ἄρχισα πάλι νὰ μαι χαρούμενη. Τώρα ζητοῦσα νὰ βρῶ μιὰ ἐκκλησίαν προτεσταντικῆς κατευθύνσεως. Πράγματι βρῆκα μιὰ, ἀλλὰ ἦταν

αύστηρή σὰν τὸ Νόμο τῆς Π. Διαθήκης καὶ αὐτὸ μὲ ἔκαμε πάλι δυστυχημένη.

Ἐκεῖνη τὴν περίοδο ἀκριβῶς γνώρισα στὸ Πανεπιστήμιο δύο Ἑλληνίδες φοιτήτριες, τὶς ἀδελφές Ἄννα καὶ Σοφία, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία σπούδαζε φιλολογία καὶ ἡ ἄλλη κοινωνιολογία. Αὐτὲς συχνὰ μοῦ μιλοῦσαν γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν ἀγάπη Του. Ποτὲ ὅμως δὲν μοῦ μίλησαν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία. Ἐγιναν φίλες μου. Καὶ ἐνῶ ἡ φιλία μας συνεχιζόταν, ἐκ παραλλήλου ἐγὼ ζητοῦσα νὰ βρῶ μιὰ ἄλλη ἐκκλησία, ὄχι τόσο αὐστηρή. Κάποτε βρῆκα μιὰ πιὸ ἐλεύθερη προτεσταντική, ποὺ εἶχε ἀποσχιστεῖ ἀπὸ μιὰ ἄλλη. Αὐτὸς ὁ χωρισμός, ὅπως λέγει καὶ ἡ Ἀγ. Γραφή δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ («σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας... καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν» Ρωμ. ιστ' 17), καὶ αὐτὸ στάθηκε ἡ αἰτία νὰ ψυχρανθῶ καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐκκλησία. Ζητοῦσα ἐπίμονα νὰ βρῶ μιὰ ἐκκλησία νὰ ἀκουμπήσω. Σχημάτισα ὅμως τὴ γνώμη, σ' αὐτὴ τὴν ἀναζήτησή μου, ὅτι οἱ προτεσταντικὲς ἐκκλησίες καθὼς καὶ ἡ Καθολικὴ ἔχουν παραδόξες ιδέες, δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ζωντανό, ἔχουν κάτι τὸ πολὺ ἀνθρώπινο. Πόσο διψοῦσε ἡ ψυχὴ μου νὰ βρῶ κάτι τὸ ἀληθινό, νὰ βρῶ τὴν Ἐκκλησία τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων».

Ἡ φιλία τῆς μὲ τὶς δύο Ἑλληνίδες φοιτήτριες ἐξακολουθοῦσε. Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς καλοπροαίρετης καὶ γεμάτης ἀγάπης γιὰ τὸν πλησίον καρδιάς τῆς εἶναι καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῆς πρὸς τὶς φίλες τῆς. Δηλ. ὅταν πληροφοροῦντο ὅτι ἐργάζονται ὡς ἀργὰ τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὶς δαπάνες τῆς σπουδῆς τους, ἡ Beate προσφέρθηκε νὰ σηκώνεται τὰ μεσάνυχτα καὶ νὰ πηγαίνει νὰ τὶς παίρνει ἀπ' τὴ δουλειά τους γιὰ νὰ τὶς μεταφέρει μὲ τὸ αὐτοκίνητό της στὸ σπίτι τους. Κἀτι τὸ ἀσύνηθες γιὰ τοὺς ξένους λαοὺς. Αὐτοὶ μεταξὺ τους μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ κατὰ κανόνα τοὺς ξένους τοὺς θεωροῦν... ξένους.

Ἐν τῷ μεταξὺ πῆρε τὸ πτυχίον τῆς μὲ μεγάλη ἐπιτυχία μέσα σ' ἓνα ἐξάμηνο, ποὺ ἐντυπωσίασε τὶς φίλες τῆς. Ἐκ παραλλήλου εἶχε μάθει τρεῖς ξένες γλώσσες, Γαλλικὴ, Ἀγγλικὴ καὶ Ἰσπανικὴ μὲ διαμονὴν στὴν κάθε ξένη χώρα ἐπὶ ἐξάμηνο γιὰ τελεία ἐκμάθησι. Εἶχε βέβαια προηγηθεῖ τοῦ πτυχίου τῆς καὶ ἡ πρακτικὴ ἐξάσκησις ὡς δικηγόρος, σύμφωνα μὲ τοὺς κανονισμοὺς τῶν Γερμανικῶν Πανεπιστημίων. Ἦδη μετὰ τὴν πώση τοῦ «τείχους τῆς ντροπῆς», στὴν Ἀνατ.

Γερμανία, ἀνοιγόταν μπροστὰ τοὺς μιὰ ἀξιόλογη καριέρα. Ἀλλὰ ἡ Beate δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ καριέρα κοσμική, αὐτὴ εἶχε ἐκλέξει τὴν ἀγαθὴν μερίδα, τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τῆς.

Κατὰ τὴ δεύτερη χρονιά τῆς φιλίας τῆς μὲ τὶς Ἑλληνίδες φοιτήτριες εἶχεν ἐντυπωσιαστεῖ μὲ τὶς ἀφηγήσεις τους ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψή τους, κατὰ τὶς θερινὲς διακοπὲς στὴν Ἑλλάδα, στὴν Πάτμο, καὶ γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ ἔζησαν σὰν φιλοξενούμενες στὸ Μοναστήρι «Εὐαγγελισμός». «Μοῦ περιέγραφαν, συνεχίζει ἡ Beate, τὴ μοναχικὴ ζωὴ, τὶς μοναστηριακὲς ἀκολουθίες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας» ὅλα αὐτὰ τὰ ἀκουγα καὶ δὲν τὰ ἀπωθοῦσα... συνειδητοποίησα ὅμως ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὑπάρχει πολλὴ ζεστασιά· ἐξ ἄλλου οἱ φίλες μου μὲ πληροφοροῦσαν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲ χωρίστηκε ποτέ. Ἐν τῷ μεταξὺ μοῦ ἔδιναν κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ εὐχαρίστησις διάβαζα. Τότε γιὰ πρώτη φορὰ μοῦ εἶπαν, ὅτι ἂν θέλω νὰ εἶμαι ἀκριβῆς μὲ τὴ χριστιανικὴ μου πίστι, ἔπρεπε νὰ γίνω Ὁρθόδοξη. Συμφωνοῦσα μὲ τὴ γνώμη τους, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴ λογικὴ, ὄχι μὲ τὴν καρδιά, γιὰτὶ δὲν ἤθελα νὰ ἀλλάζω ἐκκλησίες. Ἐτσι συνέχισα νὰ ἀνήκω στὴν προτεσταντικὴ ἐκκλησία, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀντιλαμβανόμουν, ὅτι δὲν μποροῦσα νὰ συνεχίσω τὴν πνευματικὴ μου πορεία ὡς μέλος αὐτῆς.

Σ' αὐτὴ τὴν ψυχικὴ κατάστασι εὐρισκομένη μοῦ συνέβη κάτι τὸ συνταρακτικόν. Ἐπιστρέφοντας μιὰ μέρα στὸ Bielefeld, στὸ Πανεπιστήμιο, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψιν στοὺς δικούς μου, μοῦ συμβαίνει ἓνα τρομερὸ αὐτοκινητιστικὸ δυστύχημα, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ αὐτοκίνητό μου καταστράφηκε ὀλοσχερῶς, ἀλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, θαυματουργικὰ ἐγὼ δὲν ἔπαθα ἀπολύτως τίποτε. Ὅταν τὸ ἄκουσε μιὰ φίλη μου, πολὺ πιστὴ, μοῦ λέγει, «κάτι περιμένει ἀπὸ σένα ὁ Θεός!...».

Ὑστερα ἀπὸ λίγο διάστημα ἦρθα μὲ τὶς Ἑλληνίδες φίλες μου γιὰ διακοπὲς στὴν Ἑλλάδα. Ἐπισκεφτήκαμε μοναστήρια στὴν Β. Ἑλλάδα, στὴ Μακεδονία, τὴν πατρίδα τους τὴν Ἀλεξάνδρεια κοντὰ στὴν Ἐδεσσα, παρακολούθησα σὲ ὀρθόδοξους ναοὺς μὲ εὐχαρίστησις τὴν Ὁρθόδοξη λατρεία, χωρὶς νὰ καταλαβαίνω βέβαια καὶ πολλὰ, ἀλλὰ ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν μὲ γέμιζαν εὐρίνη καὶ χαρά. Ἀκόμη ὅμως δὲν σκεπτόμουν νὰ γίνω Ὁρθόδοξη...

(Συνεχίζεται)

M.M. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τού πανοσ. άρχιμ. κ. Μακαρίου Φιλοθέου

Το θέμα πού μου άνετέθη νά άναπτύξω σήμερα στο συνέδριό σας, έκπροσωπώντας την Έεράν Σύνοδο της Έκκλησίας της Έλλάδος έχει σαν τίτλο, Μέσα Μαζικής Ένημέρωσης και ή συμβολή τους στην παιδεία των ανθρώπων. Θα ήθελα νά άρχισω μ' ένα ωραιότατο χωρίο παρμένο από την Άγία Γραφή και πού μιλά μ' ένα διαχρονικό τρόπο για την παιδεία και τους καρπούς αυτής: «Πάσα παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν».

Κυρίες και Κύριοι,

Άλλοτε οἱ άνθρωποι ζούσαν κάτω από τὴ σκέπη ἑνὸς μεγάλου μύθου. Μὲ τὴ γλώσσα τοῦ μύθου διαλέγονταν πάνω στα θεμελιώδη θέματα τῆς ζωῆς. Σήμερα τὰ πράγματα έχουν ἀλλάξει πάρα πολύ. Οἱ άνθρωποι ζοῦν μὲ τὴν πληροφόρηση. Ὁ αἰώνας μας εἶναι ὁ κατ' ἑξοχὴν αἰώνας τῆς πληροφόρησης. Ὅχι πὼς πρὶν οἱ άνθρωποι δὲ διέθεταν μέσα πληροφόρησης τῶν ὁποίων ἡ χρῆση ἦταν ἀπαραίτητη. Ἀλλὰ γιατί σήμερα ὅλο σχεδὸν τὸ χωρὸ τῆς ζωῆς τὸν κατέλαβε ἡ πληροφόρηση και μάλιστα μὲ τρόπο μαζικό. Μὲ τὰ μέσα πού διαθέτει ἀπευθύνεται στο μεγάλο πλῆθος τῶν ανθρώπων ὄχι μόνο σὲ δημόσιους χώρους ἀλλὰ και στο χωρὸ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὑποτίθεται ὅτι παύει νά εἶναι πλῆθος και γίνεται πρόσωπο, στο χωρὸ τοῦ ἴδιου τοῦ σπιτιοῦ του. Ἡ πληροφόρηση τυλίγει μ' ένα φανερό και ἀδιόρατο συχνὰ δίκτυ ὅλη τὴ ζωὴ μας. Κάθε μέρα γινόμαστε πομποὶ και δέκτες πλῆθους πληροφοριῶν.

Ὅσο ὅμως ἀναγκαία εἶναι ἡ πληροφόρηση για τὴν ἐπικοινωνία τῶν ανθρώπων, ἐπειδὴ βασικό χαρακτηριστικό της ἔχει τὴ μεταβίβαση ἑνὸς μηνύματος σὲ ένα δέκτη, εἶναι μία ἐπικοινωνία μονόδρομη. Μεταβαίνει δηλ. πρὸς τὸ δέκτη, χωρὶς κατ' ἀρχὴν νά γυρίζει πίσω πρὸς τὸν πομπό. Τοῦτο εἶναι ἐμφανεστερο στα μαζικά μέσα ἐπικοινωνίας: ὁ τύπος, τὸ ραδιόφωνο, ἡ τηλεόραση, μᾶς πληροφοροῦν διαρκῶς μὲ τὸ δικό τους ρυθμὸ και τὴ δική τους ἔνταση χωρὶς νά περιμένουν ἀπὸ μᾶς μίαν ἀπάντηση, χωρὶς νά μποροῦν νά ἀναποκριθοῦν στη δική μας ἀπάντηση.

Ὁ μονολογικὸς αὐτὸς χαρακτήρας τῆς πληροφόρησης ἐγκλείει τὸν κίνδυνο τῆς μετατροπῆς δέκτη - ἀνθρώπου σ' ἑναν παθητικὸ ἀποδοχέα, ἑνα ἐνεργούμενο τῶν πληροφοριῶν μὲ τίς ὁποῖες τροφοδοτεῖται. Σὲ μία κοινωνία στην ὁποία εὐκολα ἡ

ἐπικοινωνία μὲ τὸ κοινὸ τείνει νά λάβει τὴ μορφή τῆς προπαγάνδας ἢ τῆς διαφήμισης, μὲ σκοπὸ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη κατανάλωση, εἶναι φυσικὸ ἢ μαζικὴ πληροφόρηση νά γίνεται ὄργανο για τέτοιους σκοποὺς. Τόσο τὸ πλῆθος, ὅσο και ἡ ἔνταση τῶν πληροφοριῶν πιέζουν τὸ δέκτη ἔτσι πού νά στενεύουν τὰ ὅρια τοῦ χρόνου του και νά περιορίζουν τὴ δύναμή του για νά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει κριτικά, νά ἀνοίξει ἑνα ἐσωτερικὸ διάλογο μ' αὐτὸ πού τοῦ προσφέρεται μονολεκτικά.

Γι' αὐτὸ και εὐκολα ἡ βιάζουσα τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση πληροφόρηση μπορεῖ νά μετατραπῇ σὲ ἑνα χωρὶς νόημα θόρυβο. Τρέχοντας, φεύγοντας, ξαναγυρίζοντας καταδυναστεύει τὴ συνείδησή του και κυριαρχεῖ πάνω στὸν αὐτοματισμὸ τῆς ὑπαρξῆς του. Κάτω ἀπὸ τὴ δυναστεία τοῦ θορύβου τῆς πληροφόρησης κινδυνεύει ὁ δέκτης τῆς νά χάσει τὴν ταυτότητά του και τὴν ἐσωτερική του συνοχή. Αὐτὸ εἶναι ἑνα σημεῖο ἀρνητικῆς παιδείας και ἐφιστᾶται ἰδιαίτερα ἡ προσοχή τῶν δεκτῶν ὥστε νά εἶναι πρόσεκτικοὶ σ' ὅσα μηνύματα ἐκπέμπονται σ' αὐτοὺς.

Μία ἄλλη τάση πού παρατηρεῖται σήμερα, εἶναι ἡ σύνδεση τῆς πληροφόρησης, μὲ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἀκρίβεια στη γλώσσα τῶν μηνυμάτων τῆς και τὸ ὅσο τὸ δυνατόν λιγότερο κόστος παραγωγῆς και μεταβίβασης αὐτῶν τῶν μηνυμάτων. Ἀποβλέποντας στοὺς στόχους αὐτοὺς ἡ πληροφόρηση καταπολεμᾷ τὴν περιττολογία. Ἡ καθημερινή μας γλώσσα εἶναι μία γλώσσα περιττολογική, ἀφοῦ ἀπλώνεται σὲ ἑνα πέρα ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο για τὴν πληροφόρηση γλωσσικὸ πεδίο. Ἡ σύμφυτη ὅμως μὲ τὴ γλώσσα ἀρχὴ για οἰκονομία πού βασίζεται στο νόμο τῆς ἐλάχιστης προσπάθειας, ἀπαιτεῖ τὴ χρῆση ὅσο τὸ δυνατόν λιγότερων μονάδων στὸν κώδικα πληροφόρησης, μὲ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἀκρίβεια. Ἡ πληροφόρηση ἔτσι ἀντικρύζεται ποσοτικὰ και ὑπόκειται σὲ μέτρηση μὲ σκοπὸ τὴν οἰκονομία. Ἡ φυσικὴ γλώσσα πού σφύζει μέσα στην πλεοναστική της ἑκφασή, γιατί γι' αὐτὴν ἡ ἑλλειψη πλεονασμῶν θὰ ἦταν φτώχεια, μεταβάλλεται σὲ μία γλώσσα ἰσχνή και γλίσχρα πού μοιάζει μὲ τηλεγραφικὸ ὕφος. Τὸ ὕφος αὐτὸ γίνεται ὑποδειγματικὸ για τὴν πληροφόρηση τοῦ καιροῦ μας μὲ τὴν βραχυλογία του, τὸν περιορισμὸ του στα γεγονότα, τὴ μονοσήμαντη δήλωσή του. Καὶ τὸ ὑπόδειγμα αὐτὸ τὸ μεταφέρει εὐκολα και γρήγορα σὲ ὅλους τοὺς δέκτες.

Διερωτάται όμως κανείς ως ποιο βαθμό ή πληροφόρηση αυτή αποτελεί αληθινή επικοινωνία και κατά συνέπειαν και παιδεία. Όχι μόνο γιατί και ο μηχανισμός της πληροφόρησης που γίνεται με το σύστημα αυτό προϋποθέτει ένα σχήμα που έμεις του δίνουμε εκ των προτέρων, αλλά γιατί ή φυσική γλώσσα με την πολυσημία της προηγείται και έπεται αυτή της σηματοδοτικής πληροφόρησης.

Σε ό,τι αφορά πάλιν τη φυσική γλώσσα που είναι ή πηγή όλων των μορφών γλωσσικής επικοινωνίας, εκείνο που την ξεχωρίζει δεν είναι το μονοσήμαντο, αλλά το πολυσήμαντο της δήλωσης. Η γλώσσα έχει δύο στρώματα: την επιφάνεια και το βάθος. Δηλώνει και υποδηλώνει συνάμα. Μιλᾷ και σιωπά. Μέσα από τον υπαινιγμό της ξεπηδᾷ ή δυναμική διάσταση του λόγου, αυτή που ανοίγει πολλές κατευθύνσεις για την αποκάλυψη της πραγματικότητας. Η γλώσσα σὰν επικοινωνία είναι πέρα από τη μονοσήμαντη πληροφόρηση ένας λόγος, που όπως είπε ο Ήρακλειτος «Ψυχῆς ἐστὶ λόγος ἑαυτῶν αὖξων». Ἀπέναντι στον πολυδιάστατο αυτό λόγο ή μονοσήμαντη πληροφόρηση των Μ.Μ.Ε. με την σύντμηση του λεκτικού μας προβαίνει και σὰ μία απειλή. Η ακρίβειά της γίνεται ασφυκτική, ή βραχυλογία της κατανατᾷ συνθηματική, ο λόγος της συγκεκομμένος, συνεπτυγμένος σὲ αποκόμματα λέξεων, συντομογραφικός. Τίθεται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα σὲ ὅλους μας. Πῶς μπορεί νὰ παιδεύσει σωστὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἰδιαίτερα τὸ νέο μας καὶ τὰ μικρότερα παιδιά;

Όμως στὴν παρούσα εἰσήγηση θὰ ἦταν λάθος νὰ μὴ διαβλέψει κανείς τις δυνατότητες που διανοίγει ή σημερινή τεχνολογία στὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς Οἰκουμενικοῦ συστήματος πληροφόρησης καὶ κατὰ συνέπειαν παιδείας. Γιατὶ με τὴ χρήση τῶν δορυφόρων, ή πληροφόρηση ὑπερβαίνει τὰ ἐθνικὰ καὶ γλωσσικὰ ὅρια τῶν γεωγραφικῶν χωρῶν τοῦ πλανήτη μας καὶ καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ταυτόχρονη σχεδὸν ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν πάνω σὲ ποικίλα προβλήματα που ἀντιμετωπίζουν οἱ διάφορες χώρες, καθὼς καὶ στίς ἐπιστημονικὲς ἐρευνες καὶ μεθόδους που ἐφαρμόζονται γιὰ τὴ λύση τους. Ἡ ἄμεση τηλεφωνικὴ επικοινωνία, που σὲ ὄχι μακρινὸ μέλλον θὰ εἶναι καὶ τηλεοπτικὴ, καθιστᾷ τὸ χώρο μέσα στον ὁποῖο κινεῖται ή πληροφόρηση, οἰκουμενικό. Μαζί του γίνεται οἰκουμενικὸς καὶ ὁ ὅπου γῆς ἄνθρωπος.

Ἀναμφισβήτητα ὁ οἰκουμενισμὸς αὐτὸς ζεῖ μέσα στον κίνδυνο τῆς ἐκτροπῆς σὲ μίαν ἐπιφανειακὴ ἀλληλοενημέρωση, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ λείπει ή ἀμοιβαιότητα. Ἡ οἰκουμενικὴ επικοινωνία κινδυνεύει νὰ γίνει ἓνα γοργὸ προσπέρασμα, ἓνα δίκτυ ἀπὸ ἀκα-

ταστάλακτες ἐντυπώσεις καὶ θορύβους, ἓνας κυκλώνας εἰδήσεων που μάλιστα, ἐπειδὴ, ἀπὸ τὴ φύση τους σὰν πληροφορίες προσφέρονται με τὴν ἡθελημένη ή ἀθέλητη ἐπιλογὴ τοῦ πληροφοριοδότη, δίνουν μόνο μία ἔμμεση εἰκόνα τῶν γεγονότων, δημιουργοῦν ἀνάμεσα σὲ δέκτη καὶ τὴν πραγματικότητα ἓνα εἶδωλο πραγματικότητας.

Όμως παρὰ τὸν κίνδυνο αὐτόν, ή δυνατότητα μιᾶς οἰκουμενικῆς επικοινωνίας δὲν ἀποκλείεται. Γιατὶ ὅλο τὸ σύστημα τῶν πληροφοριῶν μπορεῖ νὰ τεθεῖ στὴν ὑπηρεσία τοῦ προσώπου. Σὲ τοῦτο δὲν θὰ συμβάλει μόνον ή ἀποθήκευση πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ σὲ βιβλία, ταινίες, μαγνητοταινίες, μικροταινίες κ.λπ. που θὰ εἶναι προσιτὴ στον καθένα, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴ δική του ἀτομικὴ βιβλιοθήκη ἀλλὰ καὶ ή ἄμεση επικοινωνία με κέντρα πληροφοριῶν, που θὰ ἐργάζονται με ἠλεκτρονικὲς συσκευές. Ἔτσι τὸ σπῆτι θὰ γίνεται ὁ τόπος ἐπιλογῆς αὐτοῦ που χρειάζεται κανείς γιὰ μελέτη, αἰσθητικὴ ἀπόλαυση ή ψυχαγωγία. Τὸ πρόσωπο ἀπὸ ἐνεργούμενο τῶν μαζικὰ προσφερομένων προγραμμάτων, θὰ εἶναι ὁ ὑπεύθυνος χειριστῆς, ὁ ὁποῖος με τὰ δικά του κριτήρια θὰ ἐπιλέγει, θὰ συναντᾷ καὶ θὰ διαλέγεται με τὸν κόσμο τῶν πληροφοριῶν που θὰ δέχεται.

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος θέλει νὰ εἶναι πληροφορημένος. Ὁ πληροφορημένος ἄνθρωπος μοιάζει με τὸ δῆθεν σοφὸ που πληροῖ τὴ συνείδησή του με κάθε λογῆς εἰδήσεις. Σὰν «πληροφορημένος» εἶναι φορέας αὐτῆς τῆς πληρότητας που δὲν ἔχει συνοχή οὔτε ταυτότητα. Γι' αὐτὸ καὶ ή πληρότητά του σκεπάζει τὴν κενότητα μιᾶς συνείδησης που τῆς λείπει ή ἀμοιβαιότητα. Ὅσο εὐκολότερη γίνεται ή πληροφόρηση ὅταν τῆς λείπει ή ἀμοιβαιότητα, τόσο δυσκολότερη γίνεται ή επικοινωνία καὶ ή παιδεία. Γι' αὐτὸ καὶ ή πληροφόρηση γιὰ νὰ ὑπηρετεῖ τὴν ἀληθινὴ επικοινωνία καὶ παιδεία πρέπει νὰ γνωρίζει τὰ ὅριά της καὶ νὰ ἀντλεῖ μέσα ἀπὸ τὸ χώρο α) τῆς γλώσσας, που κεῖται πρὶν καὶ πέρα ἀπ' αὐτήν. Καὶ β) τῶν ἀκλόνητων διαχρονικῶν σταθερῶν ἀξιών, δηλαδή:

- τῶν ἠθικῶν πνευματικῶν ἀξιών τῆς πίστεως μας
- τῶν ἐθνικῶν ἀξιών
- τῶν χριστιανικῶν - πατερικῶν ἀξιών καὶ
- τῶν ἀξιών τῆς παραδόσεως.

Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς θὰ μᾶς ἔλεγε: «Παιδαγωγία ἀληθῆς ή θεοσέβεια, μάθησις οὕσα Θεοῦ θεραπείας καὶ παιδευσίς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἀγωγή τε ὀρθὴ ἀνάγουσα εἰς οὐρανόν». Νὰ ἀφήνῃ χώρο ἀνοικτὸ γιὰ ἀμφισβήτηση καὶ διάλογο καὶ

πάνω απ' όλα τη δυνατότητα να ακροάζεται κανείς το άποσιωπούμενο και ακόμη και την ίδια τη σιωπή. Χωρίς αυτήν την ακρόαση απ' όλες τις πληγές ή πληροφόρηση καταντᾷ ένα θλιβερό υποκατάστατο του μύθου που κάτω από ένα πλήθος «ἀγγελιών» δὲν εὐαγγελίζεται τίποτα.

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Σὰς παρουσιάσαμε κάποιες γενικές ἀρχές πού ἀφορροῦν στὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας καὶ τοὺς κινδύνους πού περικλείονται σ' αὐτὰ γιὰ τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὴν παιδεία, ἀπὸ τὴ χρήση τῆς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Σκόπιμο καὶ ἐπιβεβλημένο θεωροῦμε νὰ πούμε καὶ λίγα λόγια γιὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν σύγχρονο μέσον ἐπικοινωνίας, τὴν τηλεόραση καὶ πῶς τὸ ἀξιολογοῦμε ἀπὸ ἠθικὴ καὶ παιδευτικὴ ἄποψη.

Τὶς περισσότερες φορές ἡ τηλεόραση δὲν εἶναι οὔτε κινηματογράφος, οὔτε θέατρο. Δηλ. δὲν εἶναι θέαμα. Δὲν εἶναι βιβλίο, δηλ. ἐργασία τῆς ψυχῆς, οὔτε βέβαια διάλεξη, δηλ. πνευματικὴ ἐργασία. Οὔτε ἐφημερίδα, δηλ. ὕλη πού προκαλεῖ σκέψεις. Συχνότερα εἶναι μία ὁθόνη πάνω στὴν ὁποία τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς, διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Ἡ τηλεόραση ἔχει ἀντικαταστήσει στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀσχολίες πολὺ πιὸ γόνιμες καὶ ὠφέλιμες. Ἀπὸ πείρα ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ὁ δέκτης μας ἔχει γίνεи ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς καὶ δυστυχῶς ὄχι τὸ καλύτερο. Ἐχει παρατηρηθεῖ ὅτι ἡ τηλεόραση δεσμεύει ὅλο καὶ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρόνου μας καὶ ὅτι οἱ τηλεθεατὲς συνεχῶς αὐξάνονται. Καὶ ἐὰν τὸ πρᾶγμα δικαιολογεῖται προκειμένου περὶ συνταξιούχων ἢ ἀναπήρων, εἶναι ἀπαράδεκτο προκειμένου περὶ παιδιῶν καὶ ἀτόμων στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας τους. Πρὸ τριῶν ἐτῶν τὸ περιοδικὸ STERN τοῦ Ἀμβούργου, ἀπεκάλυψε ὅτι ποσοστὸ 84% τῶν παιδιῶν πού ἐρωτήθηκαν ἂν παρακολουθοῦν τηλεόραση, ἀπάντησαν ὅτι παρακολουθοῦν καθημερινὰ καὶ μόνο τὰ μισὰ διαβάζουν βιβλία, δηλ. 34% διαβάζουν ἓνα βιβλίο μία ἢ δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ 16% μία ἢ δύο φορές τὸ μῆνα. Ἐχει ἀκόμα διαπιστωθεῖ ὅτι στὶς ΗΠΑ ὁ ἀριθμὸς τῶν παχύσαρκων παιδιῶν ἔχει ὑπερδιπλασιαστεῖ καὶ ὅτι τὸ γεγονὸς σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν παρακολούθηση τῆς τηλεόρασης.

Ἡ τηλεόραση ὅμως ἀπορροφᾷ καὶ τὸ χρόνο τῶν ἐνηλίκων. Ἐκείνων πού κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφιερώνουν σὲ ἀσχολίες ἐποικοδομητικές. Μία ἐρευνα στὸ Βέλγιο ἔδειξε ὅτι πολλοὶ γονεῖς, μανιώδεις τηλεθεατὲς, δὲ διαθέτουν τὸν ἀπαραίτητο χρόνο γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν τους. Ὁ σύζυγος γυναίκας πού ἀσχολεῖται μόνο μὲ οἰκιακὰ ἀφιερώνει στὰ παιδιὰ του ποσοστὸ 4% τοῦ ἐλεύθερου χρόνου του, ἀλλὰ 42% στὴν τηλεόραση. Πιστεύει προφα-

νῶς ὅτι ἡ σύζυγός του ἔχει ὅλο τὸν καιρὸ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ παιδιὰ. Ὡστόσο ἡ μητέρα αὐτὴ διαθέτει 16% τοῦ ἐλεύθερου χρόνου τῆς στὰ παιδιὰ τῆς καὶ 32% στὴν τηλεόραση. Ὅταν ἐργάζονται καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἡ κατάσταση ἐμφανίζεται ὡς ἐξῆς κατὰ τὴν ἐρευνα τῶν Βέλγων: «Οἱ ἄνδρες ἀφιερώνουν στὰ παιδιὰ τὸ 7% τοῦ χρόνου τους καὶ 34% στὴν τηλεόραση. Οἱ γυναῖκες ἀντίστοιχα 10% καὶ 26%. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ τηλεόραση ἔχει δημιουργήσει ἓνα νέο εἶδος ἐγκαταλελειμμένων καὶ ἀπαίδευτων παιδιῶν. Ὑποτίθεται ὅτι καὶ στὴ χώρα μας τὰ πρᾶγματα δὲν εἶναι πολὺ διαφορετικά. Ἀραγε ποιά παιδεία καὶ ποιά ἀγωγή θὰ δώσουμε στὰ παιδιὰ μας ὅταν τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρόνου μας τὸ ἀφιερώνουμε γιὰ μᾶς καὶ τὴν ξεκούρασή μας τὴν τηλεοπτικὴ; Κατὰ συνέπεια λοιπὸν «ὁ συγκάτοικός μας» ἀναλαμβάνει καὶ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς ἀφοῦ καὶ τὰ παιδιὰ στὶς περισσότερες περιπτώσεις παρακολουθοῦν ἀνεξέλεγκτα τὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα. Ποιὸς τὰ ἐμποδίζει; Ὅταν οἱ γονεῖς πρῶτοι δίδουν τὸ παράδειγμα τῆς «τηλεμανίας» καὶ δὲν ἐννοοῦν ὅτι κάποιες ὥρες τουλάχιστον ὁ δέκτης πρέπει νὰ παραμένει κλειστὸς χάριν π.χ. τῆς μελέτης τῶν παιδιῶν, γιατί τὰ παιδιὰ θὰ συμπεριφερθοῦν διαφορετικά; Τὸ πρόβλημα εἶναι σοβαρό. Στους κόλπους τῆς οἰκογένειας τὸ παιδί μαθαίνει νὰ συζητεῖ, νὰ σκέπτεται, νὰ δένεται συναισθηματικὰ μὲ τὰ ἄλλα μέλη. Ἐκεῖ διαμορφώνει σιγὰ - σιγὰ τὴν προσωπικότητά του, μέσα ἀπὸ στενὲς καὶ οὐσιαστικὲς διαπροσωπικὲς σχέσεις. Ὅμως ἡ τηλεόραση ἔχει ἀποξενώσει τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, ὅπως ἔχει περὶπου ἐκμηδενίσει τὴν ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία καὶ ἀγωγή. Οἱ οἰκογενειακὲς καὶ φιλικὲς σχέσεις στὰ σπίτια πού ἄλλοτε ἔφεραν τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἐπαφὴ καὶ ἔδωχναν τὸ φᾶσμα τῆς μοναξιάς εἴτε ἔχουν ἐντελῶς καταργηθεῖ, εἴτε ἔχουν μετατραπεῖ σὲ συγκέντρωση μπροστὰ στὸ δέκτη ἀτόμων πού δὲν ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. Τὸ ζήτημα ἐδῶ δὲν εἶναι ἂν ἡ μικρὴ ὁθόνη δείχνει ἐκεῖνο πού πρέπει ἢ ὄχι. Ἀς δεχθοῦμε ὅτι τὰ προγράμματά της εἶναι τέλεια. Τὸ πρόβλημα ὅμως παραμένει. Διότι οἱ τηλεθεατὲς, ἐπομένως, τὰ παιδιὰ, οἱ γονεῖς, ὁ οἰοσδήποτε, μεταβάλλονται σὲ καταναλωτὲς. Καταναλίσκουν πληροφορίες, τραγούδια, διαφημίσεις, σχόλια κ.λπ. Δύσκολο νὰ ξεπεράσει κανεὶς τὴν εἰκόνα. Ὁ τηλεθεατὴς καταπίνει παθητικὰ ὅ,τι τοῦ δείχνουν. Ἄλλοι ἀποφασίζουν τί θὰ δεῖ. Ἀκόμη καὶ τὰ 15 καὶ τὰ 20 κανάλια δὲ μεταβάλλουν τὴν κατάσταση. Δὲν μποροῦν νὰ τὴν κάνουν τέλεια.

Μπορεῖ κάποιος νὰ παρατηρήσει ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ κακὸ, ὅταν μάλιστα οἱ ἐκπομπὲς εἶναι ἐπιμελημένες. Ὑπάρχει κακὸ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ παθητικότητα στὴν ὁποία καταδικάζεται προοδευτικὰ ὁ

τηλεθεατής αποβαίνει εις βάρος της κριτικής ικανότητός του, εις βάρος της σωματικής και της πνευματικής δραστηριότητάς του. Έξ άλλου ή τηλεόραση έχει έκτοπίσει τὸ βιβλίον. Οἱ ἄνθρωποι διαβάζουν ὅλο καὶ λιγότερο. Ἐχει διαπιστωθεῖ ὅτι ἓνας Γάλλος στοὺς πέντε δὲν ἔχει οὔτε ἓνα βιβλίον στὸ σπίτι του, ἓνας στοὺς τέσσερις δὲν ἀνοίγει ποτὲ βιβλίον. Μήπως στὰ καθ' ἡμᾶς ἡ κατάσταση εἶναι καλύτερη; Σὲ πολλὰ σπιτικά ἡ βιβλιοθήκη ἀποτελεῖ διακοσμητικὸ στοιχεῖο ἐνῶ ἡ συσκευή τῆς τηλεοράσεως ὄχι μόνον εἶναι τελευταίου τύπου, ἀλλὰ ἐργάζεται καὶ ὑπερωριακὰ ἐνῶ τὰ φύλλα πολλῶν βιβλίων παραμένουν ἄκοπα. Στὴ Μ. Βρετανία οἱ ἀναγνώστες ποὺ συχναίνουν στὶς βιβλιοθήκες ἀντιπροσωπεύουν τὸ 31% τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐνηλίκων, στὴν ὁμοσπονδιακὴ Γερμανία τὸ 20%, στὴν Γαλλία τὸ 15% καὶ στὴν πρῶην Σοβ. Ἐνωση ὄχι περισσότερο τοῦ 10%.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ τηλεόραση ἀσκεῖ τὴ γοητεία της καὶ ὅτι ἀνῆκει πλέον στὶς πραγματικότητες τῆς ζωῆς μας. Ἐχει δημιουργήσει τὸν «τηλεοπτικὸ ἄνθρωπον», αὐτὸν ποὺ μόλις ἐπιστρέψει στὸ σπίτι του ἀνοίγει τὸ δέκτη ὄχι ἀπὸ οὐσιαστικὴ ἀνάγκη ἀλλὰ ἀπὸ συνήθεια. Αὐτὸν ποὺ δὲν μπορεῖ χωρὶς τηλεόραση. Ποὺ μεταφέρει τὸ δέκτη στὴν ἐξοχή, στὸ νοσοκομεῖο, στὸ ἐργαστήριον, ὅπουδῆποτε.

Αὐτὴ ἡ ἐπίδραση τοῦ «κουτιοῦ» συνιστᾷ καὶ τὴ μεγάλη εὐθύνη ἐκείνων ποὺ λόγῳ θέσεως ἐπιβάλλουν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόγραμμα. Τὸ ἐπίπεδο τῶν ἐκπομπῶν ὅς εἶναι τουλάχιστον ὑψηλὸ. Ἄν ὁ θεατὴς δὲν ἔχει πάντοτε τὸ σθένος νὰ γυρίσει τὸ κουμπὶ καὶ νὰ κλείσει τὸ δέκτη, ὁ ὑπεύθυνος ὅς ἔχει τὸ θάρρος νὰ παρουσιάσει κάτι ἐκλεκτό. Ἡ ἀνύψωση τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας, ἡ σωστὴ παιδεία ποὺ θὰ τοῦ προσφέρουμε ἢ ἡ πνευματικὴ του καθίζηση εἶναι συνάρτηση τῶν ὁσων βλέπει στὴ μικρὴ ὁθόνη.

Ὅμως ποῖος ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους ἀντιμετωπίζει τὴν τηλεόραση σὰ μέσον ἀγωγῆς καὶ παιδείας; Διότι ἔτσι πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται. Εἶναι ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, τὸ ἰσχυρότερον. Ἐνημέρωση σωστὴ καὶ εἰλικρινής, εἰδήσεις οὐσιαστικές, σχόλια ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ταινίες διαλεγμένες, ψυχαγωγία ὑγιᾶς, ἀπουσία φτωχῆς προπαγάνδας, αὐτὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας θὰ πρέπει νὰ συνθέτουν τὴν ἀποστολὴ μίας τηλεοράσεως ποὺ σέβεται τὸ κοινὸ της, εἴτε πρόκειται γιὰ κρατικὴ εἴτε γιὰ ἰδιωτικὴ. Ἐπὶ τέλους ποῖος συντηρεῖ τὴν τηλεόραση ἂν ὄχι οἱ τηλεθεατές; Ἀφοῦ ἀπὸ τὰ δικά μας βαλάντια ζεῖ, ἔχουμε νομίζω τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσουμε τὴν ἀνοδο τοῦ ἐπιπέδου της, ποὺ σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν ἐπιλογὴ καταλλήλων προσώπων.

Ποιοὶ εἶναι σήμερα οἱ ἄρχοντες τῆς Ἑλληνικῆς τηλεοράσεως; Τί προσόντα ἔχουν; Τί μᾶς προσφέρει ὡς τώρα; Πιστεύουμε ὅτι κανένας σοβαρὸς Ἑλληνας δὲν ἔχει ἀντίρρηση νὰ ἀποκαλέσει τὸ δέκτη τοῦ «χαζοκούτι». Ὅμως τὸ «χαζοκούτι» ἔχει νὰ προσφέρει πολλὰ θετικὰ πράγματα ἂν περάσει σὲ ἄξια καὶ ὑπεύθυνα χέρια. Μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ σὲ «μαγικὸ» κουτὶ καὶ νὰ χαρίσει ἀπολαύσεις ἀγνωστες στοὺς παλιούς. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσουμε ὅλοι μας.

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἐδῶ δὲν εἴμαστε ἐκπρόσωποι τῶν τηλεθεατῶν ἢ τῶν ἀκροατῶν ἢ τῶν ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ ὑπεύθυνοι φορεῖς τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης. Νομίζω ὅτι ἔχουμε καθήκον καὶ χρέος ἱερὸ ἐναντὶ τοῦ λαοῦ. Νὰ τοῦ προσφέρουμε γνήσια, ἀληθινὰ, ἀνιδιοτελεῖ παιδεία ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Ἀς μὴν προσπαθοῦμε νὰ κάνουμε ὁπαδοὺς ἀλλὰ ἀνθρώπους ποὺ ἐλεύθερα καὶ θὰ σκέπτονται καὶ θὰ κρίνουν τὰ ἔργα μας, ἐπιλέγοντας ἀκριβῶς τί τὸ ὀρθὸν καὶ ὠφέλιμον γι' αὐτούς.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ κλείσω μὲ δύο πατερικὰ χωρία.

Τὸ πρῶτον εἶναι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὁ ὁποῖος τὴν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κακὴ διαπαιδαγώγηση ὡς ἐξῆς τὴν παρουσιάζει: «Δὲν πενθῶ γιὰ τὴν καταστροφὴ μίας πόλης. Οὔτε τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπὸ παρὰ νόμους ἄνδρες. Ἀλλὰ κλαίω καὶ θρηνῶ γιὰ τὴν ἐρήμωση μίας ψυχῆς ἱερῆς καὶ τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν ἀφανισμό τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι τὸ σῶμα σου».

Τὸ δεύτερον εἶναι ἀπὸ ἓναν ἄλλο μεγάλο πατέρα τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸν Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος ὡς ἐξῆς χαρακτηρίζει τὴν πνευματικὴ ἀπαιδευσίαν: «Νοῦς ἀποστὰς τοῦ Θεοῦ ἢ κτηνώδης γίνεται ἢ δαιμονιώδης καὶ τῶν ὄρων ἀποστὰς ἐπιθυμεῖ τῶν ἁλλοτρίων καὶ κόρον φιλοκερδίας οὐκ οἶδε, ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ἐκδοτον ἑαυτὸν ποιεῖ καὶ μέτρον ἡδονῆς οὐ γινώσκει».

Ἀλήθεια, τί κάνουμε ὅλοι, εἰδικὰ οἱ ὑπεύθυνοι, γιὰ μίαν σωστὴν παιδείαν μέσω τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας*.

* Μὲ θέμα «Ὁ ρόλος τῶν Μ.Μ.Ε. καὶ ποῖος πρέπει νὰ εἶναι» συνεκλήθη ἀπὸ 16-20 Ἰουνίου 1993 στὸ Ζάππειο Μέγαρον στὴν Ἀθήνα, τὸ Β' Πανελλήνιον Συνέδριον τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας.

Τὴν ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξεπροσώπησαν στὸ Συνέδριον οἱ πανοσ. ἀρχιμ. κ.κ. Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς, Μακάριος Φιλοθέου καὶ Ἰγνᾶτιος Γεωργακόπουλος.

Οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μπροστά στο πρόβλημα των αιρέσεων και της παραθρησκείας*

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φίλος.

6. Νομική αντιμετώπιση τῶν ψυχικῶν κινδύνων

Στὴ συνεδρίαση τῆς Βόννης, κυρίως ἐκ μέρους τῶν νομικῶν ἐμπειρογνομόνων, ἐγίνε πολὺς λόγος γιὰ τὴν αντιμετώπιση τῶν κινδύνων μὲ νομικὰ μέσα.

Ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου περὶ προστασίας τοῦ «καταναλωτοῦ»

Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Δρ. Α. πρέπει νὰ γίνεῖ μία ἀλλαγὴ στὴν περιοχὴ τῆς προστασίας τοῦ καταναλωτῆ: Νὰ δημιουργηθοῦν καλύτερες δυνατότητες, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τὰ λεγόμενα ψυχο-σεμινάρια τῶν ποικίλων ὁμάδων καὶ ἰδιαίτερα τῆς σαηντόλοτζυ. Ἐδῶ προσφέρονται «ὑπηρεσίες» ἐναντι μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν, ποὺ συνδέονται μὲ προσδοκίες, ποὺ δὲν ἐπαληθεύονται. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ὁ νόμος περὶ προστασίας τοῦ καταναλωτῆ.

Μέχρι τώρα, ἀνέφερε ὁ Δρ. Α., «σὲ ὅλα τὰ δικαστήρια, εἶχαμε τὴν περίπτωση ἐπιστροφῆς τῶν ὀνομαζομένων συνδρομῶν γιὰ τὴ συμμετοχὴ σὲ σεμινάρια. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ ἡ παράγραφος 138 BGB, ποὺ ἀναφέρεται σὲ προσβολὴ τῶν ἡθῶν καὶ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ στὶς πρακτικὲς τῆς σαηντόλοτζυ».

Σχετικὰ μὲ τὴ δυνατότητα ἔρευνας, ἀπὸ μέρους τῆς ἀστυνομίας, ὁ Δρ. Α. ἀνέφερε ὅτι «ἡ ὑφιστάμενη νομοθεσία εἶναι σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἀρκετὴ, ἀλλὰ λείπει ἡ πολιτικὴ πίεση στὶς εἰσαγγελίες καὶ σὲ ἄλλους φορεῖς, νὰ κάνουν κάτι».

»Ἀλλὰ εἶναι γνωστὸ πὼς οἱ ὁμάδες αὐτὲς ἐνεργοῦν μ' ἓνα τέτοιο μαζικὸ βομβαρδισμὸ ὕλικου, ὥστε νὰ κατανοοῦμε γιὰτὶ ἀκολουθεῖται ὁ δρόμος τῆς ἐλάχιστης ἀντιδράσεως· εἶναι κάτι ἀνθρώπινο. Ἐδῶ χρειαζόμαστε μαζικὴ πολιτικὴ πίεση, ὥστε τὰ ποινικὰ ὄργανα νὰ κάνουν κάτι».

Κατοχύρωση τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ψυχοθεραπευτῆ

Τὸ θέμα αὐτὸ ἔθεσε κατὰ τὴν «Ἀκρόαση» τῆς Βόννης ὁ Δρ. Η. Ἐπεσήμανε τὴν ἔλλειψη καταλλήλων νόμων, ποὺ νὰ κατοχυρώνει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ψυχοθεραπευτῆ. Τοῦτο ὄχι μόνον σχετικὰ μὲ

τὴν κατάλληλὴ ἐκπαίδευση, ἀλλὰ καὶ σχετικὰ μὲ τὶς τεχνικὲς.

«Μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ κάποιες μεθόδους, ἐπὶ παραδείγματι ὑπνωτικὲς ἀναδρομές, θεραπεία μὲ βάση τὴ δοξασία τῆς μετενσαρκώσεως. Ἄν αὐτὸ τὸ χαρακτηρίσῃ κανεὶς βοήθεια αὐτοεურέσεως, ἀντὶ γιὰ θεραπεία, μπορεῖ μ' αὐτὴ τὴν τεχνικὴ νὰ κάνει ὅτιδήποτε θελήσῃ. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀνεύθυνη στάση ἀπέναντι σ' αὐτὸν ποὺ ζητᾷ βοήθεια. Ἄς σκεφθοῦμε μὲ ποιά ἀκρίβεια ἀντιμετωπίζονται τὰ ἄλλα ρίσκο στὴν περιοχὴ τῆς παροχῆς ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς κατανάλωσης. Ἀντίθετα ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴν πολὺ προσωπικὴν περιοχὴ, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κάνει ὅ,τι θέλει ἢ καὶ σὲ ὅποιονδήποτε παράλειψι!».

Στὸ γραπτὸ κείμενο, ποὺ κατέθεσε ὁ Δρ. Η. πρόσθεσε:

«Στὴν περίπτωσι ἰδιαίτερα προβλημάτων ὁμάδων εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ καθήκον τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Πολιτείας, νὰ προειδοποιήσῃ τὸ κοινὸ καὶ νὰ λάβῃ μέτρα ἐναντίον τους. Ἐδῶ πρέπει νὰ καθοριστοῦν κριτήρια, σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ νομικὴ πλευρά, τὰ ὁποῖα μέχρι τώρα δὲν ὑπάρχουν. Πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ὑπηρεσία, ποὺ νὰ ἐξοπλιστεῖ ἐπαρκῶς γι' αὐτὸ τὸ ἔργο.

»Πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ μία νομικὴ βάση, γιὰ νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ προσφορὰ ὑπηρεσιῶν τῶν ὁμάδων σὲ θέματα ὑγείας καὶ ζωῆς, χωρὶς εἰδικὲς γνώσεις καὶ χωρὶς ἔλεγχο.

»Ἐνα πρῶτο βῆμα θὰ ἦταν ἡ ψήφιση ἐνὸς νόμου γιὰ ψυχοθεραπευτὲς. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ἐξεταστεῖ πὼς θὰ ἐπεκταθεῖ ἡ προστασία τῶν πελατῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν καὶ ἀπὸ τὶς προσφορὰς κοσμοθεωριακῶν κοινοτήτων, ποὺ δὲν τοὺς ἀγγίζει ὁ ὅρος «ψυχοθεραπεία» (συμβουλευτικὴ ἀγωγή, προσφορὰς σωματικῆς θεραπείας κ.ο.κ.).

Στὸ ἴδιο θέμα ἀναφέρθηκε καὶ ὁ κ. Η. καὶ ὑπογράμμισε: Πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐμπορικὲς προσφορὰς βοηθείας. Πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ ἡ ὑπόθεσις τῶν προσφορῶν αὐτῶν καὶ νὰ προσδιοριστοῦν «οἱ ὅροι τοῦ παιγνιδίου».

Ὁ Δρ. Η. ἀναφέρθηκε στὸ θέμα τῶν ναρκωτικῶν καὶ ὑπογράμμισε πὼς στὴν περιοχὴ αὐτὴ, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα προβλήματα, π.χ. στὸ θέμα τῆς

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 237 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

διαφωτίσεως για τὸ AIDS, δραστηριοποιούνται πολλές αἱρέσεις τῆς νεότητος. Σὰν παράδειγμα ἀνέφερε τὸν Ὑπερβατικὸ Διαλογισμό, τὸ «Σωματεῖο γιὰ τὴν Προώθηση τῶν Ψυχολογικῶν Ἀνθρωπίνων Γνώσεων», τὴν ὁργάνωση Narconon καὶ τὴν ὁργάνωση Le Patriarch. Θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμο, κατέληξε, ἂν ἡ ἀρμόδια Κεντρικὴ Ὑπηρεσία ἔδινε ἐντολὴ στὴν ὑπεύθυνη ὑπηρεσία γιὰ τοὺς κινδύνους ἐξαρτήσεων, νὰ ἀσχοληθεῖ μ' αὐτὲς τὶς ὁμάδες.

Στὸ ἴδιο θέμα ἀναφέρθηκε ὁ Δρ. Κ. καὶ κατήγγειλε τὴν ἐμπορικοποίησιν τῶν διαφόρων τεχνικῶν, μὲ τὶς ὁποῖες οἱ ψυχο-λατρεῖες ὑπόσχονται βοήθεια ζωῆς. Μεταξὺ ἄλλων ὑπογράμμισε γιὰ μιὰ ὁργάνωση ποὺ δρᾷ καὶ στὴν Ἑλλάδα:

«Δὲν ξέρω ἂν γνωρίζετε κάτι γιὰ τὴν ὁργάνωση ber; δηλαδὴ γιὰ τὸ πρόγραμμα Διεύθυνσης τῆς Συνείδησης τοῦ κ. M. J. Ament. Πρόκειται γιὰ κονσέρν ἐξίσου μεγάλο, ὅπως καὶ ἡ σαηντόλοτζ. Ὅμως ἐργάζεται σιωπηρὰ καὶ πραγματοποιεῖ ἔσοδα ἑκατομμυρίων' ὅχι μόνο στὴν Ὀμοσπονδιακὴ Δημοκρατία! Ἄν πάρουμε ἀκόμη γιὰ παράδειγμα τὸ πρόγραμμα EST τοῦ Werner Erhard, ποὺ ἐργάζεται παρόμοια, ὅπως ἡ σαηντόλοτζ, θὰ δοῦμε ὅτι καὶ ἐκεῖ πωλοῦνται ἀκριβὰ τεχνικὲς διευρύνσεις τῆς συνείδησης. Πρέπει νὰ πούμε ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς μεθόδου συνδέεται μὲ μεγάλο ψυχικὸ ρίσκο.

Ὁ Δρ. Κ. πρότεινε τὴν ψήφισιν ἑνὸς νόμου γιὰ τὴν κατοχύρωση τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ψυχοθεραπευτῆ. Μὲ βάση αὐτὸ τὸ νόμο, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσει κανεὶς γνωστὲς ψυχολογικὲς τεχνικὲς, πρέπει νὰ διαθέτει εἰδικὰ προσόντα. Κατὰ τὸν Δρ. Κ. πρέπει νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθεῖ τί ἐννοεῖ κανεὶς ὅταν κάνει λόγο γιὰ πραγματικὲς τεχνικὲς, ποὺ ὑπόκεινται σὲ μιὰ τέτοια ποιοτικὴ ἀπαίτηση κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους.

«Πρακτικὰ τὸ φαντάζομαι ὡς ἑξῆς: ἂν ἐπὶ παραδείγματι ἕνα σαηντολογικὸ Auditing, ἀπὸ πλευρᾶς ἀποτελέσματος καὶ βασικῆς δομῆς συγκρίνεται μὲ γνωστὲς ἐρμηνευτικὲς διαδικασίες τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους, πρέπει νὰ ἀπαιτηθοῦν καὶ ἄλλα εἰδικὰ προσόντα. Τότε, λόγου χάρι, ἡ ἀρμόδια ὑπηρεσία ὑγείας, θὰ μπορέσει νὰ ἐνεργήσει ἐναντίον ἑνὸς Auditor, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ αὐτὴ τὴν τεχνικὴ, χωρὶς νὰ ἔχει τὰ κατάλληλα προσόντα. Πολὺ ἀπλά: Πολλὲς ὑπηρεσίες ὑγείας θὰ τὸ ἔκαναν αὐτὸ εὐχαρίστως, ἀλλὰ δὲν ἔχουν καμιά ἀπολύτως νομικὴ κάλυψη».

7. Ἡ Συνταγματικὴ προστασία

Ὅλες οἱ αἱρέσεις τῆς νεότητος ἐπικαλοῦνται τὴν συνταγματικὴν προστασίαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ἦταν λοιπὸν φυσικὸ, κατὰ τὴ συνάντησιν τῆς Βόννης, νὰ γίνῃ λόγος καὶ γι' αὐτὸ τὸ θέμα:

Σωματεῖα - κοινότητες, ἀντίθετες μὲ τὸ Σύνταγμα

Οἱ διάφορες ὁμάδες ἔχουν συνήθως σωματειακὴ νομικὴ ὑπόστασιν καὶ προβάλλουν θρησκευτικούς σκοπούς. Εἶναι σαφές, πὼς στὴν περίπτωσιν ποὺ αὐτοὶ οἱ σκοποὶ δὲν ἐναρμονίζονται μὲ τὶς συνταγματικὰ κατοχυρωμένους ἀξίες, τὰ σωματεῖα αὐτὰ πρέπει νὰ διαλύονται. Αὐτὸ ὑπογράμμισε ὁ Δρ. Α. στὴ συνάντησιν τῆς Βόννης.

Κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ διακεκριμένου αὐτοῦ νομικοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαγορευθοῦν σωματεῖα, ποὺ οἱ σκοποὶ τους εἶναι ἀντισυνταγματικοί. Ὅμως πρόσθεσε, «αὐτὸ δὲν συμβαίνει μὲ θρησκευτικὲς κοινότητες». Κατὰ τὸν ἴδιο ἐμπειρογνώμονα, «ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σκεφθεῖ κανεὶς κατὰ πόσον ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ πούμε πὼς αὐτὸ μόνο τότε δὲν ἰσχύει γιὰ τὶς θρησκευτικὲς κοινότητες, ἂν πράγματι θίγεται ὁ πυρήνας τους ἢ ἂν πρόκειται γιὰ θρησκευτικὲς κοινότητες μὲ τὴν ἐννοίαν ποὺ κατανοοῦμε μέχρι τώρα μιὰ τέτοια κοινότητα».

Γιὰ νὰ προσδιοριστεῖ κατὰ πόσον μιὰ κοσμοθεωρία μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἀντισυνταγματικὴ, πρέπει νὰ προσδιορίσουμε τὴν περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψιν καὶ τὶς ἀξίες ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀντίληψιν, πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται τὸ Σύνταγμα μιᾶς χώρας.

Στὸ βασικὸ θέμα τῆς περὶ ἀνθρώπου ἀντιλήψεως ἀναφέρθηκε κατὰ τὴ συνεδρίασιν τῆς Βόννης ὁ Δρ. Κ. καὶ ἔθεσε τὸ ἐρώτημα, κατὰ πόσον θὰ θελήσουμε νὰ διατηρήσουμε τὴν χριστιανικὴ ἀποψη γιὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ καὶ τῆς προσφορᾶς στὸ συνάνθρωπον, ποὺ ἔχει ἀνάγκη βοηθείας ἢ, ἀντίθετα, θὰ προτιμήσουμε ἕνα κόσμον μὲ βάση τὶς ἀντιλήψεις τῆς σαηντόλοτζ.

«Ἄν θέλουμε νὰ διατηρήσουμε τὴν χριστιανικὴ ἢ ἀνθρωπιστικὴ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, τότε πρέπει νὰ οἰκοδομήσουμε κάτι μέσα στὸ Σύνταγμα, ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν προστασίαν τῶν ἀδυνάτων ἀπὸ ψυχικὲς μεθοδεύσεις (Manipulation). Ἄν δὲν τὸ κατορθώσουμε αὐτό, τότε τελικὰ ὅλη ἡ ἀκρόασις (Hearing) πέφτει στὸ κενό».

Στὸ γραπτὸ κείμενον, ποὺ κατέθεσε ὁ ἴδιος ἐμπειρογνώμονας, ἀνέφερε ὅτι ἡ περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψιν, πάνω στὴν ὁποία θεμελιώνεται τὸ Σύντα-

γμα της χώρας, αποτελεί το «μέτρο» για το αν ένα σωματείο ή μία θρησκευτική κοινότητα κινείται στα συνταγματικά πλαίσια.

Το «κοινό καλό»

Προκειμένου να εξετάσουμε κατά πόσο ένα σωματείο κινείται ή όχι σε συνταγματικά πλαίσια, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στον όρο «κοινό καλό». Ο όρος «κοινό καλό», με την συνταγματική του έννοια, έναρμονίζεται βέβαια με την «κοινή αίσθηση» και τα «χρηστά ήθη» του λαού και δεν είναι δυνατόν να εκφράζει περιεχόμενα αντίθετα προς τα ήθη του λαού.

Κατά τον Δρ. Κ. «η κοινή γνώμη καταδικάζει τις θρησκείες της νεότητας, λόγω των ψυχο-τεχνικών που αλλοιώνουν την προσωπικότητα, που αποσκοπούν στην “ψυχική αλλοίωση” ή “καταστροφή της προσωπικότητας”. Γι’ αυτό ονομάζονται και καταστροφικές λατρείες. Τις καταδικάζει ακόμη, επειδή η περί ανθρώπου αντίληψή τους βρίσκεται σε αντίθεση με τις βασικές αξίες της δικής μας αντίληψης για το κοινό καλό (ανθρώπινη αξία, προστασία της οικογένειας)».

Με αυτή την έννοια οι ομάδες αυτές πρέπει να θεωρηθούν αντισυνταγματικές. Κατά τον Δρ. Η. οι «αίρέσεις της νεότητας» έρχονται σε σύγκρουση «τόσο με τις βασικές αξίες του πολιτισμού μας, όσο και με επί μέρους νομοθετημένους κανονισμούς, εκεί που η απόλυτη απαίτησή τους δεν επιτρέπει προσαρμογή». Για να το αναλύσει αυτό ο Δρ. Η. αναφέρθηκε στην αξία του ατόμου ή όποια σ’ αυτές τις ομάδες «υποτάσσεται στην απαίτηση αυθεντίας του φύρερ ή στην απόλυτη απαίτηση της συγκεκριμένης ουτοπίας».

Ένα άλλο σημείο, που αποδεικνύει ότι καταπατούνται θεμελιώδεις συνταγματικές αξίες, είναι η στάση των ομάδων αυτών έναντι της οικογένειας. Ο Δρ. Η. υπογράμμισε ότι «ιδιαίτερα περιφρονείται η προστασία της οικογένειας, είτε με τη διακοπή οικογενειακών σχέσεων, είτε με τον αποχωρισμό των παιδιών, την ομαδική έξυπνότητά τους κ.ο.κ.

»Γίνεται εκμετάλλευση των περιουσιών και του εργατικού δυναμικού των μελών. Η ελεύθερη, υπεύθυνη απόφαση εντάξεως στην ομάδα καθίσταται δύσκολη, με την σκόπιμη λαθμενής πληροφόρηση ή με νεφελώδεις στρατηγικές».

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια

Όλα τα Συντάγματα των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προστατεύουν την τιμή και την

αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Κατά τον Δρ. Α. η Πολιτεία οφείλει να επιτελέσει αυτό το συνταγματικό καθήκον.

«Η πολιτειακή δραστηριότητα οφείλει να προσανατολιστεί στην από το άρθρο 1, παρ. 1 απαιτούμενη θετική προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Στα πλαίσια αυτά, της προστασίας της ανθρώπινης αξίας, που απαιτείται από το Συντάγμα, «πρέπει, σε δεδομένη περίπτωση, να παραθεωρείται και η θρησκευτική ελευθερία, εκεί που θα μπορούσε κανείς να την επικαλεσθεί».

Κατά την αντίληψη λοιπόν των έμπειρογνωμόνων που κλήθηκαν στη συνάντηση της Βόννης, οι πρακτικές των «αίρέσεων της νεότητας» δεν πρέπει να απολαμβάνουν συνταγματική προστασία.

8. Η βοήθεια ζωής (Lebenshilfe)

Η ανθρώπινη ζωή είναι αγαθό συνταγματικά κατοχυρωμένο. Η προστασία της από μέρους της Πολιτείας αποτελεί συνταγματική επιταγή.

Ο Δρ. Η., στο γραπτό κείμενό του, αναφέρεται στις ομάδες που προσφέρουν υπηρεσίες στον τομέα της βοήθειας ζωής ή τεχνικές θεραπείας, που παρομοιάζονται με ειδικές προσφορές της ιατρικής και της ψυχολογίας. «Αυτό συμβαίνει προ παντός, αν οι υπηρεσίες προσφέρονται τρόπον τινά σε πελάτες που αρχικά δεν είχαν ενδιαφέρον να ένταχθούν σε μία κοσμοθεωριακή κοινότητα, αλλά τελικά οδηγούνται σε ένταξη, μέσω παροχής υπηρεσιών, εν μέρει κάτω από το κάλυμμα της θρησκευτικής ελευθερίας.

»Εδώ γίνεται χονδροειδής κατάχρηση των άλλων ισχυόντων κανόνων για την προστασία των καταναλωτών και των πελατών. Επίσης δεν υπάρχει εδώ επαγγελματική επιθεώρηση, και παρ’ όλους τους κανόνες, δεν μπορεί να απαιτηθεί αποζημίωση για βλάβες. Ακόμη δεν απαιτούνται επαγγελματικές προϋποθέσεις.

Αυτές οι ανωμαλίες εμφανίζονται ιδιαίτερα στις προσφορές της σαηντόλοτζυ, αλλά και στις προσφορές άλλων ομάδων (ψυχοθεραπείες των κέντρων του Osho-Bhagwan κ.ά.).

(Συνεχίζεται)

Κυκλοφορεί δίχρωμο το

ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

σε 12η έκδοση, με νέα στοιχειοθεσία, μεγαλύτερα και πολύ ευανάγνωστα γράμματα και χρυσόδετο.

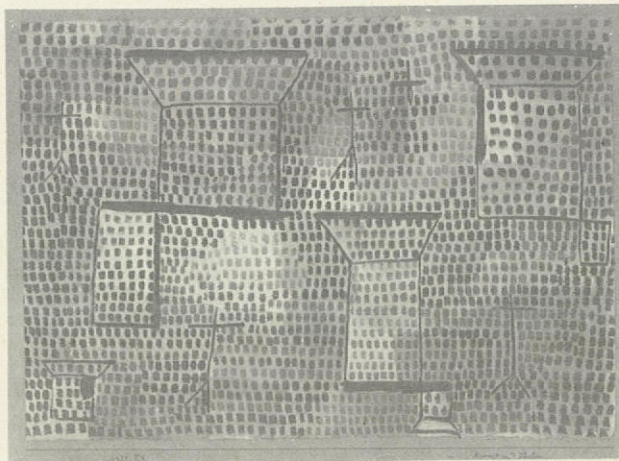
Από τις εκδόσεις της Άποστολικής Διακονίας.

Αἰγαιοπελαγίτικες σελίδες

Τοῦ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σταυροὶ καὶ κίονες

Paul Klee, Σταυροὶ καὶ κίονες, 1931, ὕδατογραφία.
Πινακοθήκη Μονάχου.

Σταυροὶ καὶ κίονες,
σύνθεση ἀφαιρετικῇ
τῶν δύο προσώπων
μιάς Ἑλλάδας ποὺ χάνεται,
χάνοντας τὴν ψυχὴ τῆς
καὶ τὸ πνεῦμα τῆς.

Σταυροὶ καὶ στήλες,
κεραίες ποὺ ἀγκαλιάζουν
τὴν Οἰκουμένη
καὶ τὴν ἀγλαίζουν
ὀριζοντίως καὶ καθέτως·
ἀποκρυπτογραφοῦν
μοῖρες ἀνθρώπων
ποὺ ἀναστηλώνουν τὴν ὕπαρξή τους
στολώνοντάς τὴν σὲ πασσάλους
ἢ σὲ βουνοκορφές.

Τὰ θεμέλιά μου στὰ βουνὰ
θυμίζει ὁ ποιητὴς
τὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδας
ποὺ φέρνει τ' ἀπάνω κάτω
καὶ εἶναι ἱκανὴ νὰ κινήσει

ἀπὸ ἐπάνω καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω
γεφυρώνοντας τὸ μέσα μὲ τὸ ἔξω.

Εἰκόνες ἀπὸ μιὰ ἔκθεση

Ἀναζητώντας καὶ τὴν μέσα καὶ τὴν ἔξω Ἑλλάδα, μὲ διστακτικὰ βήματα ἐπιχειροῦμε εὐλαβικὸ προσκύνημα σὲ κυκλαδίτικο νησί ποὺ κατὰ εὐτυχὴ συγκυρία φιλοξενεῖ αὐτὸν τὸν καιρὸ μιὰ ἔκθεση ἐλαιογραφιῶν, ὕδατογραφιῶν καὶ σχεδίων τοῦ ζωγράφου Paul Klee (1879-1940). Ἡ δουλειά του εἶναι «... σύνθεση ὄρασης καὶ ἐνόρασης» κατὰ τὸν ὑπότιτλο τοῦ καταλόγου¹. Ὁ ἴδιος ἔχει πεῖ ὅτι «στὴν Τέχνη, τὸ νὰ βλέπεις δὲν εἶναι τόσο οὐσιώδες ὅσο τὸ νὰ καθιστᾷς κάτι ὀρατὸ» (σ. 159).

Paul Klee, Ἀπὸ ἐπάνω καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω, 1931. Σινική μελάνη σὲ χαρτί lugres. Βέρνη, Ἰδρυμα Paul Klee.

Ἔτσι ὁ πίνακάς του *Σταυροὶ καὶ κίονες* (1931)² ὁδηγεῖ «τὸ μάτι νὰ βαδίζει στὰ μονοπάτια ποὺ ἔχουν χαραχθεῖ γι' αὐτὸ στὸ ἔργο» (σ. 157) κι ὁ καλλιτέχνης «ὡς ταπεινὸς μεσολαβητής... ἴσως κατορθώσει νὰ μεταδώσει τὴ δύναμη ἑνὸς πλούσιου καὶ λαμπροῦ ὀραματισμοῦ» (σ. 130). Τὸ μάτι πατώντας ἀπὸ σταυρὸ σὲ σταυρὸ σὰν σὲ σωφίσβια ποὺ ἐπιπλέουν, οἰκοδομεῖ περίτεχνους κίονες ποὺ θὰ στηρίξουν τὸν πολιτισμὸ του.

Ἔνας ἄλλος σταυρὸς, σ' ἓνα ἔργο ποὺ ἐπιγράφει *Ἀδελφοσύνη* (1939), σχεδιασμένο μὲ μολύβι σὲ χαρτὶ ἀλληλογραφίας μᾶς κάνει ἐντύπωση. Ὁ σταυρὸς φαίνεται νὰ εἶναι ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς προσώπων ἀποτυπωμένων μὲ ἀφαιρετικὴ γραφή. Τὸ ἔργο μοιάζει σὰν «Εὐρεση» καὶ «Ψωση» μαζί ἑνὸς Σταυροῦ ποὺ θέλει νὰ ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους, μακριὰ ἀπὸ φανατισμοὺς καὶ ἀντιθέσεις. Ζωγραφισμένο παραμονὲς τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ἓνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, ὑπαινίσσεται ὅτι «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα» του, ἀλλὰ κάνει ταυτόχρονα μιὰ ἐκκλήση, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ γράμμα, πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Paul Klee, *Ἀδελφοσύνη*, 1939, μολύβι σὲ χαρτὶ ἀλληλογραφίας. Βέρνη, Ἰδρυμα Paul Klee.

Λίγες γραμμὲς ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιό του γραμμένες στὰ 1916 —πάλι στὴν καρδιὰ ἑνὸς ἄλλου Παγκοσμίου Πολέμου— καὶ τοποθετημένες σὰν σχόλιο στὸ ἔργο αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἐκδότες τοῦ καταλόγου τῆς Ἐκθεσης, μαρτυροῦν γιὰ τὴ βαθεῖα του πνευματικότητα:

«Τὸ μόνο ποὺ προσπαθῶ εἶναι νὰ ἐνωθῶ μὲ τὸν Θεό, κι ἂν ἔχω ἁρμονικὲς σχέσεις μ' ἐκεῖνον, καθόλου δὲν μ' ἀρέσει ποὺ οἱ ἀδελφοί

μου δὲν βρίσκονται στὴν ἴδια θέση μ' ἐμένα· ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι δικό τους θέμα» (σ. 175). Ὁ ἴδιος ἀπαντώντας σ' ἓνα ἐρωτηματολόγιο, τὸ ἔτος 1908 στὴν ἐρώτηση: *Ποῦ θὰ θέλατε νὰ ζεῖτε;*» εἶχε ἀπαντήσει: «*Πουθενὰ χωρὶς φίλους*» (σ. 195).

Ὁδὸς Νικηφόρου Φωκᾶ

Ἔνας ἄλλος πίνακας, μιὰ ὕδατογραφία τοῦ ἐπιγραφόμενῃ «Ἐρημίτης σὲ πράσινο» (1924) μαζί μὲ τὸ «Ἐρημητήριό» του (1929) μᾶς δίνουν ὠθηση γιὰ περιπλανήσεις «πνευματικῆς γεωγραφίας» σὲ δρόμους «θεραπευτικοῦ τουρισμοῦ».

Ἔτσι ξεκινᾶμε ν' ἀναζητήσουμε τὸ Μοναστήρι τῆς Παναχράντου Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα, χτισμένο στὸ ὕψωμα Καυκάρρα τοῦ βουνοῦ Γερακῶνες τῆς Ἀνδρου ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκᾶ τὸ 941 μ.Χ. Ἐκεῖ ὁ π. Εὐδόκιμος μᾶς ξενάγησε μὲ τὸν αὐθόρμητο καὶ φιλόξενο τρόπο τοῦ στοὺς θησαυροὺς του³. Μᾶς μίλησε γιὰ τὴν κᾶρα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα πηγὴ θαυμάτων καὶ ἰάσεων πολλῶν ποὺ ὁ ἴδιος τὴν μεταφέρει σὲ ἀρρώστους καὶ ἀπτόμενος καταλαβαίνει ἂν ὁ Ἅγιος θὰ ἐπέμβει ἢ ὄχι ἀνάλογα μὲ τὸ βάρος ποὺ αἰσθάνεται...

Ἐδῶ ἄπτεται κανεὶς τῶν ὁρίων τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ κόσμου ὅπως κι ὁ καλὸς π. Εὐδόκιμος ποὺ παρὼν αἰσθανόσουνα ὅτι ἔφευγε σὲ ἄλλους κόσμους ὁραμάτων καὶ θαυμάτων ὅπου ὁ Θεὸς θαυμάζεται καὶ θαυματουργεῖ ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ. Ἡ πίστη μετακινεῖ ὅρη ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους.

Ὁ καλὸς π. Εὐδόκιμος. Σχέδιο Annie Van Puyvelde.

Ἡ ὁδὸς Νικηφόρου Φωκᾶ —ὁ δρόμος ποὺ ἀκολούθησε ὁ περίφημος βυζαντινὸς

στρατηλάτης για να ζητήσει τη βοήθεια της Παναχράντου πρὸ τῆς ἐκστρατείας του στὴν Κρήτη στὸ κακοτράχαλο βουνό— γίνεται ὁδὸς διπλῆς κατευθύνσεως. Ἐνα ἀέναο πῆγαιν' ἔλα τῆς κάρας τοῦ Ἁγίου πρὸς τὴ Χώρα, τὸ Γαύριο, τὴν Ἀθήνα καὶ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ ὅλων ἐκείνων ποὺ ἐπιστρέφουν γιὰ ἀπότιση εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἅγιο μετὰ τὴν ἰασή τους.

Ἡ παλλόμενη φωνὴ τοῦ Ἡγουμένου μᾶς μετάδωσε τὴν συγκίνησή του ὅταν μᾶς διηγῆθηκε μερικὰ περιστατικὰ θεραπειῶν. Ἡ κοινὴ τῶν ἁγίων ἦταν γιὰ μᾶς μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα ποὺ συνιστᾷ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι;

Τὰ δάκρυα τῆς Παναγίας

Ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος συναντᾷ γνησιότητα βίου σπεύδει καὶ ἀνακουφίζεται. Ἐνα ἀκόμη θεραπευτήριον ψυχῶν καὶ σωμάτων εἶναι καὶ τὸ παλαιὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου μὲ ἄξιο Ἡγούμενο τὸν π. Δωρόθεο καὶ τὴ συνοδία του ἐξ ἐπτὰ πατέρων στὴ θέση Σώρα, στὸ ὕψωμα τῆς κοιλάδας Ἀχλα. Ἐκεῖ βρίσκεται πολύτιμος θησαυρὸς ἢ θαυματουργὸς κάρα τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν Βουναίοις τῆς Θεσσαλίας δι' ἀποκεφαλισμοῦ τελειωθέντος.

Στὸ Μοναστήρι ὑπάρχει ἐπίσης ἡ σιαγόνα τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ μοναδικὸ λείψανο ἐν Ἑλλάδι γι' αὐτὸ καὶ κάθε χρόνο γίνεται πανηγυρικὴ κατανυκτικὴ ὁλονυκτία τὴ νύχτα τῆς 23ης πρὸς τὴν 24η Αὐγούστου κάθε χρόνο μὲ συρροὴ πλήθους κόσμου. Ἀναφέρονται πολλὰ θαύματα καὶ ἰάσεις.

Θαυματουργὸς εἰκόνα εἶναι καὶ ἡ «Παναγία ἢ τῶν πάντων ἐλπίς» στὸ Νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ μὲ ὀλάνθιστα κρίνα ὅλο τὸ χρόνο, ἔστω κι ἂν οἱ μίσχοι εἶναι ξεραμμένοι. Συγκινητικὸ εἶναι τὸ ἀφιέρωμα τῆς Γαλλίδας ὀστεολόγου ποὺ ἔπασχε ἀπὸ καρκίνο στὰ ὀστά. Εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ Μοναστήρι καὶ τὴν ὥρα ποὺ προσευχόταν, ἀπὸ τὸ μάτι τῆς Παναγίας κύλησαν δύο δάκρυα. Ἐφυγε γιὰ τὴν πατρίδα τῆς μὲ πολλὴ προσευχή. Οἱ γιατροὶ τῆς εἶχαν δώσει μόνο ἕξι μῆνες ζωὴ· «θεραπεύθηκε ὅμως εἰς τὸ παντελές» κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἡγουμένου. Σὲ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Παναγία ἀφιέρωσε ἕνα ἀσημένιο καντήλι ποὺ στὸ ἀφιερωματικὸ πλακίδιο γράφει ἑλληνικά: «Εὐχαριστῶ Παναγία μου, Ἄννα» καὶ στὰ γαλ-

λικά ἀφοῦ ἀναφέρει τὸ ὄνομά της καὶ τὴν Κορσικὴ τὴν πατρίδα της, εὐχαριστεῖ τὴν Παναγία τῆς ἀναγράφοντας τὸν μῆνα καὶ τὸ ἔτος τῆς θεραπείας της, Αὐγούστος 1991.

Ἀσφαλῶς στὶς λίγες σελίδες ποὺ προηγήθηκαν δὲν μποροῦν νὰ περιληφθοῦν ὅσα μποροῦν νὰ βιωθοῦν σ' ἕνα νησί ὅπως ἡ Ἄνδρος μὲ τοὺς χίλιους καινοὺς καὶ παλαιοὺς θησαυροὺς της⁴. Μακρινὸ ὄραμα ἀπὸ διηγήσεις «θειτσούλας» φίλου στὴν παιδική μας ἡλικία, τῆς καλῆς Κυρίας Ξανθούλας —ὁ Θεὸς ἂς ἀναπαύει τὴν ψυχούλα της— ποὺ μᾶς ξεσήκωνε κάθε τόσο γιὰ ἕνα ταξίδι στὸ Κόρθι καὶ στ' Ἀηδόνια. Τ' ὄνειρο κοβόταν στὴ μέση γιατί πάντα κάτι τύχαινε καὶ ματαιωνόταν τὸ ταξίδι. Ἴσως ὅμως καλλίτερα, γιατί τώρα, μεγάλοι πιά, μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσουμε τὸ κλέος τῆς καὶ τὸν Klee ποὺ φιλοξένησε.

1. Ἡ ἔκθεση ἔγινε στὸ Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης ποὺ ἱδρύσαν ὁ Βασίλης καὶ ἡ Ἐλίζα Γουλανδρὴ στὴν Χώρα τῆς Ἄνδρου μὲ διάρκεια ἀπὸ 26 Ἰουνίου ἕως 12 Σεπτεμβρίου 1993. Ὁ θαυμάσιος κατάλογος περιλαμβάνει κείμενα τῆς Ἐλίζας Γουλανδρὴ, τοῦ Κυριάκου Κουτσομάλλη, τῆς Kathryn Kramer, τοῦ Felix Klee, τῆς Ἐλισάβετ Πλέσσα, ἕνα χρονολόγιο τῶν ἔργων, μαρτυρίες τοῦ Klee καὶ γιὰ τὸν Klee, 112 δημοσιεύσεις ἔργων. Στὴ διάρκεια τῆς ἐκθέσεως προβάλλονται καθημερινὰ ταινίες σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ καλλιτέχνη. Οἱ παραπομπὲς σὲ κείμενά του ἐντὸς παρενθέσεων γίνονται στὶς σελίδες τοῦ καταλόγου.

2. Δὲν περιλαμβάνεται στὴν ἔκθεση.

3. Μιὰ σκιαγράφηση τῆς ἱ. Μονῆς ἔκανε ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. Δωρόθεος Πολυκανδριώτης στὴν ἔκδοση τῆς ἱ. Μ. Παναχράντου, Ἄνδρος 1987, 54 σ., *Τὸ Μοναστήρι τῆς Παναχράντου στὴν Ἄνδρο*.

4. Περισσότερα γιὰ τὸ νησί βλ. στὸ βιβλίο τοῦ Δ. Κ. Τατάκη, Ἄνδρος, Ἀγάπη μου, Ἀθήνα 1985, 128 σ. Γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς βλ. Ἀγγελικὴς Χαριτωνίδου, Ἄνδρος, Ἀθήνα, «Μέλισσα»: Ἑλληνικὴ Παραδοσιακὴ Ἀρχιτεκτονικὴ, Χ·Χ· 42 σ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικὰς καὶ κατάνυξι
εἰς κάθε κεφάλαιον

* * *

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει βασι-
κῶς ἀπὸ ὅλες τίς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν
ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπό-
ψεως. Ἀνατύπωσης καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον
ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλο-
γίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Η ΕΝΟΡΙΑ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1330-1797)*

Τοῦ Πρεσβυτέρου κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Ἐτσι ἀλλοιώθηκε σύντομα ἡ ἔννοια τῆς ἐνορίας. Εἶναι χαρακτηριστικό τὸ γεγονός, πὼς ἡ διαμόρφωση τῆς ἐνορίας γινόταν καὶ μὲ τὴν ἐγγραφή νέων κατοίκων τῆς πόλης στὴ δύναμη τῆς συγκεκριμένης Συναδελφικότητας, μὲ τὸν ὅρο νὰ καταβληθεῖ ἀφ' ἑνὸς ποσὸ εἰσφορᾶς στὸν ἱ. Ναὸ ἴσο μὲ αὐτὸ ποὺ προηγούμενα εἶχαν προσφέρει οἱ παλαιότεροι Συναδελφοὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ γράφονται σὰν ἀπλοὶ ἐνορίτες, δίχως νὰ ἔχουν ἄλλο τι δικαίωμα. Μποροῦσαν μονάχα νὰ βαπτισθοῦν καὶ νὰ ταφοῦν στὸν ἱ. Ναό²⁶.

Ὁ Ὁρθόδοξος λαὸς τοῦ νησιοῦ ἄρχισε νὰ γνωρίζει νέο ἐκκλησιαστικὸ ὕψος καὶ ἥθος μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποκτᾷ θολὴ γνώση τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐνοριακῆς ζωῆς. Τὸ προβάδισμα στὴ «νέα» αὐτὴ διδαχὴ θὰ ἔχει τώρα ἡ Λατινικὴ ἐξουσία καὶ θὰ ἀκολουθεῖ, δειλὰ καὶ μὲ ἀνήσυχη σκέψη, ὁ Ὁρθόδοξος κληρὸς καὶ λαός.

Ἡ μελέτη τῶν διαφόρων νόμων τῆς Ἑνετίας ὁδηγεῖ ἀβίαστα στὴν συλλογιστικὴ μας αὐτὴ πορεία. Ὅπως λ.χ. ὁ «κανονισμὸς τῆς ἐν Λευκάδι Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας», τὸν ὁποῖο σὲ ὑπόμνημα ὑπέβαλε γιὰ ἐγκριση στὸν τότε Γενικὸ Προνοητὴ Θαλάσσης Ἀντώνιο Μαλὶν (Μολίν), τὸ 1695 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδας καὶ Ἀγίας Μαύρας Ἀνθίμος Μαρίνος (1686-1704) καὶ τὸ ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1695 σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ παραπάνω Γενικοῦ Προνοητῆ, ὁ ὁποῖος «διὰ τοῦ παρόντος καὶ διὰ τῆς ἐξουσίας τῆς Ἀρχιεπιστρατηγίας ἡμῶν ἐγκρίνομεν ἐν ὅλῳ καὶ ἐν ἑκάστον χωριστὰ τὰ ὡς ἄνω ἄρθρα καὶ ἐντελλόμεθα πάντας νὰ τηροῦν ἐπακριβῶς ταῦτα χάριν τοῦ κύρους καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι, λόγῳ τῆς τοιαύτης συμβολῆς τῆς Δημοσίας γενναιοφροσύνης πρὸς προστασίαν τοῦ ἀξιώματός του, θ' ἀνταποκριθῇ πλήρως, τόσον δι' αἰσθημάτων εὐλαβοῦς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Πολιτείαν, ὅσον καὶ διὰ θερμοῶν δεήσεων ὑπὲρ Ταύτης»²⁷. Ἡ «Γαληνότατη πολιτεία» εἶχε τὸν «πρῶτο λόγο» σὲ κάθε νομοθετικὸ θέσπισμα.

Μέσα ἀπὸ τίς ἀσίγαστα κινούμενες πολιτικὲς μυλόπετρες τῶν Ἑνετῶν διέρρεαν νόμοι καὶ διατάγματα, ποὺ ἐμπόδιζαν τὴν πορεία καὶ τὴν

μαρτυρία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐπισκοπῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνορίας. Ἐνῶ ταυτόχρονα μὲ καταπληκτικὴ διπλωματικότητα τόνιζαν τὴν ἐναγώνια παρουσία τῆς δικῆς τους «Ἐκκλησίας» μέσα στὸν Ὁρθόδοξο κορμὸ τῆς Ἑπτανήσου. Ὅλα δὲ αὐτὰ γινόταν μὲ στόχο νὰ πραγματοποιηθεῖ σύντομα καὶ βέβαια ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑπτανήσου στὴ Λατινικὴ Ἐκκλησία.

Μιὰ τέτοια ὁμως πλατεῖα καὶ βαθειὰ ὑποταγὴ ἦταν, γιὰ τὰ μέτρα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, πολὺ δύσκολο ἔργο. Καὶ τὸ γνώριζαν αὐτὸ οἱ κατακτητές. Γι' αὐτὸ κινήθηκαν διαφορετικὰ. Ἀγγίζαν τὴν καρδιὰ τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας. Ἐπιχειρήσαν νὰ ὑποτάξουν τὴν ἐνορία κάτω ἀπὸ ἓνα συμβούλιο λαϊκῶν προσώπων, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων, ὅπως ἱστορικὰ φαίνεται, ἀγνοοῦσαν βασικὲς ἀρχὲς τῆς Ὁρθόδοξης διδασκαλίας. Ταυτόχρονα περιθωριοποίησαν τὸν πρεσβύτερο - ἐφημέριο τῆς ἐνορίας, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἐφαρμόζει «ἀπαρασάλευτα», ὅ,τι ἡ «Συναδελφότητα» ἀποφάσιζε.

Δὲν μπορούμε, βέβαια, νὰ ὑποστηρίξουμε πὼς ἡ ἔννοια καὶ ἡ παρουσία τῆς ἐνορίας καὶ τῆς ἀντίστοιχης ἐνοριακῆς ζωῆς εἶναι ἀνύπαρκτη σ' ὁλόκληρη τὴν μακρὰ περίοδο τῆς Λατινοκρατίας. Ὑπάρχει κάποια μορφή ἐνορίας καὶ ἐνοριακῆς ζωῆς, ὅπως σημειώσαμε πρὶν ἀπάνω. Πάνω σ' αὐτὲς ἐξάλλου στηρίζεται ἡ ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπαρξὴ τοῦ λαοῦ.

Ἡ σύνθεση ὁμως τῆς ἐνορίας αὐτῆς καὶ ἡ παράλληλη διακονία της μέσα στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας διαφέρει ἀπὸ τὴν ἔννοια καὶ τὴν δομὴ τῆς ἐνορίας, ὅπως δέχεται ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ ὅπως ἐκφράζεται στὸν ὑπόλοιπο Ἑλλαδικὸ χώρο τὴν ἴδια περίοδο.

Εἶναι ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονός, πὼς τὴν ἐνορία ἀποτελοῦσαν οἱ «Συναδελφοί». Μιὰ ομάδα, δηλαδή, οἰκογενειῶν, ποὺ ἦσαν ὑποχρεωτικὸ νὰ ζοῦν γύρω ἢ δίπλα ἀπὸ τὸν ἱ. Ναό. Ἀπλωνόταν σ' ὁλόκληρη τὴν ἑκτασὴ τῆς πόλης. Μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δυσχεραίνεται τὸ ἔργο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τους.

Πάντως, ἐνῶ ἡ ἐνορία κινεῖται σταθερὰ γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ ἐνωτικὸ σημεῖο, ποὺ εἶναι ὁ ἱερὸς Ναός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀντλεῖ ἀδιάκοπα τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ δώσει στὴ συνέχεια

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 244 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

την «μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἐδῶ — στὴ Λευκάδα — ὁ ἱερός Ναὸς δὲν εἶναι τὸ ἐπίκεντρο τῆς ἐνορίας. Δὲν κινεῖται κυκλικά ἢ πνευματικὴ ζωὴ. Τὸ ἐπίκεντρο εἶναι ἡ «Συναδελφότητα» μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει ἡ ἐνότητα τῆς ἐνορίας καὶ στὴν πορεία τῆς συναντάται μὲ τὸν ἱ. Ναό, ποὺ στηρίζει πνευματικὰ τὴν παρουσία τῆς «Συναδελφότητας».

Αὐτὴ ἡ οὐδετεροποίηση κάπως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μέσα στὴν ἐνορία καὶ ἡ τοποθέτησή του σὲ δεύτερη θέση στὴν ἐνοριακὴ ζωὴ δείχνει ὁλοκάθαρα τὴν ἀντίθεση τῶν Λατίνων στὸ ρόλο (Παιδευτικὸ - Πνευματικὸ - Ἐθνικὸ) καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν παράλληλη προσπάθεια τῆς ἀπομόνωσης τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν μυστικὴ καὶ ἀνανεωτικὴ αὐτὴ πηγὴ τροφοδοσίας του, ποὺ εἶναι ἡ λειτουργικὴ καὶ μυστηριακὴ ζωὴ.

Γιὰ νὰ ἐνταχθεῖ κανεὶς στὴ δύναμη τῆς ἐνορίας ἀπαραίτητη προϋπόθεση ἦταν νὰ ὑποβάλλει αἴτηση στὸ Ἐνοριακὸ Συμβούλιο. Τὸ Συμβούλιο αὐτὸ σχηματιζόταν ἀπὸ μέλη - συναδελφούς, τὰ ὁποία μέλη ψηφίζονταν μὲ μυστικὴ ψηφοφορία. Στὴ συνέχεια αὐτὸ θὰ πραγματοποιοῦσε ἐνοριακὴ σύναξη - συνέλευση τῶν «συναδελφῶν», προκειμένου νὰ γίνεи, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ ψηφοφορία, δεκτὴ ἡ αἴτηση καὶ νὰ ἐγγραφεῖ τὸ συγκεκριμένο πρόσωπο στοὺς ἐνοριακοὺς καταλόγους.

Ἡ ὁποιαδήποτε ἀπόφαση τῆς συνέλευσης ἦταν ἀπόλυτα δεσμευτικὴ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τοῦ τόπου. Στὰ καπιτολάρια τῶν ἱ. Ναῶν, ποὺ φυλάσσονται στὸ ἱστορικὸ ἀρχεῖο τῆς πόλης, θὰ συναντήσουμε πρακτικὰ «Συνάξεις» μὲ ἀνάλογες ἀποφάσεις γιὰ ἐγγραφὰς μελῶν στὴ δύναμη τοῦ «ἀδελφάτου» τῆς ἐνορίας²⁶.

Μὲ τὴν τακτικὴ ὁμῶς αὐτὴ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἐφημέριος σύρονται αἰχμάλωτοι τῶν διαθέσεων τῶν «συναδελφῶν», οἱ ὁποῖοι τὶς περισσότερες φορὲς ἀποφασίζουν ἔξω ἀπὸ τὴν γνώση τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Ὑπερτονίζεται ἀκόμη ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ κυριαρχικὴ ἐξουσία τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, ἐξασθενίζοντας ταυτόχρονα ἢ ὅποια «θεῖα δικαίω» ἐξουσία τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

«Βέβαια αὐτὴ ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προήλθε ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα, δηλαδὴ τὸ τότε ἰσχύον ἐκκλησιαστικο-πολιτικὸ καθεστῶς, καὶ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ διαμόρφωση νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους, τὴν ἀνέ-

χθηκαν μὲν οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές, ἀλλὰ κανένα νομοθετικὸ ὄργανο τοῦ κλήματος τοῦ Πατριαρχείου δὲν ἀσχολήθηκε συστηματικὰ «περὶ τὴν ὁργάνωσι καὶ διοίκησι τῶν ἐνοριῶν κατὰ τὴν περίοδο αὐτή»²⁷.

Ὁ ἐφημέριος μέσα στὴν ἐνορία εἶναι ὁ «ὑπάλληλος» τῶν ἐνοριτῶν - συναδελφῶν, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ ἐφαρμόζει ὅπωςδήποτε ὅ,τι ἡ γενικὴ συνέλευση καὶ ἡ «Γαληννότατὴ Ἐνετικὴ Πολιτεία» ὀρίζουν. Προκειμένου δὲ νὰ εἶναι πιστὸς τηρητὴς τῶν ἐκάστοτε διαταγμάτων, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ θητεία του ἦταν διετὴς μὲ δικαίωμα ὑποψηφιότητας καὶ ἄλλη φορὰ, ἀφ' ἑτέρου κάθε κίνηση καὶ ἐνέργειά του ἔμπαινε κάτω ἀπὸ τὸν φανὸ τῆς κριτικῆς τῶν «συναδελφῶν» καὶ τῆς «ὑπεύθυνης» πολιτείας.

Ἀξίζει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ παραθέσουμε ἓνα ἀρκετὰ διαφωτιστικὸ τμῆμα τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τοῦ Αὐγουστίνου Σαργέδο:

«Ἀρθ. 1. Εἰς τοὺς Συναδελφικοὺς Ναοὺς, τόσον τῆς πόλεως, ὅσον καὶ τῶν προαστίων καὶ τῶν χωρίων οἱ Ἐφημέριοι δέον ν' ἀντικαθίστανται ἀνὰ διετίαν, ἐκλεγομένων τῶν διαδόχων τῶν ὑπὸ τῶν συναδελφῶν καὶ ἐκ τῶν συναδελφῶν διὰ καλῶν καὶ σφαιριδίων, ἐπιφυλασσομένου τοῦ δικαιώματος εἰς ἐκεῖνους, ὧν ἡ θητεία ἔληξεν, ὅπως ὑποβάλλουν ὑποψηφιότητα πρὸς ἐπανεκλογὴν, διό, πᾶς ἐνάρετος καὶ διάγων βίον παραδειγματικὸν Ἱερεὺς δύναται ἐκ νέου νὰ καταστῇ ἄξιος τοῦ τοιοῦτου λειτουργήματος. Οὕτω θὰ παρακινῶνται οἱ ἐν ἐνεργείᾳ, ὅπως διὰ τῆς χρηστότητος καὶ διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐνασχίσεως τῆς ἐν τῷ Ναῷ λατρείας ἀποσπάσουν καὶ αὐθις τὰς ψήφους τῶν συναδελφῶν των.

Ἀρθ. 2. Εἰς οὓς Ναοὺς ὑπάρχουν μετὰ τῶν συναδελφῶν Ἱερεῖς, οἵτινες, ὡς τοιοῦτοι, λόγῳ παλαιᾶς συνηθείας, ἀναλαμβάνουν τὴν Ἐφημερίαν ἕκαστος ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, διατάσσομεν, ὅπως ἐν ἐλλείψει Ἱερέων συναδελφῶν ἐκλέγονται διὰ τῆς ψήφου τῶν συναδελφῶν καὶ διὰ καλῶν καὶ σφαιριδίων ἕτεροι κατὰλληλοι Ἱερεῖς στερούμενοι ἄλλης Ἐφημερίας, οἵτινες ἐπίσης θ' ἀντικαθίστανται, ἢ θὰ ἐπανεκλέγονται ἀνὰ διετίαν ὡς ἀνωτέρω...»²⁸.

(Συνεχίζεται)

26. Κων/νου Γ. Μαχαιρά, Ναοί..., σελ. 35.

27. Ἀπὸ τὸ Ἱταλικὸ (Ἱστορικὸ ἀρχεῖο Λευκάδας).

28. Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Οἱ ἱεροὶ Ναοί..., σ. 56.

29. «Ζωντανὴ ἐνορία», Ἀθῆναι 1987, σελ. 63.

30. Ἀπὸ τὸ Ἱταλικὸ (Ἱστορικὸ ἀρχεῖο τῆς Πόλης μας).

ΔΙΑΚΟΝΟΙ ΤΟΥ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΔΡΑΣ

(Παφνούτιος Βασιλειάδης - Ἀβέρκιος Παπαδόπουλος)*

«Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου
προσκαρτερήσομεν» (Πράξ. 6,4).

Τοῦ κ. Παναγ. Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Δ/ντῆ Γυμνασίου

Β. ΑΒΕΡΚΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (1885-1943)

Στὰ ἀναστήματα ποὺ ἀναδείχτηκαν μέσα ἀπὸ τὴ μονὴ Ταξιαρχῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος Παπαδόπουλος. Ὑπῆρξε φωτισμένος κληρικὸς καὶ ἀκάματος ἐρευνητής. Ὑπηρετήσε μὲ ἀφοσίωση τὸ θυσιαστήριο καὶ ἐργάστηκε μὲ πάθος στὴν ἐκπαίδευση, μέση καὶ ἀνώτατη. Δούλεψε μὲ τὴν ψυχὴ του καὶ ἔδωσε ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς καρδιάς του. Στὸ περιβάλλον τοῦ μοναστηριοῦ ἔζησε ἀπὸ μικρὸ παιδί. Ἀγάπησε τὴ μοναχικὴ ζωὴ καὶ δόθηκε ὁλόψυχα σ' αὐτή.

Προέρχεται ἀπὸ ἀγροτικὴ οἰκογένεια. Ὁ πατέρας του, Θεοφάνης, ὡς κύρια ἀπασχόληση εἶχε τὴν καλλιέργεια τῶν χωραφιών του στὴ Συλίβαινα τῆς Κραθίδος (περιοχὴ Καλαβρύτων). Ἡ φτώχεια καὶ ἡ σκληρὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ ἀνάγκασαν τὸ 13χρονο Σπήλιο — αὐτὸ ἦταν τὸ κοσμικὸ του ὄνομα — νὰ πάει στοὺς Ταξιάρχες γιὰ συμπλήρωση τῆς ἐγκύκλιας μόρφωσής του στὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο τοῦ μοναστηριοῦ. Ὁ σχολάρχης Σαμουὴλ Ἀνεστόπουλος τὸν ἔγραψε, τὸ σχολικὸ ἔτος 1898-99, στοὺς μαθητὲς τῆς Α' τάξεως καὶ τὸν περιέβαλε μὲ ἀγάπη. Οἱ συνθήκες διαμονῆς καὶ διαβίωσης στὸ μοναστήρι βοήθησαν τὸ νεοφερμένον χωριατόπουλο νὰ ἐπιδοθεῖ μὲ ζήλο στὰ μαθήματά του καὶ νὰ προαχθεῖ μὲ ὑψηλὴ βαθμολογία τὴν πρώτη χρονιά. Τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ γράμματα συνεχίστηκε ἀμείωτο καὶ τὰ ἐπόμενα δύο σχολικὰ ἔτη. Στὸ σχολεῖο τοῦ μοναστηριοῦ γράφτηκε καὶ ὁ νεότερος ἀδελφός του Χρῆστος. Ἐνῶ ἔχει ἀπολυθεῖ ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῆς μονῆς, ὁ Σπήλιος φέρεται γραμμένος στοὺς μαθητὲς τῆς Γ' τάξεως καὶ κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1901-1902. Ἡ σκοπιμότητα ἐμφανίσεως κάποιου ἀριθμοῦ μαθητῶν δικαιολογεῖ τὴν ἐπανεγγραφὴ του.

Ὁ Σπήλιος μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του δὲν ἐγκαταλείπει τὸ μοναστήρι, μένει σ' αὐτό, γιὰτὶ ἔ-

χει κάνει τὴν ἐπιλογὴ του, νὰ γίνεῖ μοναχός.

«Τὰ ἱερὰ γράμματα» ποὺ γνώρισε «ἀπὸ βρέφους» τὸν ὀδήγησαν «εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁴.

Σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν, τὴν 24 Μαΐου 1909, ὁ Σπήλιος ἐκάρῃ μοναχὸς ὀνομασθεὶς Ἀβέρκιος. Στὴν τελετὴ τῆς κουράς ἦταν παρόντες καὶ οἱ δύο ἀδελφοί του Χρῆστος καὶ Γιάννης, ποὺ ἦσαν μαθητὲς τοῦ σχολείου τῆς μονῆς τὴν ἐποχὴ αὐτή. Ἀργότερα ὁ Ἀβέρκιος χειροτονήθηκε διάκονος. Νοῦς ἀνήσυχος καὶ δημιουργικὸς, μὲ ἄσβεστη ἐπιθυμία γιὰ ἀνώτερη μόρφωση, μετέβη στὴν Ἀθήνα γιὰ σπουδές. Πιθανῶς τότε ἐγίνετο πρεσβύτερος καὶ ἔλαβε τὸ ὀφφίκιο τοῦ ἀρχιμανδρίτη. Ταυτόχρονα γράφτηκε στὴ Θεολογικὴ Σχολή. Οἱ σπουδές του πραγματοποιοῦνται σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δυσκολότερες ἐποχὰς τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Ὁ Α' παγκόσμιος πόλεμος, ὁ διχασμὸς καὶ τὰ συνακόλουθα αὐτῶν ἐπηρεάζουν δυσμενῶς καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ πράγματα.

Γεγονός, πάντως, εἶναι ὅτι ὁ Ἀβέρκιος «ἐκρίθη εἰς τοὺς πτυχιούχους τῆς Θεολογίας σχολῆς ἔτει 1918 μηνὸς Μαρτίου ΚΔ'», ὅπως ἀναφέρει τὸ πτυχίον του, ποὺ εἶναι ἀναρτημένο στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν.

Μετὰ παρέλευση χρονικοῦ διαστήματος ὁ Ἀβέρκιος ἐπιστρέφει στὴ μονὴ τῆς μετανοίας του. Μὲ λύπη του διαπιστώνει ἐκεῖ ὅτι τὸ σχολεῖο, ποὺ μόρφωσε καὶ καλλιέργησε γενεὲς παιδιῶν τῆς περιοχῆς καὶ τὸν ἴδιο, διέρχεται κρίση καὶ κινδυνεύει νὰ κλείσει. Ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὴν εὐθύνην τοῦ σχολείου τὸ σχολικὸ ἔτος 1923-24 καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ λειτουργήσῃ καὶ τὶς τρεῖς τάξεις. Ἔτσι, τοὺς πρώτους καρποὺς τῆς ἀθόρουβης σπουδῆς του, γεύεται πρώτη ἡ μονή του καὶ εἰδικότερα τὸ σχολεῖο τῆς. Δυστυχῶς ὅμως, δὲν κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ περισσότερους ἀπὸ 10 μαθητὲς. Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς τὸ μέλλον τοῦ σχολείου διαγράφεται ἀβέβαιο.

Ὁ Ἀβέρκιος παρέμεινε στοὺς Ταξιάρχες μέχρι τὸ φθινόπωρον τοῦ 1924. Διεξήγαγε καὶ τὶς

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 250 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

εισιτήριες εξετάσεις της περιόδου Σεπτεμβρίου χωρίς όμως να πετύχει και τη λειτουργία του σχολείου το επόμενο σχολικό έτος 1924-25. Σε λίγο όμως το σχολείο θα κλείσει και ο ίδιος θα διορισθεί Διευθυντής του ιεροδιδασκαλείου Βελλᾶς.

Τὰ σχέδια και οί προοπτικές του 'Αβέρκιου για τὸ μέλλον ἔχουν εὐρύτητα. Μέσα του ὁ πόθος για τὴ γνώση και ἡ δίψα για μάθηση διατηρῶνται ἄσβεστοι. 'Αναζητεῖ εὐκαιρία για σπουδὲς στὸ ἐξωτερικό. Καὶ πράγματι τὸ 1932 τοῦ δίδεται. Διορίζεται ἐφημέριος τῆς ὁρθόδοξης ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Μονάχου. 'Ετσι, παράλληλα μὲ τὰ ἐφημεριακά του καθήκοντα, μπορεῖ νὰ ἐπιδίδεται σὲ μελέτες και ἔρευνα. Φαίνεται ὅτι στὴν πόλη αὐτὴ παρέμεινε ἕξι ὁλόκληρα χρόνια ὑπηρετώντας τὴν ἑλληνικὴ κοινότητα και σπουδάζοντας. Καρπὸς τῶν σπουδῶν του ὑπῆρξε ἡ ἀνακηρύξη του, τὸν 'Οκτώβριο τοῦ 1938, σὲ διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου. 'Η διατριβὴ του στὴ Γερμανικὴ, μὲ τίτλο «Versuch einer Genealogie der Palaiologen 1259-1453», (München 1938)⁵, ἀναφέρεται στοὺς Παλαιολόγους. 'Εξετάζει τὸ γενεαλογικὸ δένδρο αὐτῶν ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγο, πρῶτο αὐτοκράτορα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ποὺ ἀνασυστάθηκε μετὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς Κων/πόλεως τὸ 1261 και τελειώνοντας μὲ τὸν Κων/νο Παλαιολόγο, τελευταῖο αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῆς ἀνωτέρω μονογραφίας του ὁ 'Αβέρκιος ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ μελετήσῃ καλύτερα τὰ ἀφορῶντα στὸν ὁρμώμενο ἀπὸ τὴ Μονεμβασίᾳ ἅγιο Λεόντιο, ἰδρυτὴ και πρῶτο ἡγούμενο τῆς μονῆς τοῦ 'Αρχαγγέλου Μιχαὴλ ἢ τοῦ Γέροντος, ποὺ βρίσκεται στὴν πλαγιά τοῦ ὄρους Κλωνοῦ τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Γιὰ τὴ μονὴ αὐτὴ και τὸν ἰδρυτὴ της εἶχαν γράψῃ προηγουμένως ἄλλοι. 'Επειδὴ ὅμως εἰσχώρησαν, κατὰ τὴ γνώμη του, πολλὲς πλάνες, θεώρησε χρέος του ἀπέναντι στὴ μονὴ του νὰ κάνει ἔρευνα για τὴ διαλεύκανση τοῦ βίου και τῆς δράσεως τῆς ἀξιόλογης προσωπικότητος τοῦ ἁγίου Λεοντίου, ποὺ ἦταν γόνος τῆς ἱστορικῆς οἰκογένειας τῶν Παλαιολόγων και ἤκμασε περὶ τὸ τέλος τῆς Βυζαντινῆς και στὶς ἀρχὲς τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου.

Τὴν ἐργασίᾳ του μὲ τίτλο «'Ο ἅγιος Λεόντιος Παλαιολόγος Μαμωνᾶς (1377-1452). 'Η μο-

νὴ Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας (1620-1940)» ὁ συγγραφέας διαιρεῖ σὲ δύο μέρη:

Στὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὴ βιογραφία τοῦ ἁγίου Λεοντίου και τὴν ἴδρυση τῆς μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, στὴν ὁποία ἀσκήτευσε. 'Η βιογραφία αὐτὴ ἔχει ὡς πηγὲς τὸ συναξάρι, τὴν ἀκολουθία και τὸ ἐγκώμιο στὸν ἅγιο Λεόντιο. Στὴν πραγματεία του μάλιστα ὁ συγγραφέας ἔκρινε σκόπιμο νὰ παραθέσῃ και τὶς ἀνωτέρω πηγὲς «ἵνα μὴ ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀπὸλυνται ἢ καταστῶσι δυσεύρετοι».

Τὸ δεύτερο μέρος περιέχει τὴν ἱστορία τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν (1620- 1940), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴ συνέχεια τῆς μονῆς τοῦ Γέροντα, περιγραφὴ τῶν κειμηλίων και τῶν κωδίκων της.

Γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς ἱστορίας αὐτῆς ὁ 'Αβέρκιος χρησιμοποίησε ὅλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ποὺ σώζονται στὴ μονὴ και τὴν ἀφοροῦν, ὅπως πατριαρχικὰ σιγγίλια, ἀργυρόβουλα, τουρκικὰ ταπία, κώδικες, λοιπὰ χειρόγραφα.

Τὸ ἔργο αὐτὸ ὁ συγγραφέας φαίνεται νὰ ὁλοκλήρωσε στὴ διετία 1938-40 στὴ μονὴ ἁγίας 'Αναστασίας Χαλκιδικῆς, ὅπου ἦταν Διευθυντὴς τῆς ἱερατικῆς σχολῆς τοῦ μοναστηριοῦ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ του ἀπὸ τὸ Μόναχο.

'Ο 'Αβέρκιος ἀναζητοῦσε ἐπιμόνως σὲ διάφορες βιβλιοθῆκες για συμπλήρωση τοῦ ἔργου του τὴ μετάφραση τοῦ συναξαρίου τοῦ ἁγίου Λεοντίου σὲ ἀπλὴ γλῶσσα, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Νικηφόρο τὸ Χίο. «Κατέστη ὅμως ἀδύνατος ἡ εὑρεσις τοῦ ἐν 'Αθήναις ἐκδοθέντος (1873) Νέου Λειμωναρίου», ποὺ τὴν περιεῖχε.

'Ενῶ ἡ μονογραφία του βρισκόταν στὸ τυπογραφεῖο, ὁ μαθητὴς του στὴν ἀνωτέρω σχολὴ Νικόλαος Κουτούρας τοῦ προσκόμισε, ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ του και εἰδικὴ ἔρευνα στὴ μονὴ Μυρσινιδίου τῆς Χίου, τὸ κείμενο τῆς μεταφράσεως. 'Ο συγγραφέας μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση πρόσθεσε τὴν τελευταία στιγμὴ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου του τὸ δυσεύρετο αὐτὸ κείμενο.

'Ετσι ἐξηγεῖται γιατί στὸ δακτυλογραφημένο πρωτότυπο, ποὺ φυλάσσεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ μοναστηριοῦ, δὲν περιλαμβάνεται τὸ κείμενο τῆς ἀνωτέρω μεταφράσεως.

'Η ἐναρξὴ τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, τὸ 1940, βρῆκε τὸν 'Αβέρκιο στὴ μονὴ τῆς ἁγίας 'Αναστασίας. 'Η ἱερατικὴ σχολὴ τοῦ μοναστηριοῦ παρέμεινε ἀνοιχτὴ τότε, καθὼς και τὶς μαῦρες μέρες τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Πολλὰ παιδιὰ ἀπὸ μακρινὲς περιοχὲς ὅλο αὐτὸ τὸ διά-

στημα παρέμειναν στο μοναστήρι. Ὁ Ἀβέρκιος, ὡς Δ/ντῆς τῆς σχολῆς, μοιράστηκε, τουλάχιστον τὸν πρῶτο καιρὸ, μὲ τοὺς μαθητές του τὶς στερεῖσεις, τοὺς φόβους καὶ τὴν ἀπειλὴ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς. Πολὺ νωρὶς ὅμως ἔφυγε γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ ἐπίτιμου Λυκειαρχῆ Κων/νου Χριστοδουλόπουλου, ποὺ ὑπῆρξε μαθητὴς του στὴ σχολή. Ὁ λόγος τῆς ἐγκαταστάσεώς του στὴν πόλιν αὐτὴ ἦταν ἡ ἀνάδειξή του σὲ καθηγητὴ τῆς ἀρτισύστατης Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, ποὺ τέθηκε σὲ λειτουργία τὸ πανεπιστημιακὸ ἔτος 1941-42 μὲ τὸ Ν.Δ. 964/1942. Ὁ Ἀβέρκιος ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πρῶτων καθηγητῶν τῆς σχολῆς αὐτῆς. Δυστυχῶς ὅμως ὁ πρόωρος θάνατός του, στὶς 19 Φεβρουαρίου 1943, στέρησε καὶ τὴ θεολογικὴ ἐπιστῆμὴ καὶ τὸ μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν ἀπὸ ἑνὸς ἀκάματο ἐργατῆ, ἑνὸς διακεκριμένου μοναχοῦ, ἑνὸς ἐκκλησιαστικὸ ἀνδρα μὲ προοπτικές.

Ἐπίλογος

Οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας Παφνούτιος Βασιλειάδης καὶ Ἀβέρκιος Παπαδόπουλος εἶναι δύο ταλαντούχοι μοναχοί. Ἐξήσαν σὲ διαφορετικὲς ἐποχές, ὅμως παρουσιάζουν κοινὰ χαρακτηριστικά. Ἀγάπησαν τὴ μοναχικὴ ζωή. Συνδέθηκαν μὲ τὸ μοναστήρι τους. Ὑπῆρξαν στὸ θυσιαστήριο καὶ τὴν ἔδρα μὲ πίστι καὶ ἀφοσίωση. Ἐπιδόθηκαν μὲ ἐπιμέλεια στὰ γράμματα. Ἡ φιλομάθειά τους τοὺς ὁδήγησε καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Οἱ ἐρευνητικὲς τους προσπάθειες τιμῆθηκαν ἀπὸ ξένα πανεπιστήμια μὲ τὴ χορήγηση διδακτορικῶν διπλωμάτων. Ἔτσι πρόβαλαν τὴν μονὴ ποὺ τοὺς ἐξέθρεψε ὄχι μόνο ὡς ἐργαστήρι ἀσκήσεως τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀγάπης ἀλλὰ καὶ ὡς κέντρο καλλιέργειας τῆς θεολογίας.

Ὑπῆρξαν συγγραφεῖς ἀξιόλογων ἐργων. Πλούτισαν τὴν Ὁρθόδοξὴ βιβλιογραφία μὲ τὰ συγγράμματά τους. Ὑπῆρξαν δόκιμοι ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ προσφορὰ τους στὴν Ἐκκλησία, τὸν κόσμον καὶ τὴν Ἐπιστῆμὴ ὑπῆρξε ἀθόρυβη, ἀνιδιοτελὴς καὶ χωρὶς ἐπίδειξη. Ἀξιοποίησαν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ πολλαπλασίασαν τὰ τάλαντα ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὸ Θεό. Τίμησαν μὲ τὴ διακονία τους καὶ τὴ μαρτυρία τους τὴ μονὴ ποὺ τοὺς γαλούχησε.

1. Ἱστορία τῆς Ἱ. Μ. Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας, σελ. 70.
2. Θ. Παπαγεωργίου, ἱερέως, Ἀνδρόνικος Δημητρακό-

- πουλος, ἀνατύπωσης ἐκ τῶν «Ἀχαϊκῶν», Πάτρα σελ. 12.
3. Σελ. 30-31 ἀνωτέρω πραγματείας.
4. Β' Τιμοθ. 3,15.
5. Τὸ ἔργο ἐπανεκδόθηκε τὸ 1962 στὸ Amsterdam.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. Παφνούτιου Βασιλειάδη, Περί τῆς παμπρώτης ἀρχῆς ἡ γενέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐν Ἀθήναις 1879.
2. Τοῦ ἰδίου, ἀνέκδοτα ἔργα, φυλασσόμενα στὴ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱ. Μ. Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας.
3. Μοναχολόγιο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας.
4. Μοναχῶν τῆς Ἱ. Μ. Ταξιαρχῶν, Οἰκονομολογικαὶ φυλαγίαι ἐν Αἰγίῳ, 1855.
5. Π. Πανίτσα - Π. Παπαθεοδώρου, Ὁ ὁσιος Λεόντιος καὶ ἡ Μονὴ Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας, Ἀθήνα 1979.
6. Παπαγεωργίου Θεοδ., ἱερέως, Ἡ ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας, Ἀθήναι 1977.
7. Τοῦ ἰδίου, Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος, Πάτρα, ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Ἀχαϊκῶν» (Γ' 1939).
8. Παπαδόπουλου Ἀβέρκιου, ἀρχιμανδρίτη, Ὁ ἅγιος Λεόντιος Μαμωνᾶς (1377-1452). Ἡ μονὴ Ταξιαρχῶν Αἰγιαλείας. Θεσ/κη 1940.
9. Παπαθεοδώρου Παναγ., Ἐνα σχολεῖο μὲ παιδαγωγὸν «Γέροντα». Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», Ἀθήνα, 1991. (Τέλος)

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας:

* ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ περὶ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ, μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν εἰς κάθε κεφάλαιον. Προνοία τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Σεργίου.

* Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ. Ἀθθεντικὲς μαρτυρίες τῆς θανατοῦσθς φανερώσεως τῶν ἁγ. Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης. Τοῦ Μητρ. Γουμενίσσης Δημητρίου.

* ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΛΗΞΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ, ἡ πὼς οἱ ἐξελικτικοὶ ἐλίσσονται γιὰ νὰ πείσουν ὅτι τὰ εἶδη ἐξελίσσονται. Τοῦ Γιάννη Κωστώφ, φυσικοῦ.

* ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ: ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Α' Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Τοῦ διατελ. Καθηγητοῦ Ἀθαν. Δεληκωστοπούλου.

* ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ. Τοῦ ἰδίου.

* Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΕΡΩΣΥΝΗ (ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως τῶν δέκα πρῶτων αἰώνων μ.Χ.). Τοῦ ἐπισκόπου Κατάνης Ἰακώβου (Πηλίου).

* Ο ΘΕΟΣ (κατὰ τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Ἀγ. Γραφὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν). Τοῦ ἰδίου.

* Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ (Φύσις καὶ σημασία, Ἱστορία καὶ Φιλολογία, Θεολογία καὶ Ἑσχατολογία, Φιλοσοφία καὶ Ἠθική, Κανονικότης καὶ περιγραφὴ περιεχομένων). Τοῦ ἰδίου.

* Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ. Τοῦ ἰδίου.

* ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ. Τοῦ ἰδίου.

* «ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ ΤΣΟΤΣΩΝΗ». Ἀγιογραφίες - Ψηφιδωτὰ - Εἰκόνες. (Λεύκωμα, σὲ πολυτελὴ ἐκδόση).

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ

(Έμπειρική έρευνα σ' ένα σχολείο Έπαρχίας)*

Τών θεολόγων καθηγητών

ΙΩΑΝΝΗ Μ. ΠΕΡΡΑΚΗ - ΕΛΕΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Είναι πολύ χαρακτηριστική σ' αυτό ή απάντηση ενός μαθητή της Γ' Γυμνασίου: «Όχι, δέν άκούω. Πολλές φορές έχει τύχει ή στο ραδιόφωνο ή στην τηλεόραση, αλλά δέ δίνω ιδιαίτερη σημασία». Βέβαια δέν μπορεί νά κατηγορήσει κανείς όλους τούς νέους για έλλειψη ενδιαφέροντος ως πρὸς τήν Έκκλησία κι αυτό φαίνεται από τις απαντήσεις κάποιων άλλων μαθητών πού ένῶ όμολογούν ότι δέν επιδιώκουν νά άκούσουν κάποια θρησκευτική έκπομπή, άν τύχει κι άκούσουν, τότε τήν παρακολουθούν με ένδιαφέρον. Είηαι άξιο παρατηρήσεως τὸ γεγονός ότι τέτοιες απαντήσεις έδωσαν μόνο παιδιά τού Λυκείου, πράγμα πού δείχνει και τις πιὸ έντονες άνησυχίες πού έχουν ως πρὸς τήν πίστη στο Θεό και τήν Έκκλησία. Ένας μαθητής της Α' Λυκείου γράφει σχετικά: «Δέν επιδιώκω κάτι τέτοιο, αλλά ύπῆρξαν φορές πού κάθησα και άκουσα τις συζητήσεις για τέτοιου είδους θέματα». Μία μαθήτρια έπίσης της Β' Λυκείου γράφει ότι δέν άκούει κάποια συγκεκριμένη έκπομπή, «άλλά άν τύχει δέν αλλάζω συχνότητα ή κανάλι», παραδέχεται. Πολύ ένδιαφέρουσα, ως πρὸς τις θρησκευτικές άνησυχίες τού έφήβου, είναι κι ή απάντηση ένδός μαθητή της ίδιας τάξης πού παρατηρεί: «Δέν άκούω συγκεκριμένες θεολογικές έκπομπές. Όμως άν άκούσω σέ όποιοδήποτε πρόγραμμα, τότε ναι, θά παρακολουθήσω με ένδιαφέρον τη συζήτηση, περισσότερο για νά τη συγκρίνω με τις άπόψεις μου». Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις παιδιών πού άποφεύγουν νά άκούνε ραδιόφωνο ή νά παρακολουθούν τηλεόραση, γιατί τούς έχουν πεί οι γονείς τους ότι δέν ώφελούν και ότι είναι και επικίνδυνο μάλιστα για τήν ίδια τους τήν πίστη, όπως ένας μαθητής της Α' Γυμνασίου πού άναφέρει: «Άποφεύγω νά τά άκούω έπειδή είμαι μικρός και δέ θέλω νά λοξοδρομήσω' έξάλλου υπάρχουν άλλα μέσα και είναι και μερικά άντιχριστιανικά κανάλια». Υπάρχουν τέλος και παιδιά πού, άν και έχουν έντονο ένδιαφέρον για τά θέματα της Έκκλησίας και της πίστης και άναζητούν έκπομπές στην τηλεόραση ή τὸ ραδιόφωνο πού θά τούς ένημερώσουν και θά τούς βοηθήσουν νά έμβαθύνουν σέ πνευματικά θέματα και νά λύσουν ίσως κάποιες άπορίες τους, δυστυχώς δέ βρίσκουν αυτό πού ζητούν και άπογοητεύονται. Αυτή τήν άπογοήτευση έκφράζει, και μάλιστα με έντονο τρόπο, μιὰ μαθήτρια της Γ' Γυμνασίου

πού γράφει: «Η Έκκλησία είναι προκλητικά και συστηματικά άπούσα από κάθε τηλεοπτική ή ραδιοφωνική έκπομπή, χωρίς νά ευθύνεται ή ίδια. Η μία ώρα πού άφιερώνει ή ΕΤ1 στην Έκκλησία δέ φθάνει. Οι ιδιωτικοί σταθμοί τήν έχουν θέσει στο περιθώριο. Άπ' τήν άλλη ό ραδιοφωνικός σταθμός της Έκκλησίας δέ νομίζω πώς άνταποκρίνεται σ' αυτό πού ζητάει ό χριστιανός, γι' αυτό έχει και χαμηλή άκροαματικότητα».

Ός πρὸς τὸ περιεχόμενο τώρα τών θρησκευτικών έκπομπών ή τών σχετικών με τήν Έκκλησία ειδήσεων πού άκούνε τά παιδιά είτε τυχαία είτε παρακολουθώντας κάποια έκπομπή μετά από δική τους επιλογή, τά συμπεράσματα πού βγαίνουν από τις απαντήσεις τών μαθητών, κυρίως ως πρὸς τὸ τί μένει τελικά στα παιδιά, είναι αρκετά ένδιαφέροντα. Φαίνεται ότι τά παιδιά συχνά τυχαίνει κι άκούνε τη θεία λειτουργία ή άλλους έκκλησιαστικούς ύμνους, κάποιες όμιλίες από ιερείς, έκπομπές ένημερωτικές για τη βυζαντινή εικονογραφία ή και έκπομπές ειδικά για τούς νέους, προφανώς από κάποιο έκκλησιαστικό σταθμό. Έντύπωση φαίνεται πρέπει νά κάνουν έπίσης κι οι άναφορές σέ διάφορα θαύματα πού συμβαίνουν με κάποιες εικόνες, όπως γλαφυρά άποκαλύπτει ένας μαθητής της Α' Γυμνασίου γράφοντας: «Για τήν Έκκλησία άκούω ότι οι εικόνες δακρύζουνε και ότι κουνιούνται». Πολύ ένδεικτική πάντως για τη ζημιὰ πού προκαλούν τά μέσα μαζικής ένημέρωσης στους έφήβους, μέσα από τά συχνά άρνητικά σχόλια πού κάνουν για διάφορα έκκλησιαστικά πρόσωπα, είναι ή απάντηση ένδός μαθητή της Α' Λυκείου πού όμολογεί: «Για τὸ Θεό ή τήν Έκκλησία δέν έχω άκούσει τίποτα' μόνο για τούς παπάδες και τούς καλόγερους, πώς είναι ύποκριτές ρασοφόροι».

Έκει όμως πού φαίνεται πολύ έντονα ή άπουσία της Έκκλησίας είναι στην έλλειψη **χριστιανικού τύπου** και χριστιανικών βιβλίων γενικά τά όποία στην έπαρχία, και ιδίως στα χωριά, άπουσιάζουν σχεδόν έντελώς. Είναι πολύ άποκαλυπτικά αυτής της έλλειψης τά ποσοστά πού βγαίνουν από τις απαντήσεις τών μαθητών. Μόνο 27 παιδιά (ποσοστό 39%) διαβάζει συστηματικά ή περιστασιακά κάποιο χριστιανικό έντυπο ή βιβλίο, ένῶ 7 παιδιά (ποσοστό 9%) έγγραψαν ότι πολύ σπάνια πέφτει κάτι τέτοιο στα χέρια τους. 36 παιδιά (ποσοστό 52%) δέ διαβάζουν ούτε

* Συνέχεια από τη σελ. 255 τού ύπ' άρ. 12 τεύχους.

έχουν δει ποτέ τίποτα σχετικό, ενώ 7 παιδιά (ποσοστό 9%) δεν απάντησαν.

Από τις απαντήσεις των παιδιών φαίνεται πως πολλά παιδιά έχουν διάθεση να διαβάσουν και να μάθουν για το Χριστιανισμό κάτι παραπάνω από αυτά που παίρνουν από το σχολείο, ή έλλειψη όμως κάποιων χριστιανικών βιβλίων ή περιοδικών φαίνεται ότι είναι πολύ μεγάλη, όπως ομολογεί κι ένας μαθητής της Α' Λυκείου: «Όχι, δε μου έχει τύχει ποτέ. Σπάνια μου πέφτει κάτι τέτοιο στα χέρια μου». Βέβαια, κυκλοφορούν στο χωριό κάποια βιβλία ή περιοδικά χριστιανικού περιεχομένου συνήθως από τον ιερέα του χωριού, από την εκκλησία και κάποιοι είναι συνδρομητές σε διάφορα χριστιανικά περιοδικά. Έκτος από διάφορα βιβλία που κυκλοφορούν — κυρίως το βιβλίο ΒΙΒΛΟΣ, που είναι ή 'Αγία Γραφή διασκευασμένη για παιδιά — άλλα χριστιανικά περιοδικά που βρίσκει κανείς στο χωριό είναι το «Πρός την νίκην», ή «Φωνή Κυρίου», ή «Σωτήρ», ή «Ζωή», «Τα κρίνα» και άλλα περιοδικά και εφημερίδες της Μητροπόλεως, κυρίως όμως τα δύο πρώτα.

Χαρακτηριστικές της θετικής στάσης που κρατούν τα παιδιά απέναντι στα χριστιανικά έντυπα γενικά είναι οι ακόλουθες απαντήσεις μαθητών: «Διαβάζω, γιατί μ' αρέσει να ενημερώνομαι για τη θρησκεία μου» (Β' Γυμνασίου), «Ναί, γιατί πιστεύω ότι παρέχουν μόνο σωστές απόψεις για διάφορα θέματα που μās απασχολούν» (Β' Γυμνασίου), «Όχι, αλλά θα έπρεπε και προσπαθώ να το κατορθώσω» (Α' Λυκείου), «Δε διαβάζω συχνά, αλλά όταν μπορώ και έχω χρόνο διαβάζω την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη» (Α' Λυκείου), «Κάποιο συγκεκριμένο όχι, αλλά αν μου πέσει στα χέρια κάτι, δεν το πετώ» (Β' Λυκείου) και «Όχι πολλές φορές, αλλά άμα μου τύχει, ναι, διαβάζω» (Β' Λυκείου). Η βοήθεια του ιερέα του χωριού στη διάδοση χριστιανικών εντύπων φαίνεται από τις απαντήσεις δύο μαθητών της Α' Γυμνασίου που γράφουν: «Ναί, μου φέρνει ο παππούλης της εκκλησίας κάποια περιοδικά» και «Ναί, διαβάζω που και πού, όταν δίνει ο ιερέας του χωριού μας». Ενδιαφέρουσα είναι κι η παρατήρηση ενός μαθητή της Β' Λυκείου που γράφει ότι δε διαβάζει χριστιανικά περιοδικά γιατί «Υπάρχουν πολύ αξιόλογα βιβλία για τη θρησκεία μας που δε χρειάζομαι τα περιοδικά». Δε λείπουν βέβαια κι αυτοί που δεν ενδιαφέρονται να διαβάσουν τέτοιου είδους έντυπα, όπως ένας μαθητής της Α' Γυμνασίου που ομολογεί: «Όχι, γιατί δε μου αρέσουν», ενώ χαριτωμένη είναι κι η απάντηση ενός μαθητή της Γ' Γυμνασίου που γράφει: «Ναί, μερικές φορές διαβάζω, γιατί έχουν

στο τέλος ωραία ανέκδοτα ή σταυρόλεξα ή αινίγματα».

5. Από την Εκκλησία

Ένας χώρος, τέλος, απ' όπου οι έφηβοι δέχονται επιδράσεις στη διαμόρφωση της θρησκευτικής τους συνείδησης είναι και η Εκκλησία. Η Εκκλησία όπως την εκφράζουν οι φορείς της, δηλ., στην περίπτωση ενός χωριού, ο **ιερέας του χωριού** κι ο **έπίσκοπος** της περιφέρειας κυρίως μάλιστα ο πρώτος που έρχεται και σε άμεσότερη και συχνότερη επαφή με τον κόσμο. Είναι άλλωστε γνωστό ότι όταν οι κληρικοί είναι άνθρωποι αποδεκτοί από το λαό γίνονται πόλοι έλξης των ανθρώπων στην εκκλησία και το αντίθετο. Όταν μάλιστα ο ιερέας είναι και πνευματικός, μπορεί δηλ. να εξομολογεί, τότε συνδέεται ακόμα περισσότερο με τους ένορίτες του, οι όποιοι του εκμυστηρεύονται όλα τους τα προσωπικά θέματα και προβλήματα περιμένοντας απ' αυτόν κάποια συμβουλή. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι όταν ο ιερέας του χωριού δεν εξομολογεί δεν μπορεί και να συνδεθεί με τους ένορίτες του, όπως στην περίπτωση της Ασωπιάς, όπου ο εφημέριος του χωριού πατήρ Κωνσταντίνος φαίνεται ότι είναι αγαπητός από όλα σχεδόν τα παιδιά του χωριού που σ' ένα ποσοστό 96% (65 παιδιά) δηλώνουν ότι τον γνωρίζουν και 36 παιδιά μάλιστα λένε ότι έχουν καλές έως και πολύ οικείες σχέσεις μαζί του (ποσοστό 53%). Μόνο 3 παιδιά (ποσοστό 4%) δήλωσαν ότι δεν τον γνωρίζουν, προφανώς γιατί δεν εκκλησιάζονται. 9 μαθητές (ποσοστό 12%) δεν απάντησαν στην ερώτηση.

Από τις απαντήσεις των παιδιών φαίνεται ότι ο ιερέας του χωριού είναι γενικά σεβαστός και αγαπητός. Οι σχέσεις του με τα παιδιά του χωριού είναι από τυπικές έως πολύ θερμές, ανάλογα με το βαθμό οικειότητας που έχει αναπτυχθεί μεταξύ τους. Φαίνεται ότι ο ίδιος έρχεται σε επαφή με τα παιδιά, τα παραινεί και συζητά μαζί τους διάφορα θέματα, προσωπικά ή και όχι. Ο βαθμός οικειότητάς του λοιπόν με τα παιδιά εξαρτάται, σ' ένα βαθμό, από το πόσο τα ίδια τα παιδιά έχουν διάθεση να του ανοιχτούν και να συζητήσουν μαζί του. Είναι πάντως πολύ ένδεικτικό της γενικής αποδοχής που χαίρει, ότι κανένα παιδί δεν έγραψε κάτι αρνητικό γι' αυτόν, έστω και άσημαντο. Άρα μπορούμε να υποθέσουμε πως οι επιδράσεις που δέχονται τα συγκεκριμένα παιδιά από τον ιερέα του χωριού τους είναι πιο κοντά στον ιερέα, έχουν πιο φιλικές σχέσεις μαζί του, τον βοηθούν στην εκκλησία και πολλές φορές συζητούν διάφορα θέματα μαζί του. Τα παιδιά του Λυκείου όμως παρατηρούμε ότι κρατούν μια μεγαλύτερη

απόσταση από τον ιερέα, τον οποίο σέβονται και εκτιμούν, αλλά αποφεύγουν τις συζητήσεις μαζί του και μάλιστα για προσωπικά τους θέματα, όπως μιὰ μαθήτρια της Β' Λυκείου που γράφει: «Ναί, τον γνωρίζω. Οί σχέσεις μου είναι καλές, χωρίς όμως να του έχω εμπιστοσύνη για τὰ προσωπικά μου ζητήματα». Οί σχέσεις τους είναι μάλλον τυπικές χωρίς κάποια ιδιαίτερη προσωπική επαφή, όπως απλά παρατηρεί ένας μαθητής της Α' Λυκείου: «Τον γνωρίζω. Οί σχέσεις που έχω με τον ιερέα είναι μεν καλές, αλλά θα 'λεγα πως είναι τυπικές». Χαρακτηριστικές, αντιθέτως, της πιο προσωπικής σχέσης που έχουν τὰ παιδιά του Γυμνασίου με τον ιερέα του χωριού τους είναι οί ακόλουθες απαντήσεις τους: «Εγώ ναί, γιατί είναι πάρα πολύ καλός. Έρχεται στο σπίτι μας, καθόμαστε και συζητάμε» (Α' Γυμνασίου), «Ναί, οί σχέσεις που έχω μαζί του είναι φιλικές και αυτός μου λέει να πηγαίνω στην εκκλησία» (Β' Γυμνασίου), «Ναί, τον γνωρίζω καλά και έχω μιὰ φιλική σχέση μαζί του προς την Έκκλησία. Ακόμα ό,τι άπορία και έμπόδιο έχω μπορώ να του τὸ πῶ» (Β' Γυμνασίου), «Ναί, τον γνωρίζω. Είναι ευσεβέστατος ό παπα-Κώστας και τον βοηθάω κάθε Κυριακή στην τέλεση της λειτουργίας» (Β' Γυμνασίου), «Ναί... Όσο για τις σχέσεις όπου υπάρχουν είναι φιλικές με την έννοια ότι μπορώ να συζητώ μαζί του και να δέχομαι τις απόψεις του και εκείνος τις δικές μου» (Β' Γυμνασίου) και «Εγώ γνωρίζω καλά τον ιερέα. Δεν έχουμε καμιά σχέση, όμως κάθε μέρα που πηγαίνω στην εκκλησία έχω με τον ιερέα φίλοι».

Εκτός όμως από τον ιερέα του χωριού κι ό **ἐπίσκοπος** μιὰς περιοχής επηρεάζει σ' ένα βαθμό έναν νέο στη γνώμη που θα σχηματίσει για την Έκκλησία. Αυτό συμβαίνει ιδίως στην επαρχία όπου ό κόσμος έχει περισσότερες ευκαιρίες να γνωρίσει τον ἐπίσκοπό του και να σχηματίσει μιὰ γνώμη για τὸ πρόσωπό του. Σ' ένα χωριό βέβαια ό ἐπίσκοπος πηγαίνει συνήθως είτε σέ κάποιο πανηγύρι είτε όταν δοθεί κάποια άλλη ευκαιρία, έτσι ἂν δεν εἴσαι ἄνθρωπος της Έκκλησίας δεν έχεις πολλές ευκαιρίες να τον γνωρίσεις. Γι' αυτό τὸ λόγο μόλις 28 παιδιά (ποσοστὸ 42%) δήλωσαν ότι γνωρίζουν τον ἐπίσκοπο της περιοχής τους, ἐνῶ 39 μαθητὲς (ποσοστὸ 58%) ἀπάντησαν ἀρνητικά. 10 μαθητὲς τέλος (ποσοστὸ 13%) δὲν ἀπάντησαν.

Τὰ σχόλια τῶν παιδιῶν γιατὸν ἐπίσκοπό τους ἤταν ιδιαίτερα φτωχὰ —τὰ παιδιά του Λυκείου δὲν ἔγραψαν τίποτα— ἀποτέλεσμα ἀκριβῶς αὐτῆς της ἀπουσίας κάποιας επαφῆς μαζί του. Ἐνδεικτικὲς αὐτῆς της ἀπουσίας είναι ἡ ἀπάντηση ἐνὸς μαθητῆ της Α' Γυμνασίου που γράφει: «Γνωρίζω τὸ ὄνομα του ἐπι-

σκόπου της περιοχῆς μου, ἀλλὰ τὸν ἴδιο ὄχι προσωπικῶς» καθὼς κι ἐνὸς μαθητῆ της Γ' Γυμνασίου που λέει: «Ἀπλῶς ξέρω ποιὸς εἶναι». Ὑπάρχουν μάλιστα και κάποιες ἀντιφατικὲς ἀπαντήσεις, ὅπως ἐνὸς μαθητῆ της Α' Γυμνασίου που γράφει: «Όχι, γιατί ποτὲ δὲν ἔχει ἔλθει» κι ἐνὸς ἄλλου της Β' Γυμνασίου που διαφωνεῖ λέγοντας: «Τὸν γνωρίζω, γιατί πολὺ συχνὰ ἐπισκέπτεται τὴν ἐνορία μας». Εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνει ὅτι αὐτὸ που ἀναφέρει ὁ πρῶτος μαθητῆς δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη κάποιας συχνῆς επαφῆς τοῦ μαθητῆ με τὴν Έκκλησία. Αὐτὸ ἄλλωστε ἐπιβεβαιώνεται κι ἀπὸ τὰ πολὺ θετικὰ σχόλια κάποιων ἄλλων μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου που παρατηροῦν: «Τὸν γνωρίζω και τὸν σέβομαι ὡς ἄνθρωπο και ὡς ἐπίσκοπο» (Β' Γυμνασίου) και «προσωπικὰ ὄχι, ἀλλὰ ἔχω ἀκούσει πολλὰ γι' αὐτόν» (Β' Γυμνασίου). Μιὰ μαθήτρια της Γ' Γυμνασίου τὸν γνωρίζει και προσωπικά, ὅπως ὁμολογεῖ.

Γ'. Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Οί σημερινοὶ μαθητὲς δὲν ἀντιμετωπίζουν τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὅπως οί μαθητὲς τῶν περασμένων δεκαετιῶν. Πολὺ δὲ περισσότερο δὲν ἀνέχονται ἓνα μάθημα Θρησκευτικῶν κατὰ τὸν τρόπο που γινόταν παλιότερα.

Σ' αὐτὸ ἔχουν συντελέσει διάφοροι λόγοι. Οί κυριότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι: α) ἡ οἰκογενειακὴ χαλάρωση. Ἡ θρησκευτικότητα τῶν μαθητῶν εἶναι μέρος της ἐκκλησιαστικότητας της οἰκογένειας. Ἡ ἐκκλησιαστικότητα αὐτὴ ἔχει σήμερα ἀρκετὰ ἀμβλυνθεῖ και β) παρατηρεῖται μιὰ ἐσωτερικὴ ἀποξένωση τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν Έκκλησία, τὴν ὁποία θεωροῦν ὡς κατεστημένο, τὴ δὲ ἠθικὴ της διδασκαλία ὡς ἐπιβάρυνση, τὴν ὁποία και ἀποστρέφονται.

Μὲ βάση τὸ ἐρωτηματολόγιο που συντάξαμε και τις ἀπαντήσεις που πήραμε ἀπὸ τὰ παιδιά, σχετικὰ με τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν και τις προσδοκίες τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὸ θεολόγο καθηγητὴ τους, ἔχουμε νὰ ποῦμε τὰ ἀκόλουθα.

Στὴν Α' και Β' Γυμνασίου οί ἀπαντήσεις τῶν παιδιῶν στὸ ἐρώτημα «Πῶς βλέπεις τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν και τί θα ἤθελες ἀπὸ τὸ θεολόγο νὰ σοῦ δώσει και νὰ σοῦ πει;» κινοῦνται στὸ ἴδιο πλαίσιο. Μὲ ἐξαίρεση ἓνα μαθητῆ της Α' Γυμνασίου, που δὲν τοῦ ἀρέσει τὸ μάθημα, σ' ὅλα τὰ παιδιά ἀρέσει. Οί μαθητὲς της Α' και Β' Γυμνασίου ζητᾶνε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ νὰ τοὺς ἐξηγεῖ καλύτερα τὸ μάθημα, νὰ τοὺς λύνει τις ἀπορίες τους, νὰ τοὺς δίνει γνώσεις ἐκτὸς βιβλίου, χρήσιμες συμβουλὲς και τέλος νὰ

πράττει αυτά που λέει και να τους παραδειγματίζει με τη δική του στάση ζωής.

"Αν θα θέλαμε να κάνουμε κάποιες παρατηρήσεις, θα λέγαμε ότι οι άπαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα των μαθητών εξαντλούνται στις πληροφορίες για την ορθόδοξη διδασκαλία και ζωή και καλύπτουν τη γνωστική - νοητική διάσταση της θρησκείας. Φαίνεται όμως από μερικές απαντήσεις μαθητών ή ανάγκη όλα αυτά που διδάσκονται να έχουν κι ένα πρακτικό αντίκρουσμα και να συνδέονται άμεσα με τη ζωή.

Στα παιδιά της Γ' Γυμνασίου βλέπουμε καθαρά πια τον προβληματισμό και την διάθεση πάνω στο θέμα της θρησκείας. Οί νέοι και οί νέες της Γ' Γυμνασίου ζητάνε από τον καθηγητή τους να διαλέγεται μαζί τους για θέματα πίστης, να συζητά και άλλα θέματα εκτός μαθήματος και να τους παρέχει περισσότερα πνευματικά εφόδια που θα τους βοηθήσουν στην αναγέννησή τους. Έδώ διακρίνεται πια καθαρά ή ανάγκη να έχει το μάθημα των θρησκευτικών έναν εμπειρικό - βιωματικό χαρακτήρα και να σχετίζεται άμεσα με τα προβλήματα των νέων. Χαρακτηριστική είναι ή απάντηση μαθήτριας που λέει: «Θέλω ο καθηγητής να προωθήσει το διάλογο μέσα στην τάξη και να μην περιοριστεί με σχολαστικότητα στο να καλύπτει τη συγκεκριμένη σχολική ύλη που προβλέπει το υπουργείο παιδείας». Η ίδια μαθήτρια στην ερώτηση αν της άρέσει το μάθημα των θρησκευτικών απαντάει ως εξής: «Θα ήθελα να γίνει πιο πρακτικό, προβάλλοντας περισσότερο τις απαντήσεις του Χριστιανισμού σε προβλήματα που απασχολούν τους νέους», όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω.

Μέσα από τις απαντήσεις των παιδιών του Λυκείου βγαίνουν μερικά πολύ σοβαρά συμπεράσματα. Καταρχήν σχεδόν σ' όλα τα παιδιά άρέσει το μάθημα και τ' βρίσκουν πολύ ενδιαφέρον, γιατί έχουν τη δυνατότητα να έμβαθύνουν στις θεολογικές έννοιες, μιάς και ή διανοητική τους κατάσταση τ' επιτρέπει, να γνωρίσουν και άλλα θρησκευτικά εκτός από τ' δικό μας και να δώσουν απάντηση στις μεταφυσικές ανησυχίες τους και να βρουν διέξοδο στα υπαρξιακά τους προβλήματα.

Θέλουν όμως τα παιδιά του Λυκείου τ' μάθημα των θρησκευτικών να γίνεται όχι με τόν παραδοσιακό τρόπο αλλά να ανταποκρίνεται στα δικά τους, προσωπικά ενδιαφέροντα και υπαρξιακά ερωτήματα και οί πληροφορίες που έχουν ως βάση τ' δικά τους ερωτηματικά. Ζητάνε ακόμα οί έφηβοί μας να αυξηθούν οί πληροφορίες που τους παρέχονται για τ' άλλα θρησκευτικά για να μπορέσουν να κάνουν ορθή εκτίμηση και αξιολόγηση της θρησκευτικής παράδοσης και εμπειρίας των άλλων λαών.

Τελειώνοντας πρέπει να έπισημάνουμε ότι τ' παιδιά μπαίνοντας στο Λύκειο έρχονται σ' έπαφή με

διάφορες έπιστημονικές και φιλοσοφικές θεωρίες για τόν κόσμο και τόν άνθρωπο. Κατά συνέπεια, λόγω της άπειρίας τους, μπορεί να σχηματίσουν μι' έσφαλμένη γνώμη γύρω από τη θρησκεία και την έπιστήμη. Από μερικές απαντήσεις των παιδιών που έχουν σχέση με τη λογική απόδειξη της ύπαρξης του Θεού φαίνεται αυτή άκριβώς ή σύγχυση που έχει σχέση με τη μεταφορά των μεθόδων της έπιστήμης στο χώρο της θρησκείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Άγουρίδη, Σάββα Χρ., Ψυχολογία και θρησκευτική ζωή (μετάφραση από τ' άγγλικά), έκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1978.

Άσπιώτη, Άρ. Ά., 'Ο έφηβος και ή θρησκευτική ζωή, Άθήναι 1952 ('Από τ' ά ψυχολογικά προβλήματα του έφήβου Η') (Ψυχολογία και ζωή 9).

Βασιλόπουλου, Χρ., 'Η ανάπτυξη της θρησκευτικής σκέψης και τ' μάθημα των θρησκευτικών, περ. Σύναξη, τριμηνιαία έκδοση σπουδής στην Όρθοδοξία, τ' ανθρώπινο σώμα, τεύχος 4 (Φθινόπωρο 1982).

Κογκούλη, Ιωάν., Προβλήματα ειδικής διδακτικής του θρησκευτικού μαθήματος, έκδ. Άφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1985.

Κοσμοπούλου, Άλεξ. Β., Ψυχολογία και όδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας, έκδ. Γρηγόρη, Πάτρα 1980.

Χαρόνη, Βασ., Ψυχολογία και άγωγή των έφήβων, Άθήναι 1976.

Τ' ερωτηματολόγιο

- Α. Πιστεύεις στην ύπαρξη του Θεού; Άν ναι, γιατί;
Β. α) Πηγαίνουν οί γονείς σου στην έκκλησία; Άν ναι, σ' πιέζουν να π'ς κι εσύ μαζί τους ή πηγαίνεις έπειδή τ' θέλεις;
β) Προσεύχεσαι; Άν ναι, π'ως και πότε;
γ) Νηστεύεις; Άν ναι, γιατί;
Γ. α) Σ' άρέσει τ' μάθημα των θρησκευτικών; Ναι ή όχι και γιατί;
β) Ντρέπεσαι να κάνεις τ' σταυρό σου μπροστά στους άλλους;
γ) Πιστεύουν οί συμμαθητές σου στο Θεό; Σ' έπηρεάζουν;
Δ. α) Οί συγγενείς σου πηγαίνουν στην έκκλησία;
β) Έκκλησιάζονται οί φίλοι σου;
γ) Οί συγχωριανοί σου την Κυριακή πηγαίνουν στην έκκλησία; Τί λ'ς εσύ γι' αυτό;
Ε. α) Άκούς κάτι για τ' Θεό από τ' ραδιόφωνο ή την τηλεόραση; Κάτι για την Έκκλησία;
β) Διαβάζεις κάποιο χριστιανικό περιοδικό ή έφημερίδα;
ΣΤ. α) Γνωρίζεις τόν ιερέα της ένορίας σου; Άν ναι, τί σχέσεις έχεις μαζί του;
β) Γνωρίζεις τόν έπίσκοπο της περιοχής σου;
Ζ. Τί θα ήθελες από τόν καθηγητή των θρησκευτικών να σου δώσει; Τί περιμένεις να σου πεί;

(Τέλος)

ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

Ραδιόφωνο και Τηλεόραση στην Έκκλησία

Τού κ. Δημήτρη Φερούση

Όταν η Ελλάδα σπαρσόταν πριν 45 χρόνια από την εμφύλια εμπλοκή, η Έκκλησία ήταν ολοκληρωτικά παρούσα, ύλικά και πνευματικά, βοηθώντας το λαό να ξεπεράσει τα δύσκολα προβλήματα του.

Ταυτόχρονα, όμως, προετοιμαζόταν να λάβει μέγρος δυναμικό και στην επόμενη γνώση των καιρών. Και να μετασχηματίσει τις σφενδόνες του όπλοστασίου της, με τα νέα, πιο σύγχρονα μέσα πνευματικού και θρησκευτικού αγώνα, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις καλλάψεις, τότε, επικοινωνιακές απαιτήσεις.

Έτσι, πολύ νωρίς, η Έκκλησία της Ελλάδος αποκοτύσε σύγχρονα Τυπογραφεία. Και οι μακαριστοί καθηγητές Β. Βέλλας και Άλ. Αλιβιζάτος, με αρχιεπίσκοπο τον κυρό Σπυριδώνα, εφοδίαζαν την Αποστολική Διακονία (το έπιτελείο της Ελλαδικής Εκκλησίας) με τα πρώτα, σύγχρονα και μεγάλα ραδιοφωνικά μαγνητόφωνα (Άμπεξ και Ρέβοξ), ενώ αργότερα συμπλήρωνε με στούντιο και άλλα όργανα και ίδρυε ειδική ραδιοφωνική υπηρεσία, ο καθηγητής κ. Ανδρέας Φυτράκης, ως Γενικός Διευθυντής της Απ. Διακονίας, με σκοπό τη λειτουργία Ραδιοφωνικού Σταθμού.

Όσο, αν κι αμέσως λειτούργησαν ραδιοθάλαμοι και μεταδίδονταν διάφορες εκπομπές από τα εθνικά κανάλια, πέρασαν σαράντα ολόκληρα χρόνια, από τότε, για να αποκτήσει η Έκκλησία Ραδιοφωνικό Σταθμό.

Η καθυστέρηση αυτή, βέβαια, δεν ήταν από υπαιτιότητα της Έκκλησίας μόνο! Υπήρξαν κι άλλοι, έξωγενείς, ανασταλτικοί παράγοντες. Η αλήθεια, ωστόσο, είναι ότι από μέρους της διοίκησης της Έκκλησίας έλλειψε το θάρρος για μια ραδιοφωνική άνοιξη, την όποιαν είχε προετοιμάσει, δεκαετίες πριν, από την πρόσφατη «ελεύθερη» ραδιοφωνία.

Όμως, αυτή η έλλειψη θάρρους και αποφασιστικής μεθόδευσης, για την ίδρυση και λειτουργία του Ραδιοφωνικού Σταθμού από την Έκκλησία ή από κάποια εύρωστη Ίερη Μητρόπολη, δεν πρέπει να επαναληφθεί ξανά με την Τηλεόραση.

Με κανένα τρόπο δεν πρέπει να καθυστερήσουν τα επικοινωνιακά μέσα της Έκκλησίας να δώσουν το παρόν της φωνής τους για ν' άκουστεί και τηλεοπτικά τώρα ο μόνος λόγος της αλήθειας και της εναλλακτικής λύσης στα άτομικά, εθνικά και παγκόσμια προβλήματα του ανθρώπου.

Σήμερα πραγματοποιείται ένας ασύστολος τηλεο-

πτικός «βιασμός των μαζών», που είναι βέβαιο ότι θα αυξηθεί με τον καιρό, όπως αυξάνονται καθημερινά οι πράξεις βίας.

Παράλληλα, επειδή απουσιάζει από τα μέσα ενημέρωσης ή εντιμότητα, ο πατριωτισμός, ή ανιδιοτέλεια και η αντικειμενικότητα, παρά την πλούσια συσσώρευση των ειδήσεων, ο λαός μένει ουσιαστικά απληροφόρητος. Και η ανάγκη εκκλησιαστικού, τηλεοπτικού σταθμού καθίσταται αδήριτη. Τη σωστή και επεξηγημένη εικόνα, δίχως ύπονο ύπονο ύπονο και ασάφειες, το σεβασμό του τηλεθεατή και την αλήθεια είναι υποχρέωση της Έκκλησίας να τα προσφέρει στο λαό, έδραιώνοντας, επιτέλους, μια δραστική αλλαγή στην ενημέρωση, στο ήθος και στο ύφος των μέσων επικοινωνίας και των ανθρώπων της.

«Λένε πως η τηλεόραση είναι “ένα ανοικτό παράθυρο στον κόσμο”». Στην εποχή της δορυφορικής επικοινωνίας οι λαοί βγήκαν από την απομόνωσή τους, απέκτησαν μια εύκολη πρόσβαση σε όσα διαδραματίζονται σε άλλες χώρες και μακρινές ηπείρους. Κανείς δεν άμφισβητεί ότι τεχνικά εξασφάλισαν αυτήν την “πολυτέλεια”. Πώς την εκμεταλλεύονται όμως; Όπως αποδεικνύει η πρώτη τηλεοπτική έρευνα που διεξήχθη σε παγκόσμια κλίμακα, η τηλεόραση εξακολουθεί να παρουσιάζει μια παρωχημένη εικόνα του κόσμου και αυτοπεριορίζεται ασφυκτικά ως προς την κάλυψη των θεμάτων διεθνούς επικαιρότητας» (Καθημερινή, 7.3.1993).

* * *

Πρέπει να ξέρουμε, ότι, σύμφωνα με έρευνες (Το Βήμα, 11.4.1993) ετησίως η τηλεόραση κατακλύβει 1550 και το Ραδιόφωνο 1160 ώρες από τη ζωή του κάθε Έλληνα. Και δεν φτάνει αυτό! Αλλά, καθώς συμπληρώνει ο καθηγητής στην Οτάβα του Καναδά, κ. Κ. Γουλιάμος:

«Η ταχύτητα και η όπτική δύναμη της ηλεκτρονικής εικόνας είναι φανερό πως κυριαρχούν στην καθημερινή ζωή, με αποτέλεσμα τη σύσταση ενός νέου πολιτισμικού χώρου: της Τηλεπολιτείας. Όσο, αὐτός ο χώρος είναι τις περισσότερες φορές σχεδιασμένος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διεγείρει ένα είδος κατανάλωσης, ή όποια στηρίζεται στη διαφήμιση και σε ειδικά έφε που εντατικοποιούν τις αρχές του μαρκετινγκ...

»Για πολλούς επικοινωνιολόγους αυτό το είδος τηλεσυνθήκης έχει αρχίσει να καταστρέφει την ικανότητα του κοινού να σκεφθεί με συνοχή και συνέχεια.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὠθεῖ ἀκόμα καὶ τὰ ἔντυπα μέ-
σα ἐπικοινωνίας στὴ μίμηση ἑνὸς ἠλεκτρονικοῦ
σύλ».

Καὶ ἡ Ἐκκλησία, γιατί ταλαντεύεται νὰ παρέμβει
καὶ νὰ σταματήσει αὐτὴ τὴν πρακτικὴ, ποὺ στραγγα-
λίζει καὶ διαστρέφει τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ συνεί-
δηση;

Ἡ Τηλεόραση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπωςδήποτε, θὰ
δρομολογήσει μιὰ ἠλεκτρονικὴ συμμετοχὴ διαφορετι-
κοῦ τύπου, ἥθους καὶ ὕφους. Θὰ δώσει ἓνα ἄλλο ἐπί-
πεδο ἐπικοινωνίας, ἐνημέρωσης, ψυχαγωγίας.

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, θὰ διατυπώσει μιὰ ἄλλη διά-
σταση Ὁρθοπεδικῆς καὶ Ἐθνικῆς αὐτογνωσίας: τὴ
σωστή.

Φυσικά, ἂν καὶ ὑπάρχουν οἱ οἰκονομικὲς καὶ τε-
χνικὲς δυνατότητες, δὲν ὑποστηρίζουμε ἀμέσως, τώ-
ρα, νὰ στηθοῦν οἱ ἀντένες καὶ νὰ ἐκπέμπουν τὰ ἐκ-
κλησιαστικὰ κανάλια!..

Ἄν κι αὐτὸ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ, ὡστόσο,
ἕως ὅτου δρομολογηθεῖ ἡ ἴδρυση τοῦ τηλεοπτικοῦ
σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, μποροῦν νὰ προηγηθοῦν κά-
ποιες ἐνδιάμεσες φάσεις ἐμπειρίας, κατάρτισης,
προετοιμασίας στελεχῶν καὶ σχεδιασμοῦ, γιὰ τὸ μέλ-
λον.

Κι αὐτὲς οἱ φάσεις, ἕως τὴν εὐλογημένη μέρα ἑ-
ναρξῆς λειτουργίας τοῦ τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ τῆς Ἐκ-
κλησίας ποὺ σὲ χρόνο δὲν θὰ παραταθοῦν καὶ πάλι
ἐπὶ σαράντα χρόνια, μποροῦν νὰ εἶναι:

Α' Φάση:

Ἀμέσως νὰ βρεθοῦν οἱ χώροι (ὑπάρχουν) γιὰ
στούντιο, θαλάμους μηχανημάτων, σύνταξης, διοίκη-
σης, ἀρχείου κ.λπ.

Β' Φάση:

Νὰ μεθοδευτεῖ ἡ ἀγορὰ τῶν τηλεοπτικῶν ὀργά-
νων. Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ «δεύτερο χέρι», ἐπει-
δὴ συχνά, μεγάλα κανάλια — ντόπια καὶ ξένα — ἀνα-
νεώνουν διαρκῶς τὸν ἐξοπλισμό τους.

Γ' Φάση:

Νὰ συγκροτηθεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία θὰ ἐπιλέ-
ξει τὰ πρῶτα στελέχη (δημοσιογράφους, σκηνοθέτες,
παραρρησιαστές, διοικητικούς, καλλιτέχνες κ.λπ.). Καὶ
θὰ προβεῖ στὴν ἀνάθεση ἀρμοδιοτήτων.

Δ' Φάση:

Νὰ ἀρχίσει ἡ λειτουργία τοῦ Σταθμοῦ χωρὶς νὰ
«βγαίνει στὸν ἀέρα»! Ἀλλὰ νὰ κατασκευάζει εἰδικὲς
κασέτες Ἑλληνικοῦ καὶ Ὁρθόδοξου περιεχομένου,
ποὺ θὰ τὶς ἀποστέλλει στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτε-
ρικὸ, ὅπου ὑπάρχει Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία. Ἡ
νὰ τὶς προσφέρει στὰ ὑπάρχοντα κανάλια.

Ε' Φάση:

Ἀφοῦ δημιουργηθεῖ ἓνα πλούσιο ἀρχεῖο κασετῶν
μὲ ποικίλα, προγραμματισμένα θέματα, ν' ἀρχίσει μιὰ
ὑπολειτουργία τοῦ τηλεοπτικοῦ Σταθμοῦ. Κάποιες ὥ-
ρες ἀκροατικότητας δηλαδή καὶ ἐπικαιρότητας, ὅ-
στερα ἀπὸ προσεγμένη καὶ εὐστοχὴ δημοσιοποίηση.

ΣΤ' Φάση:

Νὰ λειτουργήσῃ μὲ πληρότητα ὁ τηλεοπτικὸς
Σταθμὸς κάποιες συγκεκριμένες ὥρες καὶ ὄχι, βέ-
βαια, ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο!

Ἐξάλλου, εἶναι βέβαιο, ὅτι μὲ ὀρισμένες προϋπο-
θέσεις καὶ τὴ μορφή — διοικητικὴ, οἰκονομικὴ καὶ ὀρ-
γανωτικὴ — ποὺ θὰ λάβει ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς
τῆς Ἐκκλησίας, θὰ εἶναι ἐφικτὸ νὰ λειτουργήσῃ ἓνα
πλήρες πρόγραμμα, ἐδραιώνοντας ἔτσι στὴ συνείδηση
τοῦ πανελληνίου, τὴν εὐεργετικὴ παρουσία τῆς Ἐκ-
κλησίας στὴ σύγχρονη κυριαρχία καὶ διαχείριση τῆς
ἐμπορικῆς, κατευθυνόμενης πληροφόρησης.

* * *

Ἀναζητώντας τὴν ἐπικοινωνιακὴ σχέση μὲ τὸ ποί-
μνιό της, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει, μὲ ταχύτητα, νὰ προ-
χωρήσῃ στὸ ἀνοιγμα τοῦ ὀρίζοντα καὶ μὲ τὴν τηλεο-
ψία τὴ δική της. Δὲν μποροῦν οἱ χριστιανοὶ νὰ παρα-
κολουθοῦν τηλεοπτικούς σταθμούς ποὺ καλύπτουν
«ὅπως εἶναι γνωστό, προγράμματα διασκέδασης κατὰ
κόρον». Ἀλλὰ εἶναι καιρὸς νὰ διαχειριστοῦμε τὴν τη-
λεόραση καὶ τὸ ραδιόφωνο, ἅμεσα καὶ ὀλοκληρωτι-
κά, γιὰ νὰ ἀποκαλύψουμε στὸν κόσμον τὴν ἀλήθεια,
τὸ σεβασμὸ, τὴν παράδοση, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ταυ-
τότητα τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ στὶς μέρες μας, ὅπως τονίσαμε, ἐδραιώνεται ἡ
πεποίθησις, ὀλοένα καὶ βαθύτερα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία
μόνο μπορεῖ νὰ πληροφωρήσῃ ἔντιμα καὶ ἀντικειμε-
νικά τὸν κόσμον, γιὰ τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ
τῆς πίστεως.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* Καθηγ. *Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου*, *Η ΕΛΛΗΝΟΡ-
ΘΟΔΟΞΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙ-
ΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ* (ἐξ ἀφορμῆς τῆς 70ῆς ἐπετείου ἀπὸ
τὴν τραγωδίαν τοῦ 1922). Σχῆμα 14Χ21, σελίδες 32.

* Καθηγ. *Ἀνδρέα Θεοδώρου*, *ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ
ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ*. Κείμενον ὁ-
μῶν, ἀπόδοσις στὴ νεοελληνικὴ, εὐρὺς σχολιασμός.
Σχῆμα 14Χ21, σελίδες 56.

* Καθηγ. *Ἰωάννου Μ. Φουντούλη*, *ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ*. Τόμος Γ' (301-400),
ἐκδοσις Β'. Σχῆμα 14Χ21, σελίδες 312.

Η ΙΒ΄ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τού κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, θεολόγου

Α'. Εἰς τὴν δωδεκάτην Κατήχην αὐτοῦ ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναπτύσσει τὰ αἷτια καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐνσάρχου τοῦ Κυρίου οἰκονομίας, φέρων εἰς ἀπόδειξιν τὰς προφητείας τῆς Π. Δ. Ἐν τέλει ἀντικρούει τοὺς ἐθνικοὺς, οἵτινες ἰσχυρίζοντο, ὅτι εἶναι δῆθεν ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ νὰ προσλάβῃ ἀνθρώπινον σῶμα¹.

Κατ' ἀρχάς, ὁ ἅγιος Κύριλλος καλεῖ τοὺς ἀκροατὰς πιστοὺς νὰ δοξολογήσουν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐσαρκώθη ἐκ Παρθένου. Οἱ πιστοί, οἱ ὁποῖοι ἀξιοῦνται νὰ μεταλαμβάνουν τὴν σάρκα τοῦ νοητοῦ προβάτου, καλοῦνται νὰ λάβουν "κεφαλὴν μετὰ τῶν ποδῶν"², ὅπου ὡς κεφαλὴ νοεῖται ἡ Θεότης, ὡς πόδες δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἀκροαταὶ τῶν Εὐαγγελίων καλοῦνται νὰ δεχθῶν τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου "ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος"³, ὡς καὶ "καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο"⁴, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐνδεικτικοὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἅγιος θὰ τονίσῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν θείαν φύσιν, ἐὰν θεωρηθῇ ὅτι δὲν ἔχει ἀναλάβει καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ("τῆς σωτηρίας ἀλλότριον καθεστήκαμεν")⁵. Κατὰ συνέπειαν, πρέπει μὲν νὰ προσκυνῆται ὡς Θεός, ἀλλὰ νὰ πιστεύεται καὶ ὡς Ἐνανθρωπήσας Θεός. Διότι δὲν ὠφελεῖ οὔτε νὰ θεωρῆται ἄνθρωπος ἄνευ Θεότητος, οὔτε ὅμως εἶναι σωτήριον τὸ νὰ μὴ προσμαρτυρῶμεν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς τὴν θείαν. Ὁ ἅγιος καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ ὁμολογήσουν τὴν παρουσίαν τοῦ βασιλέως καὶ ἱατροῦ Χριστοῦ. Μὲ τὴν παράθεσιν Βιβλικῶν χωρίων θὰ ἐπιρρώσῃ τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ λόγος τοῦ ἁγίου θὰ γίνῃ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἰουδαίων ἠρνήθησαν τὸν Ἰησοῦν, ἀναμένουν δὲ ὡς Μεσσίαν τὸν Ἀντίχριστον. Τοιοῦτοτρόπως, πραγματοποιεῖται ἡ προφητεία τοῦ Ἰησοῦ "ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου καὶ οὐ λαμβάνετε με, ἐὰν δὲ ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψετε"⁶. Ὁ ἅγιος θὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐὰν εἶναι ἀληθὴς ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου, "ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ"⁷. Διότι τὸ νὰ κατηγοροῦν τὸν προφήτην ὡς ψευδόμενον, δὲν εἶναι παράδοξον, ἐφ' ὅσον αὐτοὶ (οἱ Ἰουδαῖοι) ἔχουν ὡς συνήθειαν ὄχι μόνον νὰ κατηγοροῦν ὡς ψεύστας,

ἀλλὰ καὶ νὰ λιθοβολοῦν τοὺς προφήτας. Ἐάν, πάλιν, εἶναι ἀληθὴς ὁ προφήτης, καλοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι νὰ εἰπουν ἐὰν θὰ γεννηθῇ ἐκ Παρθένου ἢ ὄχι ὁ, κατ' αὐτοὺς, ἀναμενόμενος Μεσσίας. Ἐὰν δὲ γεννηθῇ ἐκ Παρθένου, οὗτοι κατηγοροῦν ὡς ψευδόμενον τὸν προφήτην. Ἐὰν ὅμως οὗτοι ἀναμένουν εἰς τὸ μέλλον τὴν γέννησιν Μεσσίας ἐκ Παρθένου, διατί ἀμφισβητοῦν μίαν ἤδη γενομένην τοιαύτην;

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ὁ ἅγιος ἐντοπίζει τὰς πλάνας τῶν Ἰουδαίων καὶ καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ δοξάζῃ τὸν Χριστόν. Οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνηνθρώπησεν ἀληθῶς ἄνευ θελήματος ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀλλὰ ἐκ Παρθένου καὶ Πνεύματος Ἁγίου, ἄποψιν τὴν ὁποίαν ἀρνοῦνται οἱ αἵρετικοί. Ἐνηνθρώπησε δὲ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὄχι κατὰ δόκησιν, ἀλλὰ ἀληθῶς. Ἐκ τῶν αἵρετικῶν ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδόλως ἐγεννήθη ἐκ Παρθένου, ἄλλοι ὅτι ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς συναπτομένης πρὸς ἄνδρα, καὶ ἄλλοι ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐνηνθρώπησεν ὡς Θεός, ἀλλ' ὅτι ἄνθρωπος ὢν ἐθεοποιήθη. Διότι ἐτόλμησαν νὰ εἰπουν ὅτι δὲν ἐνηνθρώπησεν ὁ Θεὸς Λόγος, ἀλλ' ὅτι ἄνθρωπος τις προοδεύσας ἐστεφανώθη.

Ὁ ἅγιος καλεῖ τοὺς ἀκροατὰς πιστοὺς νὰ ἐνθυμοῦνται ὅτι ὁ Χριστὸς, ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ Παρθένου. Γίνεται ἀναφορὰ εἰς τοὺς λόγους τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου "καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν"⁸. Διότι ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι αἰώνιος γεννηθεὶς ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἀνέλαβε δὲ τὴν σάρκα προσφάτως δι' ἡμᾶς. Εἰς τὰ προκύπτοντα ἐρωτήματα ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Θείας Ἐπιφανείας καὶ πῶς εἶναι δυνατόν παρθένος νὰ γεννήσῃ, πρόκειται νὰ ἀπαντήσῃ ὁ ἅγιος καθεξῆς, ὡς καὶ ἡμεῖς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις. (Συνεχίζεται)

1. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (= ΒΕΠΕΣ), ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. 39, σελ. 29, στ. 33-36.

2. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 137, στ. 32-33.

3. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 137, στ. 35-36.

4. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 137, στ. 37 (Ἰω. 1,14).

5. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 138, στ. 3.

6. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 138, στ. 15-17, (Πρβλ. Ἰω. 5,43).

7. Ἠσ. 7,14 (Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 138, στ. 19-20).

8. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 139, στ. 3, (Ἰω. 1,14).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

‘Ο άνθρωπος ξανάγινε κτήνος...

Η θλιβερή επέτειος των τουρκικών θρηωδιών στην Κωνσταντινούλη, στις 6 Σεπτεμβρίου 1955, αποκτά μεγαλύτερη τραγικότητα, μετά τους πρόσφατους βανδαλισμούς στο έλληνικό κοιμητήριο Νεοχωρίου της Πόλης (λίγες ημέρες μετά, έγινε και στα Σκόπια). Εκείνο τό βράδυ, πριν 38 χρόνια τέτοια ακριβώς έποχή, ισοδυναμούσε με μία δεύτερη άλωση. ‘Ο συγγραφέας Άσιζ Νεσίν, ό οποίος γεύτηκε πριν λίγες εβδομάδες τό φανατισμό των ισλαμιστών στα πολύνεκρα γεγονότα της συγκεντρώσεως των Άλεβήδων στη Σεβάστεια, ήταν αυτόπτης μάρτυρας του διαγμού των Έλλήνων τό 1955. Σέ άρθρο του, αναφέρει μεταξύ άλλων: «... Η ώρα ήταν δέκα, ένδεκα ίσως. ‘Ο χαλασμός έξω, ή φασαρία, όί φωνές δέν είχαν σταματήσει καθόλου και ξαφνικά τό ένα φύλλο της τζαμωτής πόρτας άνοιξε, χτυπώντας με δύναμη στον τοίχο. Με τη μεγάλη σημαία στο χέρι νά έχει τυλιχτεί στο σώμα του μπήκε μέσα ένας νέος. Πίσω του άκολουθούσε ένα πλήθος ανθρώπων. Δέκα - δεκαπέντε μπήκαν μέσα, όί άλλοι έξω, στο δρόμο. Βραχνιασμένοι από τις κραυγές, ξεφώνησαν: ‘Η Κύπρος είναι τουρκική... ‘Ηταν λαμπρά αυτά που είχαν γίνει εκεί. ‘Η ώρα ήταν μία ή δύο μετά τα μεσάνυχτα, αλλά εκείνη ή έχθρα, τό πλιάτσικο, ή επίθεση, δέν είχαν τελειώσει. Τότε, πολλά από τα μαγαζιά είχαν βαρειά ρολλά με κυματοειδή χονδρή λαμαρίνα. Είδα τά πλήθη εκείνα, που είχε γυρίσει τό μάτι τους, νά σκίζουν σαν χαρτόνι τη χοντρή λαμαρίνα και νά μπαίνουν στα μαγαζιά. ‘Ο άνθρωπος είχε γίνει κτήνος. Φοβερό!...».

‘Η Παναγία του ‘Ορχομενού

Στον ‘Ορχομενό της Βοιωτίας βρίσκεται ή έκκλησία της Παναγίας της Σκριπούς ένα από τα σπουδαιότερα και αρχαιότερα Βυζαντινά μνημεία της Ελλάδος. Χτίστηκε τό 873 με 874 μ.Χ. από τό Βυζαντινό αξιωματούχο Λέοντα τόν Προτοσπαθάριο και κηρύχθηκε ιστορικό και διατηρητέο μνημείο από τόν Έλευθέριο Βενιζέλο. Για πολλά χρόνια λειτουργήσε σαν μοναστήρι. Τις τελευταίες δεκαετίες λειτουργεί σαν ένοριακός ναός της πόλης του ‘Ορχομενού.

Φέτος συμπληρώνονται χίλια έκατόν είκοσι χρόνια από τότε που κτίστηκε ή Παναγία ή Σκριπού και πενήντα χρόνια από τό μεγάλο θαύμα που έγινε τό 1943 στον ‘Ορχομενό, όταν ή Παναγία έσωσε τόν ‘Ορχομενό και τους κατοίκους του από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής. Για τις έπετείους αυτές, ή ‘Ερρά Μητρόπολις Θηβών και Λεβαδείας σε συνεργασία με τό Δήμο του ‘Ορχομενού και την ένορία της Παναγίας της Σκριπούς όργάνωσε θρησκευτικές και πολι-

τιστικές εκδηλώσεις από τις 9 μέχρι τις 16 Σεπτεμβρίου 1993 με άποκορύφωμα την άφιξη στον ‘Ορχομενό του Τιμίου Σταυρού στις 11 Σεπτεμβρίου που συνόδευαν μοναχοί από τό ‘Αγιο ‘Όρος καθώς και τό διορθόδοξο Αρχιερατικό Συλλείτουργο την Κυριακή 12 Σεπτεμβρίου.

Συγχαίρουμε και ένθαρρύνουμε!

Η πρωτεύουσα της Μακεδονίας, ή Θεσσαλονίκη μας, σε λίγο καιρό θα έχει συμπληρώσει αριθμό ρεκόρ για ελληνική πόλη, αφού ό δεύτερος Δήμος της χώρας έχει δημιουργήσει δεσμούς φιλίας και συνεργασίας με 16 γνωστές πόλεις στην Εύρώπη, την Άμερική, την Αυστραλία και την Άφρική! Σύντομα τά σημεία στον παγκόσμιο χάρτη θα γίνουν 20 και τά όφέλη θα είναι ακόμα μεγαλύτερα και σε περισσότερους τομείς. ‘Η Θεσσαλονίκη, με τις ... 16 αδελφές της, έχει πετύχει εύκολα αυτό που δύσκολα μπορεί νά επιτευχθεί μεταξύ των έπισήμων κυβερνήσεων δύο χωρών. Έχει «άδελφοποιηθεί» με ευρωπαϊκές πόλεις πριν από τις μεγάλες αλλαγές στον πολιτικό χάρτη, γκρεμίζοντας με τη φιλία της νωρίτερα «τείχη», όπως με τό Δήμο Λειψίας τό 1984, επί λαοκρατικής δημοκρατίας της Γερμανίας.

Γρηγορείτε!

Αυστηρή γλώσσα χρησιμοποίησε ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαίος για νά στιγματίσει τά πρόσφατα έκτροπα στο όρθόδοξο κοιμητήριο του Νεοχωρίου. Σέ βαρυσήμαντο κήρυγμα προς τους πιστούς, που πραγματοποίησε στην τοπική έκκλησία της Παναγίας Καμαριώτισσας με άφορμή τη συμπλήρωση 38 ετών από τό άνθελληνικό ξέσπασμα βίας τό 1955, ό Οικουμενικός Πατριάρχης απήρθυνε αυστηρή προειδοποίηση και προς την τουρκική ήγεσία, καλώντας την κυβέρνηση νά προστατεύσει «τά όσια και τά ιερά, τη ζωή και την περιουσία» των ελαχίστων Χριστιανών, που έχουν άπομείνει στην Πόλη, μη έπιτρέποντας παράλληλα «σε κάθε τυχοδιώκτη ή φανατικό έμπαθ ή έκτονώνεται καταστρέφοντας όρθόδοξα νεκροταφεία».

«Γιατί; Προς τί; Τί τους έπταισαν όί νεκροί μας»; διερωτήθη δημόσια ό Πατριάρχης και πρόσθεσε: «Δέν υπέστημεν πολλά χωρίς νά πλαιώμεν ποσώς, έπειδή είμεθα Ρωμιοί τό γένος και ‘Ορθόδοξοι την πίστιν, θεωρηθέντες δια τούτο μειονοτικοί;»

‘Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος είπε ότι δέν πιστεύει πως όί έπίσημες τουρκικές αρχές είναι άναμειγμένες στους βανδαλισμούς, αλλά προειδοποίησε ότι «πρέπει νά γνωρίζουν όί τά τοιαύτα διανοηθέντες

και τολμήσαντες ότι προσφέρουν χειρίστην υπηρεσίαν στην Τουρκία, ότι την εκθέτουν διεθνώς και βλάπτουν τα ύψιστα συμφέροντά της».

Αναφερόμενος στην τύχη της ελληνικής μειονότητας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης είπε ότι έχει καταστεί διαπραγματευτικός μοχλός στις σχέσεις γειτόνων και συμμάχων χωρών και αναφώνησε: «Δεν αρκεί το γεγονός ότι εμείναμε τόσον ολίγοι εδώ, εξαιτίας του τελευταίου τούτου σημείου; Έπρεπε να υποστώμεν και άλλα και μάλιστα οι νεκροί μας, οι όποιοι “κεκοίμηνται”, προσδοκῶντες την κοινήν ανάστασιν;».

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης θέλησε να δώσει προς όλες τις κατευθύνσεις το μήνυμα ότι η μικρή ελληνική κοινότητα της Κωνσταντινούπολης και το Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν πρόκειται να πτοηθούν και να τρομοκρατηθούν από τις κινήσεις αυτές.

«Άδελφοί γρηγορείτε, στήτε εν τη πίστει» επανέλαβε στο «μικρόν ποιμνιον», ο Πατριάρχης.

Τῷ ἀγνώστῳ πυροσβέστῃ!

Πέρι τέτοια ἐποχή, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες πυρκαγιὰς τῆς Ἀττικῆς, ἓνας συνταξιούχος τῆς Πυροσβεστικῆς Ὑπηρεσίας προσπαθώντας νὰ βοηθήσῃ σὲ ἔργο τῆς κατάσβεσης, τραυματίστηκε σοβαρὰ ὅταν οἱ φλόγες τὸν περικύκλωσαν ἀναπάντεχα. Δὲν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τρέξῃ στὴ φωτιά. Τὸ ἔκανε ὁμως, γιὰτί ἔτσι ἐπέβαλε ἡ συνείδησή του. Ἐπέζησε τελικά, χάνοντας ὁμως τὸ ἓνα πόδι του ἀπὸ τὰ ἐγκαύματα. Κανεὶς πέρα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς δὲν θυμᾶται τοὺς δεκάδες πυροσβέστες ποὺ τραυματίζονται στὴν προσπάθειά τους νὰ σβήσουν κάποια πυρκαγιά. Τὸ ἐνδιαφέρον στρέφεται συνήθως στὴν ἔκταση τῆς πυρκαγιάς. Ὁ πυροσβέστης περνᾷ στὰ ψιλά. Ἡ ἀγωνία του, ἡ τρομερὴ προσπάθειά του, παραλείπονται. «Δουλειά του εἶναι, ἐκεῖνος τὴ διάλεξε ἄς... πρόσεχε»! Συχνά, τὰ μέσα ἐνημέρωσης προτιμοῦν νὰ προβάλλουν τοὺς πιλότους τῶν ἀεροσκαφῶν γιὰτί ἡ δουλειά τους εἶναι πιὸ ἐντυπωσιακή. Ὁ πυροσβέστης ποὺ βρίσκεται μέσα στὴ φωτιά μὲ τὴ μάνικα στὸ χέρι, ἐναντίον τοῦ πύρινου τέρατος, ξεχνιέται. Τὸν θυμούνται μόνο γιὰ νὰ τὸν καταγγείλουν γιὰτί ἄργησε, ἢ γιὰτί δὲν ἦταν στὸ τάδε σημεῖο καὶ ἦταν σὲ κάποιο ἄλλο.

Αὐτὸς ὁ πυροσβέστης, ποὺ γυρνώντας ἀπὸ τοῦ χάρου τὰ δόντια, ἀποκαμωμένος, ξενυχτισμένος, κατάκοπος, καψαλισμένος θὰ ἀκούσῃ τὸ βράδυ στὸ σπῆτι του, στὸ νυκτερινὸ δελτίο εἰδήσεων, ὅτι ἡ φωτιά κατέστρεψε τόσες χιλιάδες στρέμματα δάσους. Μόνο ὁ ὕπνος μπορεῖ νὰ τοῦ δώσει λίγη δύναμη. Κανεὶς καὶ τίποτε ἄλλο. Τοῦ ἀφιερώνουμε τὴ συμπάθειά μας. Τὸ ἔργο του δύσκολο, ἐπικίνδυνο, συχνὰ ἀδύνατο καὶ δυστυχῶς παραμελημένο. Δὲν χειροκροτοῦμε τὶς ἐπιτυχίες του, ἀλλὰ σπεύδουμε νὰ καταγγείλουμε τὶς ἀποτυχίες του. Καταλήγει ὁ εὐκολὸς στόχος...

Τί φταίει ἐκεῖνος, ὁμως, ἂν οἱ νεοέλληνες ἀποφά-

σισαν νὰ κάψουν τὰ δάση τους γιὰ νὰ χτίσουν αὐθαίρετο μὲ θέα;

Δὲν ὑπερβάλλουμε.

Περί-βάλλουν!..

1. Δορυφόροι καὶ ἄλλα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν ἐκπόνηση τῆς μελέτης γιὰ τὴ ρύπανση τῆς Μεσογείου. Ἡ μελέτη παρουσιάσθηκε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Συνάντηση γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Μεσογείου ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴν Κέρκυρα στὶς 10 καὶ 11 Σεπτεμβρίου.

2. Ἡ πλέον ταλαιπωρημένη καὶ ἐκτεθειμένη στοὺς ἀτμοσφαιρικοὺς ρύπους περιοχὴ τῶν Ἀθηνῶν, πρόκειται νὰ μεταβληθεῖ σὲ πάρκο καὶ νὰ προσφέρει ἔτσι μιὰ πολὺτιμη ἀνάσα πρᾶσινου στοὺς κατοίκους τῆς. Πρόκειται γιὰ τὸ ἐπὶ χρόνια ἐγκαταλελειμμένο ἐργοστάσιο τοῦ FIX στὰ Πατήσια, ὅπου στὴ θέση τῶν ἐρειπωμένων κτιρίων, σὲ μιὰ ἔκταση 8 στρεμμάτων, θὰ φυτευθοῦν δέντρα καὶ θὰ δημιουργηθεῖ ἔτσι ἓνας χώρος πρᾶσινου σημαντικός.

3. Τὴν 1η Σεπτεμβρίου, ἔχει ὀρίσει τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖο ὡς ἡμέρα Περιβάλλοντος. Κάθε χρόνο στὸν πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὁ Οἶκ. Πατριάρχης εὐλογεῖ μὲ εἰδικὴ εὐχὴ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ δέεται γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ τὶς πολυποίκιλες καταστροφές.

Εὐνώνουμε εὐλαβικά τὶς ταπεινὲς προσευχὲς μας μὲ τὶς θεοπειθεῖς τοῦ Παναγιωτάτου, γιὰ νὰ πάψουν οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες νά... βάλλουν ἐναντίον τῆς ἀπὸ ἀέρος, ὑπογείου, ὑποθαλασσίως κ.λπ.

Καὶ ζῆν καὶ εὐ ζῆν!

Ἡ Κάρεν Γκρέις, μιὰ βρετανίδα μητέρα, ἀηδιασμένη ἀπὸ τὴν παρακμὴ τοῦ βρετανικοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἀποφάσισε νὰ ἀνοίξῃ τὸ δικό της σχολεῖο, ὅπου θὰ διδάσκει ἡ ἴδια. Ἀπὸ σήμερα, λοιπόν, ὁ ἐπτάχρονος γιὸς τῆς Ρίτσαρντ καὶ πέντε ἀκόμη νεαροὶ μαθητὲς, ξεκινοῦν μαζί τῆς τὰ μαθήματα τῆς τετάρτης δημοτικῆς, ἔχοντας γιὰ πρότυπό τους τὴν παλιὰ καλὴ ἐποχή.

Ἡ 39χρονη μητέρα ἔχει ἐνημερώσει τοὺς γονεῖς ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς ὅτι ἡ ἐμφασὴ τῆς θὰ εἶναι στὸ ἥθος καὶ τὴ διαγωγή. Ἡ ἀγανάκτηση τῆς κ. Γκρέις μὲ τὰ δημόσια σχολεῖα ξεπέρασε τὰ ὅριά της, ὅταν ζήτησε ἀπὸ τὸ γιὸ τῆς νὰ τῆς ὑποδείξῃ τὰ φωνήεντα μιᾶς λέξεως καὶ ὁ μικρὸς εἶχε μαῦρα μεσάνυχτα.

Κάπως ἔτσι, ἡ δυναμικὴ βρετανίδα ἀποφάσισε νὰ ἀναλάβῃ τὴ μόρφωση τοῦ γιου τῆς ἢ ἴδια!

Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν πρέπει...

«Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν πρέπει ν' ἀπολιθωθεῖ σὰν νὰ ἦταν ἓνα πολὺτιμο ἀντικείμενο “πρὸς συντήρηση”. Καὶ αὐτό, γιὰτί ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἓνα ἰδεολόγημα, ἀλλὰ ἓνας “τρόπος ὑπάρξεως”. Σὰν τέτοια, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ βρίσκεται σὲ διαρκὴ διάλογο μὲ τὴν ἐκάστοτε ἐποχὴ τῆς». (Μητροπ. Περγάμου Ἰωάννης).